

การศึกษาลวดลายผ้าทอโบราณของชนชาติลาวครั้ง บ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวนีย์ อารีจางเจริญ
นางมธุรส เวียงสีมา

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินผลประโยชน์
ประจำปีงบประมาณ 2556

คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

A Study of Ancient Woven Design of Laocrung Baan Kokemor Uthai Thani Province

Assistant Professor Saowanee Areechongcharoen
Mrs. Maturod Viengsima

Faculty of Industry Textile and Fashion Design
Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

2013

ชื่อโครงการ การศึกษาลวดลายผ้าทอโบราณของชนชาติลาวครั้ง บ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานี

ผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวณีย์ อารีจางเจริญ และ นางมธุรส เวียงสีมา

สถาบัน คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ปีงบประมาณ 2556

บทคัดย่อ

การศึกษาลวดลายผ้าทอโบราณของชนชาติลาวครั้ง บ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลของลวดลายผ้าทอขึ้นโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้ง เพื่อเป็นองค์ความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้องกับลวดลายผ้าทอ และเพื่ออนุรักษ์ลวดลายผ้าทอโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้ง เนื่องจากกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งเป็นชนชาติที่มีภูมิปัญญาทางด้านทอผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่แตกต่างกันตามอัตลักษณ์ทั้งด้านการใช้สี เทคนิคการทอ อีกทั้งยังสามารถแสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม คติความเชื่อที่สอดแทรกอยู่ในผืนผ้าทำให้สามารถมองเห็นถึงความเป็นชนชาติพันธุ์ลาวครั้งได้อย่างสวยงาม

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาในส่วนของผ้าขึ้นของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี โดยศึกษาในส่วนของลวดลายผ้าขึ้นโบราณที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี พร้อมกับการศึกษาลวดลายปัจจุบันที่ยังคงทำการทอเพื่อการเปรียบเทียบลายที่จะส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์และสร้างฐานข้อมูลของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อให้เป็นที่ประจักษ์ชัด

จากการศึกษาพบว่าผ้าขึ้นลาวครั้งบ้านโคกหม้อมีเอกลักษณ์อยู่ 3 ประการคือ 1.ลักษณะของผ้าขึ้นแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะคือ ขึ้นหมี่ตา ขึ้นหมี่น้อย หมี่ทั้งผืน และสับซิว 2. นิยมนุ่งขึ้นสีแดงที่ได้จากครั้ง และ 3. แด้มสีบนลวดลายมัดหมี่หรือที่เรียกว่า “แด้มตะกอ” ลวดลายที่ใช้ทอผ้าขึ้นที่พบจากกลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มลายมัดหมี่ ได้แก่ ลายขอ ลายนาคลายลงน้อย ลายลงใหญ่ ลายตะเภา ลายลายหงส์ ลายนาค ลายขอระฆัง ลายหมี่ลงน้อย ลายคันชั่ง ลายหมี่ตะเภา ลายนาคคาคคลอง ลายหมี่ตาใหญ่ ลายนาคสองหัว ลายลาวดำน้อย ลายนก ลายขอ ก่ายคลอง ลายหมี่กาบ ลายทองพันชั่ง ลายสำรวจหัวตัด ลายสำรวจหัวแหลมลาย ลายขอชื่อขอถึง ลายตะเภาแก้ว กลุ่มลายจก ได้แก่ ลายฮะแอ๊ะ ลายคองเหลือง ลายหงส์ ลายหลัก ลายเครื่องปล้อง (ลายเล็ก ๆ ที่ประกอบอยู่ในลวดลายทั้งหมด) ลายตวย ลายขอกำซ้อน ลายขอ

กำไลเล็ก ลายขอชื่อน้อย ลายขอบวย ลายดอกแก้ว ลายขอชื่อใหญ่ ลายคั่นร่วม ลายจกตุ้ม ลาย
เอื้องปีกไก่ กลุ่มลายขีด ได้แก่ ลายขีดชีว ลายแม่รอด

Title	A Study of Ancient Woven Design of Laocrung, Baan Kokemor Uthai Thani Province
Researchers	Assistant Professor Saowanee Areechongcharoen Mrs. Maturod Viengsima
Institute	Faculty of Industry Textile and Fashion Design; Rajamangala University of Technology Phra Nakhon
Year	2013

Abstract

The objectives of the research ancient woven design of Laocrung Baan Kokemor Uthai Thani province to study and collect ancient woven designs of Laocrung, to preserve knowledge about woven design, and to conserve the ancient woven design of Laocrung, Baan Kokemor in view of their indigenous knowledge about weaving, particularly identity in color, and weaving techniques which show off the charming customs, traditions, cultures, and belief reflected in Laocrung.

This research aimed to study phasin of more fabrics than 50 years and present pattern by pattern comparisons to effect conservation and maintain database of Laocrung, Baan Kokemor.

The study found that Phasin ancient woven design of laocrung Baan Kokemor is unique in three identities: 1) the Nature of Phasin can be divided into four types-- sinmeeta, sinmeenoi, whole sin, and sipsiw pattern; 2) the color scheme is always in red lac sin; and 3) the color marking is in the mudmee pattern called "tamtakor". Phasin weave patterns were found mudmee pattern such as khor, luang-noi, luang-yai, ta-pho, hongse, nark, khor-rakhung, mee-luangnoi, khun-chung, mee-tapao, nak-kad klong, mee-tayai, nak song hua, lao dan noi, nok, khor kai klong, kee kab, thong punchung, sumroaj huatud, sumroaj hua laem lai, khorkhue khorging, and tapaokaew; jog patterns such as a-ae, khonglueng, hongse, luk, kruengplong (striped mini employed in all), tuay,

khorkumsorn, khorkumlek, korkhuenoi, khorbuay, dokkaew, khorkhueyai, khunrom, and jog ueng-peek-kai; and khid patterns such as khidsiw and mae rod.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาลวดลายผ้าทอโบราณของชนชาติลาวครั้ง บ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานี จะประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อทุกท่านที่กรุณาให้ความรู้ ให้ประสบการณ์ ให้ชื่นชมผลงานอันทรงคุณค่าที่เป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ให้ความเมตตากรุณากับคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี พร้อมกันนี้ยังให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสืบเนื่องทำให้สามารถทำงานได้อย่างราบรื่น

งานวิจัยชิ้นนี้สามารถเกิดขึ้นได้จากเงินสนับสนุนผลประโยชน์ของคณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ตลอดจนคณะผู้บริหารทุกท่านที่มองเห็นถึงผลประโยชน์จากการวิจัยเปิดโอกาสให้คณะผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยที่สนใจจนประสบเป็นผลสำเร็จ

สุดท้ายคุณประโยชน์อันใดที่เกิดขึ้น ขอให้ส่งผลอันนั้นกลับไปให้กับทุกท่านที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยในครั้งนี้ให้ประสบแต่ความสุข ความเจริญ ทุกประการ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	4
ขอบเขตของโครงการวิจัย	4
วิธีดำเนินการวิจัยและสถานที่ทำการวิจัย	4
กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
กลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง	6
จังหวัดอุทัยธานี	20
ภูมิปัญญาการทอผ้าและการแต่งกาย	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
บทที่ 3 วิธีการดำเนินวิจัย	43
วิธีดำเนินการวิจัยและสถานที่ทำการวิจัย	43
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	45
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	45
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	76
สรุป	76
อภิปรายผล	87

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม	90
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.	
ภาคผนวก ข.	
ประวัตินักวิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รายชื่อหมู่บ้านที่ชาวลาวครั้งได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเวือน	15

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	พระพุทธรูปร่องให้ วัดสระพังลาน	9
2	สภาพบ้านเรือนของชาวลาวครั้ง	9
3	สุราและอาหารหวานคาวเป็นเครื่องเซ่นที่ขาดไม่ได้	11
4	บรรยากาศระหว่างการจัดเตรียมพิธีเซ่นไหว้	11
5	ศาลหลวงปู่สิงหา ต.สระพังลาน	12
6	แผนที่จังหวัดอุทัยธานี	20
7	จิตรกรรมผนังถ้ำสมัยก่อนประวัติศาสตร์	21
8	การกระจายของประชากรจังหวัดอุทัยธานี จำแนกรายเครือข่ายสถานบริการ พ.ศ. 2554	33
9	ภาพครุภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง	34
10	รูปแบบเครื่องแต่งกายของชาวลาวครั้ง	36
11	ลักษณะของการตกแต่งเสื้อ	37
12	ผ้าขึ้นรูปแบบต่างๆของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง	38
13	ลวดลายจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง	39
14	ภาพถ่ายครอบครัวชาวไทครั้ง	40
15	การแต่งกายของสาวไทครั้ง	41
16	ส่วนประกอบของขึ้น	47
17	ผ้าขึ้นหมี่ตา	48
18	ลายมัดหมี่กับลายขีด	48
19	ผ้าขึ้นหมี่ทั้งผืน	49
20	ผ้าขึ้นหมี่น้อย	50
21	ลายหมี่น้อย	50
22	ผ้าขึ้นสิบซิว	51
23	ผ้าขึ้นหมี่ทั้งผืนของ แม่แต่มานาก พรหมมณี	52
24	ลายหมี่ตะเภาใหญ่	53
25	ลายเอื้องปีกไก่	53

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
26	ผ้าขึ้นหมีตาของ แม่แต่นาก พรหมมณี	54
27	มัดหมีลายขอชื่อ ขอกิ่ง ขิดลายแม่วรด	54
28	จกลายขอช้อนน้อย	55
29	ผ้าขึ้นหมีทั้งผืน	55
30	ลายดำนใหญ่	56
31	ลายจก ขอช้อน ปีกไก่ เครื่องปล้อง	56
32	ขึ้นหมีทั้งผืน	57
33	หมีลายตะเกาแก้ว	57
34	จกลายขอชื่อ	58
35	ลายหมีน้อย มี 4 ลายใน 1 ชุด	58
36	จกขอชื่อ	59
37	ขึ้นหมีน้อย	59
38	จกคองเหลือง	60
39	ขึ้นหมีตาลายสำรวจกับลายขอชื่อ	60
40	จกขอชื่อ	61
41	ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโคกหม้อ	61
42	ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโคกหม้อ	62
43	ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโคกหม้อ	63
44	ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแม่บ้านตะกอกฟ้าสะสมของ อรอนงค์ วิเศษศิริ	64
45	ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแม่บ้านตะกอกฟ้าสะสมของ อรอนงค์ วิเศษศิริ	65
46	ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแม่บ้านตะกอกฟ้าสะสมของ อรอนงค์ วิเศษศิริ	66
47	หัวหน้ากลุ่มแม่บ้านตะกอก	67
48	กลุ่มทอผ้าแม่บ้านโคกหม้อ	68
49	ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในศูนย์ฯ	68
50	ผลิตภัณฑ์ที่จัดแสดงและจำหน่ายภายในศูนย์ฯ	69

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
51	กลุ่มสิ่งเสริมอาชีพบ้านเกาะพะยอม	70
52	วิธีการทอผ้าจกและลวดลายผ้าจกของชาวลาวครั้งบ้านโคก	71
53	ขั้นตอนและกรรมวิธีการทอผ้ามัดหมี่	72
54	การมัดหมี่ โดยมัดเป็นปอยลวดลายต่างๆก่อนแต้มสี	73
55	แต้มสีสำเร็จก่อนการนำไปทอมัดหมี่	73
56	ปอยมัดด้วยเชือกฟาง	74
57	ครั้งที่ใช้ข้อมและการเตรียมน้ำครั้ง	75
58	ลักษณะของผ้าขึ้นแบบต่างๆของลาวครั้งบ้านโคกหม้อ	77
59	ลวดลายมัดหมี่ที่พบจากผ้าตัวอย่าง	78
60	ลวดลายมัดหมี่ที่พบจากผ้าตัวอย่าง	79
61	ลวดลายมัดหมี่ที่พบจากผ้าตัวอย่าง	80
62	ลวดลายหมี่ตาและหมี่น้อยที่พบจากกลุ่มผ้าตัวอย่าง	80
63	ลวดลายหมี่ตาและหมี่น้อยที่พบจากกลุ่มผ้าตัวอย่าง	81
64	ลวดลายหมี่ตาและหมี่น้อยที่พบจากกลุ่มผ้าตัวอย่าง	81
65	ลายขีดแบบต่างๆ	82
66	ลายเอื้องปีกไก่	82
67	ลายขอซ้อนน้อย	83
68	ลายขอซ้อน ลายปีกไก่	83
69	ลายขอซ้อนน้อย	83
70	ลายขอซ้อน	84
71	ลายคองเหลือง	84
72	ลายหงส์	84
73	ลายตุ้ม	85
74	ลายขอบวย	85
75	ลายขอกำเล็ก	85

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
76	ลายคั่นร่ม	86
77	ลายดอกแก้ว	86
78	ลายชอกำช้อน	86

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่ยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่มุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางและสร้างสมดุลแห่งการพัฒนา เพื่อสร้างคุณภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันการใช้ทรัพยากรทั้งที่มาจากธรรมชาติและ การประดิษฐ์ เป็นไปอย่างเหลือล้น ส่งผลต่อธรรมชาติโดยตรงในการย่อยสลายหรือในด้านปริมาณที่มากไม่เว้น แม้แต่ทางด้านสิ่งทอที่มี การเปลี่ยนแปลงรูปแบบตามสมัยนิยม ทำให้การผลิตต้องเป็นไปตามความต้องการของตลาด การสร้างกระแสจิตสำนึกในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญและจำเป็นมากขึ้น เช่นเดียวกับวัฒนธรรมการทอผ้าที่อยู่คู่กับประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตกาลซึ่งมีความแตกต่างกันตามเชื้อชาติพันธุ์ที่กระจายอยู่ทั่วไปบนผืนแผ่นดินไทย ศิลปะผ้าทอไทยอันมีประวัติยาวนานและมีความมั่งคั่งหลากหลาย ซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณจนถึงทุกวันนี้ ได้อยู่ในมือของคนรุ่นเราและรุ่นหลังที่จะทำการรักษาต่อไป หน่วยงานหลาย ๆ หน่วยงานทั้งของรัฐบาลและเอกชนต่างก็พร้อมใจช่วยกันดำเนินการรับสนองพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในเรื่องการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาศิลปปะผ้าทอของไทย อย่างไรก็ตามเท่าที่ได้มีการศึกษา สำนวญปัญหาต่าง ๆ พบว่ายังมีปัญหาในการส่งเสริมและพัฒนาศิลปปะการทอผ้าไทยอยู่ดังนี้ (ภูมิปัญญาเรื่องการทอผ้า. (ออนไลน์), 2554)

1. ศิลปะหัตถกรรมในหลาย ๆ ท้องถิ่นยังถูกละเลย การผลิตศิลปหัตถกรรมกระจายอยู่ทั่วไปไม่มีแหล่งรวมในบางท้องถิ่น
2. ขาดการกระตุ้นหรือประกวดให้ผลิตผลงานที่มีคุณภาพมาก ๆ ขึ้น
3. ผู้มีฝีมือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอย่างอื่น
4. ไม่รักษาคุณภาพให้สม่ำเสมอ เมื่อผ้าทอมือขายดีจะผลิตผ้าที่ด้อยฝีมือมาขายแทนช่างทอก็มีคุณภาพด้อยลง และมีจำนวนน้อยลงเรื่อย ๆ
5. ช่างฝีมือคุณภาพดีมักทำงานได้ช้าขายยาก เพราะต้องขายราคาแพงให้คุ้มกับเวลาหมดกำลังใจ ขาดการส่งเสริม ช่างทอฝีมือดี หลายคนยังไม่มีคนรู้จักและเห็นคุณค่า
6. ช่างฝีมือขาดการแข่งขันทางความคิด
7. การถ่ายทอดทำกันในวงจำกัด ขาดตัวผู้สืบทอดอย่างจริงจังและกว้างขวาง

จากที่ข้างต้นจะเห็นได้ว่าสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงให้ความสำคัญและสนพระทัยเกี่ยวกับงานทอผ้าเป็นอย่างมากพระองค์ทรงเป็นต้นแบบที่สวมใส่ผ้าไทยทำให้ผ้าไทยในทุกโอกาสโดยเฉพาะเวลาออกงานในต่างประเทศ ทำให้ผ้าได้รับการยกย่องและมีชื่อเสียงเช่นเดียวกับผ้าทอของกลุ่มชนชาติลาวครึ่งของบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานีที่มีการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมการทอผ้าที่ยังคงเอกลักษณ์และอนุรักษ์ลวดลายโบราณเอาไว้ กลุ่มชนชาติลาวครึ่งบ้านโคกหม้อกลุ่มนี้อพยพโยกย้ายมาจากลาวเวียงจันทน์ จากการกวาดต้อนดังที่สมิง จงกะสิกิจ (บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์ วารสารรักษวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, 2553 : 9) กล่าวไว้ว่า “ลาวคั้ง เข้าใจกันว่าเป็นคนลาวจากภูซังในราชอาณาจักรล้านช้างในอดีต ปัจจุบันน่าจะอยู่ในพื้นที่อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ที่ถูกคนลาวจากเวียงจันทน์กวาดต้อนมาส่งมอบให้ราชอาณาจักรสยาม จากการเสวนากับนักการทูตลาวซึ่งได้เดินทางมาเยี่ยมเยือนชุมชนลาวคั้งตามคำเชิญของผู้เขียน ท่านลงความเห็นว่าลาวคั้งน่าจะมีพื้นเพเดิมอยู่แขวงหลวงพระบางและแขวงไชยบุรี เพราะลาวคั้งมีสำเนียงภาษาพูดคล้ายคนจากทั้งสองแขวงดังกล่าว เอกลักษณ์เด่นอยู่ที่ผ้าซิ่นตีนจกสีแดงซึ่งย้อมด้วยน้ำครั่ง แต่เดิมถูกจัดให้อยู่ในจังหวัดนครปฐมแถวอำเภอเมือง อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอดอนตูม แล้วจึงโยกย้ายมาอยู่อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอด่านช้าง อำเภอหนองหญ้าไซ อำเภอสามชุกจังหวัดสุพรรณบุรีบางส่วนอพยพมาอยู่ที่อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี แล้วอพยพต่อไปยังกิ่งอำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี อำเภอลาดยาว อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอท่าตะโก และอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอขามเฒ่าอำเภอวังน้อย อำเภอคลองขลุง อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มชาติพันธุ์ลาวคั้งอพยพกระจายตัวไปจนขาดการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน มีความเสี่ยงที่จะถูกกลืนเช่นเดียวกับลาวเวียง” ลาวคั้งจึงเป็นกลุ่มชนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความน่าสนใจและศึกษาเนื่องจากมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและยังคงวิถีในแบบเดิมไว้ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งในอนาคตอาจจะเลือนหายไปเมื่อเกิดการผสมกลมกลืนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และการยอมรับเอาวัฒนธรรมและความเจริญต่าง ๆ ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น

ผ้าทอของกลุ่มชนชาติลาวครึ่งมีความน่าสนใจในด้านของความสวยงามประณีต รวมถึงกรรมวิธีในการผลิตที่มีทุกขั้นตอนในผ้าชิ้นหนึ่งผืนที่จะมีทั้งผ้าจก ผ้ามัดหมี่ และการย้อมที่ได้จากธรรมชาติคือตัวครั่งที่ให้สีแดงจึงเป็นที่มาของชื่อกลุ่มชนสิ่งเหล่านี้เป็นอัตลักษณ์ที่เด่นชัด ซึ่งกลุ่มชนชาตินี้ในบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานียังคงรักษาวิถีดั้งเดิมไว้ แต่ในขณะเดียวกันสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไป การใช้ลวดลายของผ้าแบบดั้งเดิมลดความนิยมลง ความเสี่ยงอันจะทำให้เกิดความสูญหายจึงมีอัตราที่สูงการศึกษาลวดลายเพื่อเก็บรวบรวมเป็น

ข้อมูลไว้ให้กับชนรุ่นหลังได้ศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นดังที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการได้ทำการศึกษาผ้าทอของกลุ่มชนชาติลาว ครั้งไว้ดังนี้

การทอผ้าจกของไทยครั้ง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษชนเผ่าไทกลุ่มไทลาวเดิมมีถิ่นฐานกระจายอยู่ในอาณาจักรล้านช้าง ลุ่มแม่น้ำโขง อาทิจ เมืองญาคอง เมืองหลวงพระบาง และเมืองเวียงจันทน์ ได้พลัดถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี และช่วงต้น กรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๓ บริเวณจังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดนครปฐม กลุ่มวัฒนธรรมไทยครั้งเรียกขานกลุ่มตัวเองว่า ลาวครั้ง ลาวเวียง และลาวกา แต่ทุกกลุ่มใช้ภาษาตระกูลไต เรียกทั้งสามกลุ่มนี้รวมกันว่า ไทยครั้งเพราะทุกกลุ่มนิยมนุ่งห่มเครื่องแต่งกายสีแดงครั้ง เป็นสีหลักเหมือนกัน มีพื้นฐานวิธีการทอผ้าเหมือนกัน ตลอดจนมีขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมที่เป็นรูปแบบเดียวกัน ในปัจจุบันไทยครั้งที่ยังคงสืบทอดการทอผ้าจกอาศัยอยู่บริเวณจังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท และจังหวัดสุพรรณบุรี ชาวไทยครั้งนิยมทอผ้าจกเพื่อเย็บเป็นผ้าชิ้น นิยมใช้ชิ้นหมีรวด ชิ้นหมีตา ชิ้นหมีน้อย ชิ้นดอกดาว ชิ้นก่าน ชิ้นมูก ชิ้นสิบช้วน นอกจากนี้ยังทอจกเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ผ้าห่มลาย ผ้าหน้ามุ้ง หมอนเท้า หมอนน้อย ผ้าอาสนะ และธง (ตุ่ง) ฯลฯ ชาวไทยครั้งนิยมใช้นิ้วมือในการจกตลอด และใช้วิธีการผูกเก็บปมเส้นพุ่งพิเศษด้านบน

ลวดลายผ้าตีนจกไทยครั้งมีโครงสร้าง 2 ลักษณะคือ

- 1) ลวดลายจกที่มีโครงสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน
- 2) ลวดลายจกที่มีโครงสร้างเป็นรูปหยักฟันปลา หรือภาษาถิ่นเรียกว่า เคี้ยว

ลวดลายหลักของผ้าตีนจกไทยครั้งที่สืบทอด เป็นลวดลายเอกลักษณ์ดั้งเดิม ได้แก่ ลายกาบ ลายขอชื่อ ลายขอคำ ลายขออีเง็ง ลายกะเบี้ยว ลายหงส์ ลายนาค ลายขาเปี้ยว ฯลฯ ส่วนลายประกอบนั้นใช้เพียง 1 ลายเท่านั้น ไม่นิยมทอลายประกอบหลายลายแบบผ้าตีนจกกลุ่มอื่นๆ จกเฉพาะส่วนครึ่งบนของตีนชิ้นไม่มีลายเชิงเป็นลายจบท้าย

โครงสร้างของผ้าตีนจกไทยครั้งใช้โครงสร้างวรรณระรอน เพื่อสื่อความสดใสมีชีวิตชีวาของ ชนบทและธรรมชาติ และใช้คู่สีตรงข้ามที่ตัดกันรุนแรงมาอยู่ร่วมกัน อาทิ สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีดำ สีขาว วางตำแหน่งสีสันในลวดลายอย่างอิสระ ส่วนเส้นพุ่งพิเศษที่ใช้ทำลวดลายนั้นจะทาบเส้นใยฝ้ายหรือเส้นใยไหมให้หนา เพื่อให้เกิดลวดลายนูนหนา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์พิเศษของกลุ่มไทยครั้ง

(ผ้าไทย สายใยแห่งภูมิปัญญาสู่คุณค่าเศรษฐกิจ. โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้งทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาลวดลายผ้าทอโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้งเพื่อการอนุรักษ์และรวบรวมข้อมูลลวดลายผ้าทอโบราณของชนชาติลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาสิ่งทอพื้นถิ่น ซึ่งเป็นวิชาชีพบังคับของนักศึกษาในสาขาวิชาออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอ เปิดสอนในคณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการบริการวิชาการแก่สังคม เพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพเดิมและสร้างอาชีพใหม่ให้กับชุมชนหรือผู้สนใจ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลของลวดลายผ้าทอขึ้นโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้ง
2. เพื่อเป็นองค์ความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้องกับลวดลายผ้าทอ
3. เพื่ออนุรักษ์ลวดลายผ้าทอโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้ง

ขอบเขตของโครงการวิจัย

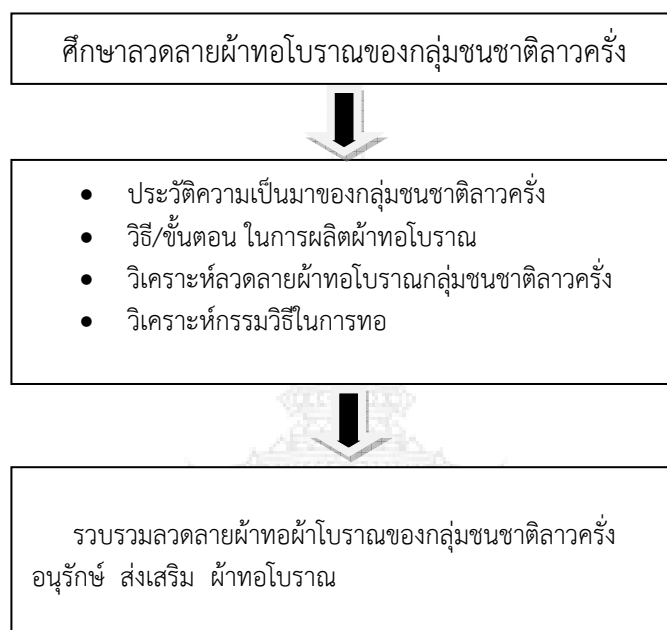
1. ศึกษาลวดลายผ้าทอขึ้นโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้ง
2. ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสิ่งทอ
3. ศึกษาแนวโน้มในการอนุรักษ์ลวดลายผ้าทอโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้ง

วิธีดำเนินการวิจัยและสถานที่ทำการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร ได้แก่ ตำบลบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หมู่ 2 ตำบลบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้
 - 2.1 แบบสอบถาม
 - 2.2 อุปกรณ์บันทึกภาพ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และบันทึกภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลของลวดลายผ้าทอโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั่ง
2. ได้องค์ความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้องกับลวดลายผ้าทอ
3. ได้อนุรักษ์ลวดลายผ้าทอโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั่ง บ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานี

นิยามศัพท์

- ลวดลายผ้าทอโบราณ หมายถึง ลวดลายผ้าที่ทอขึ้นมาจากกรรสีบทอดต่อ ๆ กัน มาจากบรรพบุรุษอาจมีการลดทอนหรือลดรายละเอียดของลวดลายลงบ้างแต่หลักใหญ่ของลวดลายยังอยู่
- ชนชาติลาวครั่งบ้านโคกหม้อ หมายถึง กลุ่มชนลาวครั่ง ที่อาศัยอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั่ง

กลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั่งในประเทศไทยมีประวัติและความเป็นมายาวนานนับร้อยปีได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างกระจัดกระจายตามจังหวัดต่างๆ ดังข้อมูลต่อไปนี้

ลาวครั่งในประเทศไทย

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), สืบค้นข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (ออนไลน์:2556) ได้กล่าวถึงการอพยพของชนชาติลาวไว้ว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สงครามระหว่างไทยลาว เป็นเหตุให้ชาวลาวหลายชนเผ่าต้องถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่บริเวณภาคกลางของไทย คนกลุ่มน้อยเหล่านั้นก็แยกกันอยู่ตามกลุ่มวัฒนธรรมย่อยของตน หนึ่งในนั้นก็คือ ชุมชนลาวครั่ง ชาวลาวครั่งนี้ อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง เมื่อปี พ.ศ. 2427 ผู้นำกลุ่มลาวครั่ง ได้ย้ายถิ่นฐานจากบ้านเขากะจิว จ.กาญจนบุรี (ปัจจุบันคือ อ.คูทอง จ.สุพรรณบุรี) มายังบริเวณบ้านกุดจอก ซึ่งแต่เดิมเป็นป่า ได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บริเวณริมบึงที่มีดอกจอกขึ้นอยู่เต็มบึง ตามภาษาของชนกลุ่มนี้เรียก “บึง” ว่า “กุด” จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านกุดจอก” วัดเก่าแก่ที่บ้านกุดจอก เป็นศูนย์กลางของชาวบ้านก็คือ “วัดศรีโสมสร” ใน อดีตชาวบ้านได้ค้นพบเจอบุคคลเก่าที่พังแล้ว บริเวณบึงกุดจอก เหลือเพียงฝาผนังและพระพุทธรูปทำด้วยศิลาแลง คาดว่าเป็นพระประธาน จากนั้นจึงเรียกขานตามๆ กันมาว่า “หลวงพ่อดีม” ไม่นานจึงได้บูรณปฏิสังขรณ์บริเวณวัด ส่วนองค์หลวงพ่อดีม ซึ่งเศียรของท่านไม่สมบูรณ์อยู่แล้วตั้งแต่แรกพบ ไม่มีการบูรณะเพิ่มเติมเนื่องจากไม่มีที่ว่างด้านศิลปะที่ชัดเจน ทั้งนี้ในวันแรม 2 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี ทางวัดจะจัดงานเปิดทองหลวงพ่อดีม มีคนในท้องถิ่นมาร่วมงานอย่างมากมาย คนไทยเชื้อสายลาวครั่งมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้แก่ ภาษา การแต่งกาย ประเพณี และพิธีกรรมความเชื่อต่างๆโดยได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน อีกทั้งภาษาที่ใช้ คือภาษาลาวครั่ง นักภาษาศาสตร์ได้จัดภาษาลาวครั่งอยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได การแต่งกายของคนไทยเชื้อสายลาวครั่ง จะมีแบบฉบับเป็นของตนเองซึ่งนำวัสดุจากธรรมชาติในท้องถิ่นคือ ฝ้าย และไหม ที่เป็นวัสดุในการทอ เทคนิคที่ใช้มีทั้งการจกและมัดหมี่ ฝ้ายที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวลาวครั่งคือ ฝ้ายขึ้นมัดหมี่ ต่อตีนจก ซึ่งมีลายผ้าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และ ผ้าขาวม้า 5 สีมีลวดลายหลากหลายและสีที่ใช้เป็นสีที่ได้จากธรรมชาติ เช่นสีเหลืองนำมาจากหัวขมิ้น สีดำนำมาจากมะเกลือ + เทา (ตะไคร่น้ำ) สีครามได้มาจากต้นครามผสมกับปูนกินหมาก สีแดงได้มาจากครั่ง

นอกจากจะทอไว้เพื่อใช้ในครัวเรือนแล้ว ยังทอเพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้เสริมจากอาชีพหลัก และอาชีพหลักก็คือ เกษตรกรรม เนื่องจากสภาพดินเหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นอย่างมาก ความสามัคคีของลาวครั้ง ชาวลาวครั้งจะมีความสามัคคีกันอย่างมากไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มของเครือญาติหรือเพื่อนบ้าน เช่น ลงแขกเกี่ยวข้าว ทำไร่ หรือแม่แต่งงานบุญ งานศพ งานรื่นเริงต่างๆ ชาวบ้านก็จะมาช่วยงานกันเป็นจำนวนมากตั้งแต่เริ่มงานจนงานเสร็จเรียบร้อย ชุมชนวัฒนธรรมลาวครั้งบ้านกุดจอก มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น อาทิเช่น ประเพณีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยือน ภาษาพูดดนตรีพื้นเมือง อาหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำขนมจีนโบราณ ภูมิปัญญาพื้นบ้านในด้านการรักษาด้วยสมุนไพร การนวดแผนโบราณ วิถีชีวิตการทำนาปลูกข้าวตามฤดูกาล การผลิตข้าวซ้อมมือ การแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นบ้าน การทอผ้าลวดลายที่มีเอกลักษณ์คือ ผ้าซิด ผ้าจกและผ้ามัดหมี่ ทอทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม ผ้าทอที่ใช้ในพิธีทางศาสนา ผ้าคลุมหัตถ์ ผ้าห่อคัมภีร์ ผ้าทอใช้ในชีวิตประจำวัน ผ้าซิ่น ผ้าขาวม้า หมอนน้อย หมอนเท้า ถุงขนมเส้น และมีการจัดงานประเพณีท้องถิ่นที่ได้ยึดถือกันมายาวนาน โดยเฉพาะงานประเพณีสงกรานต์ "ต๋อนฮับสังขาร บุญสงกรานต์ ปีใหม่ไท" ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดชัยนาท มีศูนย์ชาติวิถีชีวิตชุมชนได้แก่ การทอผ้า การสีข้าวและการดำข้าวแบบโบราณ การทำข้าวก๊อ้ง การจักสานไม้ไผ่ และศูนย์แพทย์แผนไทย เป็นต้น ชุมชนลาวครั้งบ้านกุดจอก ก็เหมือนกับชนเผ่าทั้งหลายในเอเชียอาคเนย์ที่เชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติทั่วไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่เป็นอย่างยิ่ง เป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจ และความมั่นใจ ในการทำมาหากินและการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งชาวบ้านกุดจอกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร อาทิ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ พิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดต่อกันมาจนเป็นประเพณีล้วนสะท้อนถึงความต้องการในวิถีชีวิตเรื่อง น้ำ และความอุดมสมบูรณ์ อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมเกษตร เช่น การเปิดขี้ข้าว การเรียกขวัญข้าว นอกจากนี้ในแต่ละช่วงเดือนชาวบ้านยังร่วมทำบุญที่วัดตามความเชื่อในพุทธ ศาสนาเพื่อสะท้อนความต้องการความคุ้มครองจากเทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความ ศรัทธา ที่มีต่อพุทธศาสนา เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเองและครอบครัว เช่น พิธีทำบุญกลางบ้าน วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา (ผู้ใหญ่วิวัฒน์กร ศรีพรหมมา, สัมภาษณ์, 2555)

จากฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ได้กล่าวถึงกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งไว้ว่า

ลาวครั้ง Lao Khrang

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง (LAO KHRANG) ตระกูลภาษาไท-กะได (Tai-Kadai Language Family) Synonym : ลาวคั้ง ลาวภูคั้ง ลาวขี้ครั่ง ลาวเต่าเหลือง ลาวด่าน นักภาษาศาสตร์จัดภาษาลาวครั่งอยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ จากการสำรวจข้อมูลของสถาบันวิจัยภาษาและ วัฒนธรรมฯ มหาวิทยาลัยมหิดลในโครงการแผนที่ภาษาพบว่า มีผู้ใช้ภาษาลาวครั่งในภาคเหนือคิดเป็น 0.5 เปอร์เซ็นต์ ผู้ที่ใช้ภาษาลาวครั่ง ในภาคกลาง คิดเป็น 0.3 เปอร์เซ็นต์ ในปี พ.ศ. 2371 รัตนโกสินทร์ตอนต้นซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งที่ปราบศึกเจ้าอนุวงศ์ ได้มี กลุ่มคนลาวที่ถูกกวาดต้อนให้มาอยู่ตามหัวเมืองน้อยใหญ่ ชาวลาวครั่งก็เป็นกลุ่มคนลาวที่ถูกกวาดต้อนมาในครั้งนั้น ที่มาของชื่อเรียก ของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ชนัญ (2532: 12) กล่าวถึงที่มาของชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ว่า ในบรรดากลุ่มเขลยที่ถูกกวาดต้อนมานั้น ได้มีกลุ่มคนลาวที่มาจากแถบ “ภูคั้ง” ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมปะปนมาด้วย เนื่องจากได้อพยพมาจากถิ่นดังกล่าว จึงทำให้คนทั่วไป เรียก คนลาวกลุ่มนี้ว่า “ลาวภูคั้ง” ต่อมา มีการเรียกชื่อผิดเพี้ยนกันไปจากเดิมมากมายหลายชื่อ เช่น “ลาวขี้ครั่ง” “ลาวครั่ง” บางครั้งเรียก “ลาวเต่าเหลือง” เพราะนิสัยของลาวพวกนี้ชอบอยู่เป็นอิสระตามป่าเขาเหมือนกับเต่าภูเขาชนิดหนึ่งที่มีกระดองสีเหลือง ซึ่งมีความอด ทนต่อสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ ในบางครั้งมีการเรียกชื่อ ลาวครั่ง ตามชื่อตำบลหรือท้องถิ่น ที่อยู่ เช่น พวกที่อยู่ใน อ. ด่านซ้าย จ. เลย ถูกเรียกว่า “ลาวด่าน” กลุ่มที่อยู่ใน อ. บรพตพิสัย จ. นครสวรรค์ เรียกว่า “ลาวโนนปอแดง” และ “ลาวหนองเหมือด” หรือบางคนก็นำคำลงท้ายประโยคที่ชาวลาครั่งมักจะใช้กันคือคำว่า “กะละ” มาเรียกเป็นชื่อกลุ่มโดยจะเรียกว่า “ลาวกะละ” บ้างก็เรียกกัน เล่นๆ ว่า “ลาวล่อก้อ” สิริวัฒน์ (2529:47) อ้างคำบอกเล่าของนักวิชาการท้องถิ่นที่ได้กล่าวถึงความเป็นมาของชาวลาครั่งไว้ว่า ชาวลาครั่งนี้เดิมเคยอยู่ที่ภูข้ง ซึ่งอาจจะมีรูปร่างคล้ายระฆังก็เป็นได้อยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของหลวงพระบาง จากนั้นชาวลาครั่งนี้จึงได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทย ชาวลาครั่งมีการเคลื่อนย้ายบ้านเรือนกันอยู่หลายครั้งจนกระทั่งเข้าสู่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนการปกครองเป็นแบบเทศาภิบาล ได้มีชาวลาครั่งตั้งหลักแหล่งถาวรในเขตอำเภอจรเข้สามพัน มีชุมชนชาวลาครั่งอยู่ 3 ชุมชนใหญ่ๆ คือ บ้านสระพังลาน บ้านใหม่คลองตัน และบ้านหนองตาสาม มีชาวลาครั่ง กลุ่มหนึ่งภายใต้การนำของนาย กองแดงได้พาญาติพี่น้องมาจากทุ่งสัมพะบด อ.หันคา และลาครั่งในท้องที่ อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท มาตั้งบ้านเรือนที่บ้านหนองโคก อ.สระกระโจม จ. สุพรรณบุรี (คณิงนุช, 2537 : 38) นอกจากนี้กลุ่มชาวลาครั่งยังได้อพยพเคลื่อนย้ายครอบครัวไปยังพื้นที่ใกล้เคียง เช่น กลุ่มลาวจากบ้านเก่าคำเวียง (ขามเรียง, คำเดื่อน) ในเขตอ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี และลาครั่งใน อ.สองพี่น้องก็อพยพ โยกย้ายไปบุกเบิกที่ทำกิน

ใหม่ ในเขตพื้นที่บ้านทุ่งตาเปรี้ยว อ.พรหมพิราม และ อ.วังทอง จ.พิษณุโลกบ้านเกาะน้อย
 ตะวันออก อ. ศรีสัชชนาลัย จ. สุโขทัย บ้านโค้งวิไล อ. คลองขลุง จ. กำแพงเพชร อ. บรรณพต
 พิสัย จ. นครสวรรค์ อ.วัดสิงห์ จ. ชัยนาท อ. บ้านไร่ อ. ทัพทัน จ.อุทัยธานี บ้านลำไม้เสา บ้านโก
 แต้ บ้านหนองปลาไหล บ้านโกสูง บ้านทุ่งมะกรูด บ้านทุ่งไม้หลง บ้านลำเหย

ภาพที่ 1 พระพุทธรูปร้องไห้ วัดสระพังลาน

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ภาพที่ 2 สภาพบ้านเรือนของชาวลาวครั่ง

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

บ้านเสื่ออีต่าง บ้านรวงมุก อ. กำแพงแสน และบ้านโพรงมะเดื่อ อ. เมือง จ. นครปฐม ครอบครัวและเครือญาติ ครอบครัวชาวลาวครั้งมีทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ตามประเพณีดั้งเดิมเมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะย้ายไปอยู่เรือนของฝ่ายหญิงเป็นระยะเวลาหนึ่ง เมื่อฐานะดีขึ้นก็จะแยกครอบครัวออกมาอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ชาวลาวครั้งให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของเครือญาติอย่างแน่นแฟ้น เมื่อมีประเพณีพิธีกรรมที่สำคัญ สมาชิกในครอบครัวจะมาช่วยและช่วยงานกันทุกคน ไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน บวชนาค โคนจุก งานทำบุญสารทลาว (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10) การแต่งงาน ในพิธีแต่งงานของชาวลาวครั้งจะต้องทำพิธีบูชาผีเทวดา โดยใช้ผ้าขาวม้า 1 ผืน เงิน 4 บาท ข้าวต้มมัดไม่มีไส้ กล้วย เกลือ มะพร้าว เทียน ข้าวสุกโรยน้ำตาล ดอกไม้ และเหล้าอีก 1 ขวด ด้วยระบบความเชื่อเรื่องผีเจ้านายและผีเทวดาของชาวลาวครั้ง จึงมีข้อห้ามและบทลงโทษสำหรับหญิงชายที่ได้เสียกันก่อนแต่ง โดยจะต้องทำพิธีเสียผีที่บ้านของฝ่ายหญิง ซึ่งจะมีการเซ่นไหว้ผีเจ้านายด้วยโดยใช้ เหล้า 8 ไห ไก่ 8 ตัว นำไปเผาที่ศาลเจ้านายให้เลือดไก่หยดลงบนแท่นบูชาเจ้านาย เมื่อหญิงชายคู่ใด ที่ตกลงจะอยู่กินกันฉันสามี ภรรยา จะต้องได้รับการอนุญาตจากญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย หลังจากนั้นจะหาฤกษ์ยามยามดีซึ่งชาวลาวครั้งเรียกว่า หักไม้ใส่ยาม เพื่อดู วันพุธจุม ประเพณีการแต่งงานของลาวครั้งแต่เดิม จะมีการสู่ขวัญคู่บ่าวสาว โดยจะมีหม่อมมาทำพิธี มักทำกันในตอนเย็นวันสุกดิบ ทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะทำพิธีสู่ขวัญน้อยที่บ้านของตน บางรายก็อาจจะมาสู่ขวัญน้อยรวม กันที่บ้าน ของเจ้าสาว ในวันรุ่งขึ้นจะมีพิธีสู่ขวัญใหญ่ที่บ้านเจ้าสาว หม่อมขวัญจะเป็นผู้ที่คอยส่งสอนอบรมคู่บ่าวสาวให้รู้จักการครองเรือนตลอดจนการประพฤติตนในฐานะของ ชายและสะใภ้ เมื่อถึงวันงานฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดพานขวัญแห่ไปทำพิธีที่บ้านเจ้าสาวซึ่งประกอบด้วย บายศรีพร้อมของหวานและเหล้า 1 ขวด ฝ่ายเจ้าสาวก็จะเตรียมพานขวัญนี้ไว้ เช่นเดียวกัน เมื่อได้ ฤกษ์แล้วก็ยกขบวนพานขวัญ โดยจะใช้ไม้กำพัน ซึ่งเป็นไม้สำหรับกรอด้าย ใช้หาบพานขวัญแทนไม้คาน เพราะเป็นเคล็ดว่าคู่บ่าวสาวจะรักใคร่กลมเกลียวกันเหมือนด้าย ที่อยู่ใไม้กรอดังกล่าว ผู้ที่ทำหน้าที่หาบพานขวัญต้องเป็นคนโสดเหมือนกับเพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาว เมื่อถึงเรือนเจ้าสาวจะเป็นคนล้างเท้าให้เจ้าบ่าว ซึ่งจะมีที่ปักเท้า เจ้าบ่าวเป็นหินลับมีด แล้ว นำใบตองมาปูทับไว้อีกที เมื่อผ่านประตูเงินประตูทองแล้วจะพาคู่บ่าวสาวไปปักไว้ที่ห้องหอ จะมีผู้ที่คอยต้อนรับเจ้าบ่าวและพาไปยังห้องหอ ซึ่งคนๆ นี้จะต้องเป็นเคยที่ยังไม่มีครอบครัว จะเป็นหม้ายไม่ได้เพราะจะห้ามไม่ให้หม้ายเข้ามาถูกเนื้อต้องตัวคู่บ่าวสาวโดยเด็ดขาด เพราะเกรงว่าจะเป็นนางให้คู่สมรสเป็นหม้ายได้ ชาวลาวครั้งเชื่อใน เรื่องฤกษ์ยาม การส่งตัวเข้าหออย่างเคร่งครัด เมื่อเสร็จสิ้นงานแล้ว สะใภ้จะเป็นผู้นำเอาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม หรือว่าที่นอนมุ้งหมอนไปกราบพ่อแม่ของสามี

ภาพที่ 3 สุราและอาหารหวานคาวเป็นเครื่องเซ่นที่ขาดไม่ได้
ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ภาพที่ 4 บรรยากาศระหว่างการจัดเตรียมพิธีเซ่นไหว้
ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ภาพที่ 5 ศาลหลวงปู่สิงหา ต.สระพังลาน

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

พิธีกรรมความเชื่อ ชาวลาวครั้งมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นอย่างมาก การนับถือผีของชาวลาครั้งเป็นการถือผีตามบรรพบุรุษ 2 ฝ่าย คือ ผีเจ้านายและผีเทวดา การนับถือผีนี้มีอิทธิพลต่อ ชาว ลาวครั้งมากในแง่ของการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการประกอบพิธีกรรมหรือการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน ก็จะต้องไปข้องเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ (วรรณัย 88 : 2538) หากจะมีงานพิธีใดที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ชาวลาครั้งจะทำการบอกกล่าวผีของต้นให้ทราบ ในการติดต่อกับวิญญาณตลอดจนพิธีกรรมการเลี้ยงผีต่างๆ จะเป็นหน้าที่ของ “คนต้น” หากเป็น ผีฝ่ายเทวดา ซึ่งตำแหน่ง “คนต้น” นี้จะเป็นตำแหน่งที่สืบทอดทางสายโลหิต ส่วนผู้ที่ติดต่อกับวิญญาณของผีฝ่ายเจ้านายคือ “กวน” ชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือ “คนต้น” และ “กวน” เป็นอันมากชาวลาครั้งจะทำพิธีแปลงผีแปลงเรื่อน ทุกครั้งเมื่อจะทำงานใดๆ ก็ตาม โดยจะไปแจ้งให้กวนหรือคนต้น เพื่อจะไปบอกกล่าวให้ผีได้รู้ว่าจะมีงาน และเครื่องเซ่นไหว้ก็จะแตกต่างกันไป เช่น หากเป็นงานแต่งงาน เครื่องเซ่นไหว้ผีเทวดาได้แก่ ผ้าขาว 1 ผืน เงิน 1 บาท ข้าวต้มมัดไม้ไผ่กล้วยไม้ไผ่เกลือมะพร้าว เทียน ข้าวสุกโรยน้ำตาล ดอกไม้ เหล้า 1 ขวด หากเป็นศาลผีเจ้านาย เมื่อมีการทำผีขึ้นโดยการหนีตามกันไปจะต้องนำเหล้า 8 ไห ไก่ 8 ตัว มาแปลงผี เพื่อเป็นการขอขมา โดยจะนำไก่มาฆ่าที่หน้าศาลผีเจ้านายให้เลือด ไก่หยดไปบนแท่นบูชา เมื่อมีบุคคลภายนอกเข้ามาค้างแรมที่บ้านของชาวลาครั้ง เจ้าของบ้านจะทำการบอกกล่าวผีของตน หากเป็นสามีภรรยาทั้งคู่จะนอนด้วยกันในบ้านของชาว ลาวครั้งไม่ได้ ถือว่าเป็นการผิดผี เชื่อกันว่าผีอาจลงโทษเจ้าของบ้านทำให้คนในบ้านล้มป่วยได้ชาวลาครั้งจะมีประเพณีเลี้ยงผีประจำปีในราวอาทิตย์ที่ 2 ของเดือน 7 เป็น

ประจำทุกปี ฝ่ายผีเจ้านายจะทำพิธีเลี้ยงผีก่อน หลังจากนั้นก็จะเป็นการเลี้ยงผีเทวดา ศาลของผีแต่ละฝ่ายนั้นจะตั้งอยู่ในป่าละเมาะใกล้ๆ หมู่บ้าน กวนและคนต้นจะเป็นผู้กำหนดเวลาในการจัดงาน การเลี้ยงผีประจำปีนอกจากจะเป็นการเซ่นไหว้ประจำปีเพื่อเป็นการสำนึกและขอขมา ลาโทษในสิ่งที่ได้ทำไว้แล้ว ครอบครัวที่เพิ่งจะแต่งงานไปนั้นยังถือเอาโอกาสนี้เป็นการบอกกล่าวให้ผีได้รู้ว่าครอบครัวของตนมีสมาชิกเพิ่มขึ้นมา เพราะชายชาวลาวครั้งทุกคน จะมีแบบแผนการปฏิบัติต่อกัน มาว่าชายชาวลาวครั้งจะต้องขึ้นผีบรรพบุรุษทุกคน ไม่ว่าจะทำการใดๆ ก็จะต้องแจ้งให้ผีได้รู้ทุกครั้งเมื่อทำพิธีเลี้ยงผีเสร็จแล้ว ก็จะนำอาหารที่เหลือ มาเลี้ยงกันเองในหมู่คนที่มาร่วมงาน

พิธีเลี้ยงผี ของชาวลาวครั้ง หมู่ 3 บ้านโคก อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ชาวลาวครั้งที่บ้านโคกนี้เป็นกลุ่มที่ขยับขยายมาจากชุมชนบ้านท่าม้าและชุมชนบ้านใหญ่ ซึ่งบริเวณนี้เป็นเนินเขาขนาดใหญ่มีสัตว์ป่าชุกชุมโดยเฉพาะกระทาย ชาวบ้านจึงเรียก โคกขี้กระทาย และได้เข้ามาทำไร่ทำนา เลี้ยงสัตว์ โดยทำเพิงหรือห้างอยู่ชั่วคราว เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จก็จะนำข้าวกลับไปนวดที่บ้านใหญ่ ต่อมาเมื่อเห็นว่าการเดินทางไปมาไม่สะดวก จึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านโคกกระทาย เนื่องจากสามารถหาอาหารได้ทั้งปี และยังหาของป่าล่าสัตว์และปลูกพืชผักได้ นานวันมาชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านสั้นๆ ว่า บ้านโคกชาวลาวครั้งที่บ้านโคกนี้เป็นชุมชนชาวนา ประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาถิ่นลาวครั้งถึง 90 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะบ้านเรือน เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ใต้ถุนสูง พื้นที่ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เก็บเครื่องมือในการทำเกษตร และวางแคร่ไว้เป็นที่นั่งเล่นนอนเล่น บางครอบครัวก็จะมีที่ไว้ทอผ้า บนบ้านเป็นห้องโถงใหญ่กันห้องนอนเพียงห้องเดียว บริเวณบ้านมีคอกวัวคอกควาย การตั้งบ้านเรือนของชาวลาวครั้งนี้ส่วนใหญ่ญาติพี่น้องจะปลูกบ้านใกล้กัน จะไม่มีรั้วกันอาณาเขต สามารถเดินเข้าออกบ้านแต่ละหลังได้อย่างสะดวก ภายในหมู่บ้านโคกจะประกอบไปด้วยกลุ่มบ้าน คือ บ้านเหนือ บ้านกลาง และบ้านใต้ โดยมีถนนเข้าหมู่บ้านในแต่ละสายแบ่งกลุ่มบ้านดังกล่าวชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ในวันพระหรือ วันสำคัญทางศาสนา ชาวบ้านจะไปทำบุญที่บ้านหนองตาสาซึ่งอยู่ใกล้หมู่บ้านมากที่สุดส่วนการถือผีทั้งผีเทวดาและผีเจ้านายนั้นชาวบ้านยังคงให้ความสำคัญในการเซ่นไหว้ผีอย่างเหนียวแน่น โดยจะสร้างศาลผีไว้ที่ป่าละเมาะห่างจากหมู่บ้านไปอีก 1 กิโลเมตร ซึ่งจะมีการไหว้ผีทุกๆ ปี ซึ่งถือว่าเป็นวันสำคัญวันหนึ่งที่ชาวบ้านจะได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ชาวบ้าน โคกเชื่อว่าผีเทวดานั้นเป็นวิญญาณของเทวดาที่คอยคุ้มครองรักษาบ้านเมืองของตนมาตั้งแต่ครั้งที่อยู่ที่เมืองหลวงพระบาง ส่วนผีเจ้านายเป็นผีของกษัตริย์ที่เคยปกครอง พวกตน มาที่เมืองหลวงพระบาง แต่ก็มีชาวบ้านบางคนที่บอกว่าผีเจ้านายเป็นวิญญาณของผีบรรพบุรุษ ปู่ย่าตายาย ในวันที่ 8 เดือน 7 ของทุกปี ชาวบ้านจะจัดงานเลี้ยงผีเป็นประจำทุกปี และในการจัดงานเลี้ยงผีนี้นี้มีข้อห้ามอยู่ว่าไม่ให้

ตรงกับวันต้องห้ามคือ วันพระ วันพุธและวันเสาร์ ซึ่งชาวลาวครั้งที่บ้านโคกนี้ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็จะกลับมาช่วยในพิธีเลี้ยงผีดังกล่าวในการติดต่อกับวิญญาณของผีทั้งสองประเภทนี้จะต้องผ่านบุคคล 3 คน คือ

1. คนต้นหรือกวน ทำหน้าที่ติดต่อกับผีเจ้านายและผีเทวดา
2. พ่อออก คือผู้ช่วยคนต้นหรือกวน ทำหน้าที่นำสิ่งของที่คนต้นหรือกวนได้ทำพิธีกล่าวมอบแล้วนำไปวางที่ศาลเจ้าทุกศาล
3. คนทรง หรือร่างทรง เป็นบุคคลที่มีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง ชาวบ้านเชื่อกันว่าผีเจ้านายได้เลือกไว้แล้ว

ชาวลาวครั้งจะทำพิธีเช่นไหว้ผีกันตั้งแต่เช้ามีดของวันที่ 8 เดือน 7 (มิถุนายน) โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ พิธีมอบ พิธีไหว้ และพิธีบริจาค พิธีมอบกวนจะเป็นผู้ทำพิธีมอบหรือบูชาตรงหน้าหมู่บ้านทั้ง 7 ศาลที่ชาวบ้านนับถือ ศาลที่บ้านโคกนี้ ชาวบ้านเรียกว่า ศาลเจ้าพ่อขุนหาร โดยนำสิ่งของที่จัดเตรียมไหว้ดังนี้คือ เสื้อผ้า(ผ้าขาวม้าและเสื้อ), ไบมะยม 1 กิ่ง , ไบพลู 1 ใบ , เปลือกไม้เสี้ยวนาง , ฐูป 1 ดอก , เหล้า 2 ไห , ไข่ (ที่ยังมีชีวิต) อย่างน้อย 1 ตัว , หมู (ที่ยังมีชีวิต) อย่างน้อย 1 ตัว การนำ ไข่ไก่และหมูที่ยังไม่ตายมาเช่นไหว้เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนชีวิตของพี่น้องชาวลาวครั้งทั้งหลายให้ปลอดภัยของเซ่นทั้งหมดจะนำมารวมกัน โดยจะวางไบมะยม ไบพลู เปลือกไม้เสี้ยวนาง ฐูป ไว้บนเสื้อและผ้าขาวม้า จัดใส่ภาชนะ 7 ถาด เหล้า 2 ไหพร้อมหลอดดูดทำจากไม้ไผ่ นำไปวางรวมกันที่โต๊ะบูชา ส่วนไข่จะถูกมัดขาไว้ หากมีหลายตัวก็มัดรวมกัน ส่วนหมูก็จะถูกมัดขาทั้ง 4 ไว้ แล้วนำไปวางไว้ตรงหน้าโต๊ะบูชา กวนหรือคนต้นจะทำพิธีมอบสิ่งของต่อผีเจ้านาย เมื่อกวนได้ทำพิธีมอบแล้ว พ่อออกที่เป็นผู้ช่วยกวนจะนำสิ่งของที่จัดใส่ภาชนะไว้ 7 ถาดนั้นไปวางที่ศาลเจ้าทุกศาล แล้วสั่งให้คนเอาไม้ตีหัวไก่และหัวหมู เพื่อให้เลือดหยดลงบนแท่นบูชาแล้วนำไปฆ่าเพื่อนำเนื้อมาไหว้อีกครั้งหนึ่ง พิธีไหว้ ชาวบ้านจะมาช่วยกันจัดสิ่งของที่เตรียมไว้เช่น ไหว้ เช่น ไข่ หมู ที่ได้ทำพิธีมอบไปแล้วและอาหารหวานคาวอื่นๆ ตามที่ผีเจ้านายได้แจ้งให้ทราบไว้เมื่อปีก่อนว่าผีเจ้าจะต้องการเครื่อง เช่น ไหว้คาวหวานอะไรบ้างในปีต่อไป สิ่งที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงคือผลไม้ซึ่งจัดตามฤดูกาล ซึ่งชาวบ้านก็จะนำอาหารคาวหวานมาสมทบกันมากมาย เมื่อทำพิธีไหว้เสร็จ ก็จะมีการ เชิญผีเจ้ามาประทับร่างทรงที่กำหนดไว้ ซึ่งไม่ว่าร่างทรงนั้นจะอยู่ที่ใดก็ตาม ร่างทรงนั้นจะติดตัวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วโดยไม่สนใจว่าจะมีอะไรขวางอยู่ข้างหน้า จากนั้นจะเดินรอบศาลเจ้าหนึ่งรอบจึงจะมานั่งที่หน้าศาลใหญ่กลางหมู่บ้านทั้ง 7 ศาล และเปิดโอกาสให้พี่น้องชาวลาวครั้งที่มีความเดือดร้อนหรือต้องการให้ช่วยรักษา โรคภัยไข้เจ็บ โดย เข้าไปขอให้ประพรมน้ำมนต์ และร่างทรงจะเดินประพรมน้ำมนต์ให้พี่น้องชาวลาวครั้งโดยทั่วถึง จากนั้นจะเป็นการบอก

กล่าว ซึ่งเรียกว่า “กะปี่” เป็นการบอกกล่าวให้ทราบว่าจะจัดงานเมื่อใด เนื่องจากบางปี วันที่ 8 เดือน 7 จะไปตรงกับวันต้องห้ามซึ่งจะไม่จัดงานพิธีกัน และนอกจากนั้นจะบอกด้วยว่าในปีต่อไป ผู้เจ้าต้องการเครื่องเช่นไห้วอะไรบ้าง ส่วนพิธีบริจาคพิธีบริจาคนี้เป็นการนำอาหารหวานคาว รวมทั้งผลไม้ที่ชาวบ้านได้นำมาเช่นไห้วผู้เจ้าทั้งหมด มารับประทานร่วมกันในตอนเย็น และแบ่งสรรกันเพื่อนำไปฝาก ผู้ที่ไม่ได้ มาร่วมงาน;อาชีพชาวลาวครั้งมีอาชีพทำการเกษตรกรรม โดยปีหนึ่งจะทำนาข้าว 2 ครั้ง ปัจจุบันน้ำอุดมสมบูรณ์จึงทำได้ตลอดทั้งปีนอกจากนี้มีการทำสวนผัก เช่น ผักกาดเขียว ผักกาดขาว ผักกวางตุ้ง ผักบุ้ง ขึ้นฉ่าย ผักชี ต้นหอม ฯลฯ และเลี้ยงสัตว์จำพวก วัวและหมู มีชาวลาวครั้งบางส่วนที่ประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขาย

ตารางที่ 1 รายชื่อหมู่บ้านที่ชาวลาวครั้งได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
สุพรรณบุรี	อู่ทอง	สระพังลาน	<ul style="list-style-type: none"> บ้านหนองตาสาม บ้านโคก บ้านท่าม้า หมู่ 1,6,7,10
	สองพี่น้อง	ศรีสำราญ	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 8
	ด่านช้าง	วังดั้น	<ul style="list-style-type: none"> บ้านวังดั้น บ้านหนองอีเงิน บ้านทัพผึ่งน้อย บ้านดงรัง บ้านทุ่งกว้าง บ้านทับละคร
		ห้วยขมิ้น	<ul style="list-style-type: none"> บ้านวังกุ่ม บ้านขี้หมูหนองยาว บ้านนกจาน บ้านทุ่ง บ้านพุดอง บ้านแฝก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
			<ul style="list-style-type: none"> • บ้านป่าสี • บ้านกกเต็น • บ้านตาด • บ้านหนองพลับ
		หนองมะค่าโมง	<ul style="list-style-type: none"> • บ้านหนองแกสามหนอง • บ้านสระบัวกำ • บ้านเขานางงาม • บ้านน้ำโจน • บ้านป่าสัก
		ด่านช้าง	<ul style="list-style-type: none"> • บ้านด่านช้าง • บ้านทับกระดาศ • บ้านพุน้ำร้อน • บ้านหนองปลากระดี • บ้านดอนประดู่ • บ้านพุททวย • บ้านหนองฝื่อ • บ้านวังหน่อไม้ • บ้านวังน้ำเขียว
นครปฐม	ดอนตูม	ลำเหย	<ul style="list-style-type: none"> • บ้านทุ่งสีหลง • บ้านภูมิ • บ้านนิคม • บ้านรางมูก • บ้านใหม่ • บ้านป่าแก • บ้านลำเหย

ตารางที่ 1 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
		บางหลวง	<ul style="list-style-type: none"> บ้านหลวง ; บ้านฝั่งคลอง บ้านหนองกระพี
		ห้วยด้วย	<ul style="list-style-type: none"> บ้านดอนแกะแระ บ้านห้วยด้วน บ้านทุ่งผักกูด บ้านกงลาด
		ดอนรวก	<ul style="list-style-type: none"> บ้านสวนใหม่ บ้านดอนรวก บ้านห้วยกรด บ้านสระสี่เหลี่ยม
ชัยนาท	หันคา	สุขเดือนห้า	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 13เรียก ภาษาของตนว่าลาวคั่ง (กันทิมา, 2531:5)
อุทัยธานี	ทัพทัน		<ul style="list-style-type: none"> บ้านโคกหม้อ

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ลาวครั่งในจังหวัดอุทัยธานี

จังหวัดอุทัยธานีเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่กลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั่งได้อพยพโยกย้ายเข้าไปอาศัยอยู่ในสองอำเภอคือ อำเภอบ้านไร่และอำเภอทัพทัน

วัฒนธรรม พัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุทัยธานี ได้กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดอุทัยธานีไว้ว่า จังหวัดอุทัยธานีประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายเชื้อชาติ ด้วยสภาพภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ มีทั้งบริเวณที่เป็นป่าและภูเขาสูงที่ดอนและที่ราบลุ่มแม่น้ำ รวมทั้งมีอาณาเขตที่ไม่ไกลจากประเทศเพื่อนบ้าน เหตุผลต่างๆ เหล่านี้ ทำให้อุทัยธานีมีประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน

พื้นที่ด้านตะวันตกของจังหวัด อันเป็นที่ตั้งของเมืองอุไทยเก่านั้น อดีตเคยเป็นเมืองด่านชายแดนในสมัยอยุธยา เนื่องจากเป็นพื้นที่ติดต่อกับเทือกเขาบรรทัด ติดกับเมืองเมาะตะมะและเมืองเมาะตำเลิมของพม่า จึงมีการเดินทางไปมาหาสู่และอพยพเข้ามาอยู่อาศัยของชาวมอญจำนวนมาก นอกจากนี้ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ก็มีการอพยพเข้ามาอีกครั้งทำให้มีการเรียกมอญอพยพว่า “มอญเก่า” และ “มอญใหม่” นอกจากนี้ก็ยังมีชนกลุ่มน้อยอื่นๆ เช่น ลัวะ ลู กระเหรี่ยง ไทลื้อ อาศัยอยู่ตามพื้นที่สูงของอุทัยธานีอีกจำนวนหนึ่งด้วย ส่วนพื้นที่ต่ำลงมาแถบลุ่มแม่น้ำก็มีการเข้ามาอยู่อาศัยทั้งคนไทย คนจีน มาเป็นระยะเวลาช้านานแล้วเช่นกัน สำหรับชาวลาวนั้นได้มีการอพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังนั้น ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ ในจังหวัดอุทัยธานี จึงมีความหลากหลายกันไปตามชาติพันธุ์ต่างๆ ไม่เว้นแต่ประเพณีสงกรานต์ที่จะถึงนี้ ชุมชนแต่ละแห่งก็มีเอกลักษณ์ของตนเองเช่นกัน

ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนในอำเภอบ้านไร่

อำเภอบ้านไร่ (เดิมอยู่ในเขตเมืองอุไทยเก่า) เป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกล เต็มไปด้วยป่าเขา มีคนอาศัยอยู่หลายเชื้อชาติ ทั้งคนไทย มอญ กระเหรี่ยง และลาว ประเพณีสงกรานต์ของแต่ละกลุ่มจึงมีความแตกต่างกันไป

ประเพณีแห่ดอกไม้ในวันสงกรานต์ของชุมชนคนลาวที่บ้านทัพหลวงและบ้านทัพคล้าย ในระหว่างวันสงกรานต์ หนุ่มสาวจะพากันเข้าไปหาดอกไม้ในป่า แล้วนำมาตกแต่งกับกิ่งไม้ให้สวยงาม แล้วทำไม้คานหามแห่ไปวัดผู้ร่วมชบวนแห่ก็จะถือดอกไม้ติดมือไปด้วยเมื่อแห่ผ่านไปตามหมู่บ้าน แต่ละบ้านจะนำน้ำมาตั้งไว้ให้ผู้ถือดอกไม้้นำดอกไม้ไปจุ่มพรมพุ่มดอกไม้เป็นการร่วมทำบุญกุศล และทำให้ดอกไม้ไม่เหี่ยวเฉาด้วย

เมื่อหนุ่มสาวแห่ดอกไม้ไปถึงวัดแล้ว จะนำไปตั้งบนศาลาก่อน จากนั้นทุกคนจะกลับบ้านไปอาบน้ำอาบทำ แล้วจึงกลับมาวัดอีกครั้งหนึ่งเมื่อพร้อมกันแล้ว จึงแห่ดอกไม้นั้นรอบศาลา ๓ รอบ พอครบรอบที่ ๓ ก็จะมีการเล่นมวยลาย ซึ่งเป็นศิลปะการต่อสู้แบบโบราณจากนั้นจะนำดอกไม้ไปถวายพระ ร่วมฟังธรรมแล้วแยกย้ายกลับบ้าน

อนึ่ง ประเพณีแห่ดอกไม้ที่บ้านทัพหลวงและบ้านทัพคล้ายนี้ จะมีอีกครั้งในระหว่างช่วงเข้าพรรษา ๓ เดือน ทุกวันพระ ๑๕ ค่ำ ปัจจุบันนี้หมู่บ้านทัพหลวงยังคงรักษาประเพณีแห่ดอกไม้สดเช่นนี้อยู่ ส่วนหมู่บ้านทัพคล้ายได้มีการประยุกต์จัดตกแต่งเป็นดอกไม้แห้งประกวดกันเป็นกลุ่มๆ

ประเพณีสงกรานต์ของชาวลาวที่บ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน

มีตำนานเล่าว่าผู้เฒ่าห้ำเชื้อสายลาวครั้ง อพยพคนมาจากเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว ประมาณ ๒๐ คราวเรือนมาอยู่ที่บ้านโคกหม้อเพราะมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะทำการเกษตร เมื่อครั้งตั้งถิ่นฐานได้ช่วยกันถางป่าทำที่อยู่อาศัย ระหว่างขุดปรับมูลดินได้พบหม้อดินเผาเป็นจำนวนมาก จึงได้ตั้งชื่อว่า บ้านโคกหม้อ และยังคงสืบทอดประเพณีมาจนถึงปัจจุบัน ประเพณีที่นิยมในช่วงวันสงกรานต์มีมากมาย ได้แก่

ประเพณีแห่ดอกไม้ ที่บ้านโคกหม้อนี้ก็มีลักษณะที่คล้ายกันกับที่บ้านทัพหลวงและบ้านทัพคล้าย แต่ที่แตกต่างกัน คือ จะแห่เฉพาะในช่วงสงกรานต์เท่านั้น และจะแห่ทุกวันจนสงกรานต์เลิก ชาวบ้าน พระสงฆ์ และสามเณร จะร่วมกันแห่ดอกไม้มาที่วัดเป็นประจำทุกปี เมื่อขบวนแห่ไปถึงบ้านไหน บ้านนั้นก็เตรียมดอกไม้ ขนม และผลไม้ต่างๆไว้สำหรับผู้แห่ด้วยพร้อมทั้งเตรียมน้ำลอยดอกไม้ไว้สำหรับพระสงฆ์และสามเณรได้พรมน้ำให้แก่ชาวบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล เมื่อเลิกสงกรานต์วันสุดท้าย ในช่วงเช้าชาวบ้านจะขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทรายและประดับประดาให้สวยงาม ช่วงเย็นจะมีการแห่ธง ธงนั้นจะเป็นผืนใหญ่เพื่อแสดงว่าเรามีชัยชนะในการที่ไม่มีการเจ็บไข้ได้ป่วยตลอดปี

ประเพณีนางกวัก เป็นการแสดงพื้นบ้าน ตามความเชื่อที่ว่า สามารถเชิญดวงวิญญาณให้มาสิงสถิตในอุปกรณ์ที่ทำขึ้นมา ซึ่งประกอบด้วยคานของแม่หม้าย ๑ คาน ทำเป็นแขนติดกับกวักปั้นด้าย มักเล่นในเวลาากลางคืน เพราะเชื่อว่าเหมาะในการเชิญวิญญาณมากกว่าตอนกลางวัน มีผู้หญิงสองคนเป็นผู้ถือกวักไปเชิญวิญญาณที่ทางสามแพร่ง ซึ่งเป็นผู้เฒ่าที่มีจิตสัมผัสกับวิญญาณได้ และอีก ๔ คน หรือมากกว่านั้นจะเป็นผู้ร้องเพลงเชิญวิญญาณมาสิงสถิต เมื่อวิญญาณเข้าสิงแล้ว หุ่นนางกวักจะโยกย้ายไปมาราวกับมีชีวิต แล้วชาวบ้านก็จะสามารถถามคำถามให้นางกวักทำนายให้ แล้วนางกวักจะใช้คานนั้นแทนมือเขียนคำตอบลงบนพื้นดิน ใครจะถามอะไรก็ได้ ถ้าหมดคนถามก็จบการเล่นนางกวักในคืนนั้น

ประเพณีนางดั่ง เป็นประเพณีที่ทำนายชะตาหมู่บ้าน มีลักษณะคล้ายกันกับนางกวัก กล่าวคือ มีการเชิญผู้เฒ่าหญิงสองคนเป็นผู้ถือกระดิ่ง ๑ อัน มีสาก ๒ อัน วาง ๒ ข้างของกระดิ่ง และอีก ๔ คน หรือมากกว่านั้นจะเป็นผู้ร้องเพลงเชิญวิญญาณมาสิงสถิต เมื่อผีนางดั่งเข้าคนข้างนอกก็จะถามว่า โชคชะตาของหมู่บ้านนี้ ฝนฟ้าจะดีไหม ถ้าดีให้ยกสูงขึ้น หรือเคาะหนึ่งครั้ง หรือเอนซ้าย – ขวา เป็นต้น ถ้านางดั่งทำตามนั้น แสดงว่าฝนฟ้าจะดี ผู้คนในหมู่บ้านจะไม่เจ็บป่วยจากนั้นใครจะถามอะไรก็ได้ ถ้าหมดคนถามก็เลิกกัน

ต่อมาชุมชนเหล่านี้ได้พัฒนาขึ้นเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีการจัดรูปแบบเมืองเป็นแบบมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ มีการกักน้ำไว้ใช้เพื่อการบริโภคและการเกษตร รู้จักการทำเครื่องมือเครื่องใช้ทั้งจากวัสดุธรรมชาติและจากการหล่อโลหะ รู้จักการทำผ้า ต่อมารู้จักสร้างอาคารประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะอาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

การตั้งถิ่นฐาน จากหลักฐานทางโบราณคดี แสดงให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในเขตจังหวัดอุทัยธานี แบ่งออกเป็นสองสมัยคือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ บริเวณจังหวัดอุทัยธานีมีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ประมาณ ๕,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ ปี มาแล้ว พบหลักฐานหลายแห่งที่สำคัญคือ

ภาพที่ 7 จิตรกรรมผนังถ้ำสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ที่มา : <http://www1.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/oldcity/uthaihani2.htm>

แหล่งโบราณคดีเขาปลาร้า อยู่ที่บ้านชายเขา ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก บนภูเขาสูงชัน ต่ตรงรอยต่อเขตแดน อำเภอลานสักกับอำเภอหนองฉาง พบภาพเขียนสีที่เพิงผาลาดเฉียงประมาณ ๘๐ องศา ตอนบนมีชะงอกผายื่นออกมาคล้ายหลังคากันแดดกันฝน ช่วยทำให้ภาพมีอายุยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะของภาพเขียนมีอยู่ห้าแบบด้วยกันคือ แบบเงาที่บ แบบเงาที่บบางส่วน แบบโครงร่างภาพนอก แบบกิ่งไม้ และแบบเส้นร่าง

เนื้อหาของภาพสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนในครั้งนั้นอย่างเด่นชัด เช่น การเดินรำ คนจูงวัว ขบวบน้ํา การเลี้ยงสัตว์และนำมาเป็นอาหาร

ศิลปะถ้ำเขาปลาร้าน่าจะเป็นงานรังสรรค์ของกลุ่มชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อประมาณ ๕,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ ปี มาแล้ว

แหล่งโบราณคดีที่บ้านหลุมเข้า จากการศึกษาโดยการขุดตรวจตามชั้นดินพบว่า แหล่งโบราณคดีแห่งนี้มีคนอยู่อาศัยอย่างน้อยสองสมัยคือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยปัจจุบัน

การอยู่อาศัยของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีช่วงระยะเวลาการอยู่อาศัยเป็นเวลานาน จนวัตถุที่เป็นหลักฐานถูกทิ้งให้ทับถมกันเป็นชั้นหนาจนแยกได้ชัดเจน

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของภาชนะดินเผาพบว่า มีความแตกต่างจากโบราณวัตถุสมัยทวารวดี ที่พบที่จันเสนและช่องแคบอย่างเห็นได้ชัด และมีลักษณะใกล้เคียงกับภาชนะดินเผาที่พบในชั้นดินสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ที่บ้านหลุมเข้า พบลูกปัดทำด้วยแก้วและหินสีต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เป็นโบราณวัตถุที่พบเสมอตามแหล่งโบราณคดี ที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ทำให้สามารถสันนิษฐานได้อีกทางหนึ่งว่า แหล่งโบราณคดีแห่งนี้เป็นชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ประมาณ ๒,๐๐๐ - ๑,๕๐๐ ปี มาแล้ว และอยู่อาศัยต่อเนื่องมาถึงสมัยประวัติศาสตร์

เครื่องใช้ของคนกลุ่มนี้ประกอบด้วยภาชนะดินเผาที่มีรูปแบบขนาดและรูปร่างต่าง ๆ เช่น ใช้ในการหุงต้มอาหาร และใส่เครื่องอุปโภคบริโภค มีการตกแต่งผิวด้านนอกด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น เคลือบผิวด้วยน้ำดินสีแดง รมควันให้เป็นสีดำ ขัดผิวด้านนอกให้เป็นมัน บันดินมาต่อเติมด้านนอกให้เป็นลวดลายแบบต่าง ๆ ใช้เชือกมากดหรือตบให้เกิดรอยประทับของเกลียวเชือกบนผิวภาชนะด้านนอก (ลายเชือกทาบ)

นอกจากนั้นยังทำรูปตุ๊กตารูปสัตว์ ลูกกระสุนจากดินที่อาจใช้กับดินกระสุนสำหรับใช้ล่าสัตว์ขนาดเล็ก และทำแวนดินเผาซึ่งเป็นเครื่องใช้ในการปั้นเส้นด้าย แสดงว่าคนในชุมชนนี้มีการทอผ้าใช้กันแล้ว

จากการขุดพบหลุมฝังศพ จะขุดลึกประมาณ ๕๐ - ๗๐ เซนติเมตร นำภาชนะดินเผาแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันจำนวน ๓ - ๔ ใบ รองกันหลุมก่อนนำศพลงฝัง บางครั้งมีการใส่สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับคือ ลูกปัดแก้วและลูกปัดหินสีต่าง ๆ ลงไปในหลุมฝังศพด้วย มีการมัดตราสังศพ ฝังศพให้หันศีรษะไปทางทิศใต้

ชุมชนร่วมสมัยกับชุมชนบ้านหลุมเข้ามีหลายแห่งในพื้นที่บริเวณนี้ที่อยู่ใกล้ที่สุดคือ แหล่งโบราณคดีบ้านท่าทอง ซึ่งอยู่ห่างไปทางทิศเหนือประมาณ ๓ กิโลเมตร นอกจากนี้ก็มีแหล่งโบราณคดีบ้านขี้น้ำร้าย อำเภออินทบุรี จังหวัดสิงห์บุรี แหล่งโบราณคดีบ้านไร่สวนลาว อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ลำดับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์

สมัยทวารวดี ดินแดนในประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจากอินเดียเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เกิดการพัฒนาารูปแบบทางวัฒนธรรมของตนเองขึ้นเรียกว่า วัฒนธรรมทวารวดี มีอายุอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๖ ชุมชนเหล่านี้ได้พัฒนาลักษณะการปกครอง เข้าสู่ยุคสังคมเมือง ก่อนจะพัฒนาไปสู่ความเจริญสูงสุดแบบนครรัฐ

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า มีชุมชนลักษณะเมืองเกิดขึ้นหลายแห่ง มีคูน้ำคันดินล้อมรอบคล้ายวงกลม มีศาสนสถานอยู่ทั้งภายในและภายนอก เช่น เมืองกาจุง บ้านด้าย บ้านคูเมือง บึงคอกช้าง เป็นต้น

แหล่งโบราณคดีที่โคกไม้เดน และบ้านจันเสน เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีที่มีอาณาเขต และลักษณะใกล้เคียง กับแหล่งโบราณคดี ในเขตจังหวัดอุทัยธานีมากที่สุด

สมัยสุโขทัย ได้มีการสำรวจพบเครื่องสังคโลกสุโขทัย จำนวนไม่น้อยในบริเวณจังหวัดอุทัยธานี แสดงถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพราะเมืองอุทัยธานีเป็นทางผ่านตามแนวลำน้ำที่ใช้ขนถ่ายสินค้า ที่มาจากตอนเหนือสู่ชุมชนทางตอนใต้

กล่าวกันว่าคำว่า อุไทย นั้น อาจจะมาจากคำว่า อุไทย ซึ่งหมายถึงถิ่นที่อยู่ของชาวไทย เป็นคำที่สอดคล้องกับคำที่นิยมเรียกชื่อเมืองว่า อุ เช่น อุบนหรือเมืองบน ที่บ้านโคกไม้เดน อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เมืองอุตะเถา ที่บ้านอุตะเถา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท เมืองอุทอง ที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนเมืองอุล่ง คือ เมืองลพบุรี ดังมีคำพังเพยว่า "ฝูงกษัตริย์เมืองบน ฝูงชนเมืองล่าง" หมายถึง เมืองสุโขทัย เป็นเมืองหลวง มีกษัตริย์ปกครอง ส่วนเมืองลพบุรีเป็นเมืองล่าง ไม่ใช่เมืองกษัตริย์เป็นเมืองที่ขอมส่งคนมาปกครอง ถือเป็นที่อยู่ของผู้คน

ในตำนานเมืองอุไทย ได้มีการทิ้งร้างเนื่องจากสายน้ำเปลี่ยนทางเดิน ทำให้ผู้คนพากันอพยพไปอยู่ที่อื่น สภาพเมืองจึงกลายเป็นชุมชนเล็ก ๆ จนได้มีการพัฒนาพื้นที่ใหม่แก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำ โดยมีการขุดทะเลสาบทางด้านทิศใต้ของตัวเมือง และตั้งเมืองขึ้นใหม่ ปรากฏชื่อเจ้าเมืองคนแรกตามตำนานว่า พระตะเบิด

ชื่อเมืองอุทัยธานี มาใช้แทนคำว่า อุไทยธานี ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเปลี่ยนแต่เมื่อใด หนังสือฉบับแรกที่พบว่าใช้ชื่ออุทัยธานี เป็นหนังสือเมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๕ จึงสันนิษฐานว่าคำนี้นำมาใช้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมัยอยุธยา ในสมัยอยุธยาตอนต้น เมืองอุไทยเป็นเมืองที่มีความสำคัญ เพราะเป็นทางผ่านของกองทัพพม่า ที่จะเข้ามาตีเมืองไทยทางด้านเจดีย์สามองค์ ด้านเกาะตะมะและที่ผ่าน

มาทางด้านหนองหลวง และด้านสลักพระด้วย เมืองอุไทยจึงเป็นเมืองหน้าด่าน มีเหตุการณ์ที่สำคัญคือ

ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้โปรดให้จัดตั้งด่านป้องกันขึ้นคือ ด่านเมืองอุไทย (ที่บ้านคลองด่าน) ด่านแม่กลอง ด่านเขาปูน ด่านหนองหลวง ด่านสลักพระ โดยมีเมืองอุไทยเป็นหัวเมืองด่านชั้นนอก เจ้าเมืองอุไทยเป็นผู้ดูแลด่านต่าง ๆ เมืองอุไทยในสมัยนั้นมีอาณาเขตทางทิศตะวันออกติดต่อกับเมืองแพรง (เมืองสวรรคบุรี) ทางตะวันออกเฉียงเหนือติดต่อกับเมืองพระบาง (เมืองพังค่า จังหวัดนครสวรรค์) ทางตะวันตกเฉียงเหนือติดต่อกับเมืองแปน (เมืองกำแพงเพชร) และเมืองฉอด (อยู่ในเขตจังหวัดตาก) ถิ่นแนวแม่น้ำและลำคลองเป็นแนวเขต เช่น แม่น้ำแม่กลอง คลองห้วยแก้ว ลำห้วยเป็น

ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้โปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติอำนาจการใช้ตราประจำตำแหน่ง โดยระบุอยู่ในกฎหมายเกาลักษณะพระธรรมนูญว่า เมืองอุไทยธานีเป็นหัวเมืองชั้นแกมมหาดไทย

ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ กองทัพพม่าได้ล้ำเข้ามาในดินแดนไทย ได้มีการเกณฑ์ผู้คนชาวด่านอุไทยธานีไปทำการสู้รบกับพม่าที่ไทรโยค

ในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เกิดศึกกลางเมือง ไม่มีไพร่พลปกป้องรักษาเมือง จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาราชภักดีถือตราพระราชสีห์ ออกไปเกลี้ยกล่อมเลกพลที่พลัดอยู่ ณ หัวเมืองวิเศษชัยชาญ และเมืองอื่น ๆ มีเมืองอุไทยธานีรวมอยู่ด้วย

ในรัชสมัยพระเจ้าเอกทัศ เนเมียวสีหบดี แม่ทัพพม่าคุมพล ๔,๐๐๐ คน ยกมาทางเมืองนครสวรรค์ เมืองชัยนาท เมืองอุไทยธานี เมืองสวรรคบุรี เข้าประชิดกรุงศรีอยุธยา มังมหานรธาเป็นแม่ทัพพม่าอีกคนหนึ่งคุมพล ๓,๐๐๐ คน มาตั้งค่ายอยู่ที่วัดป่าไผ่ ปากน้ำประสบ ทางด้านเหนือ สุรินทจอบของ คุมกำลัง ๑,๐๐๐ คน ยกมาทางเมืองเมะตะมะ เข้ามาทางด้านอุไทยธานี ตั้งทัพอยู่ที่เมืองวิเศษชัยชาญ พระยาเจ่งรามัญคุมกำลัง ๒,๐๐๐ คน ยกเข้ามาทางเมืองกาญจนบุรี ตั้งทัพที่หนองหลวงและวัดโปรดสัตว์ พม่าได้ออกเที่ยวจับคนทางเมืองวิเศษชัยชาญ เมืองสวรรคบุรี เมืองสุพรรณ เมืองสิงห์ จนถึงเมืองอุไทยธานี กองทัพพม่าที่ยกมาทั้งหมดระดมกำลังเข้าตีกรุงศรีอยุธยาได้ในเดือนเมษายน พ.ศ.๒๓๑๐ เมื่อปล้นทรัพย์สิน และกวาดต้อนผู้เป็นเชลยจำนวนมากแล้ว ได้ยกออกไปทางด้านเมืองอุไทยธานี

สมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงเห็นความสำคัญของเมืองอุไทยธานี จึงได้ทรงแต่งตั้งให้ ขุนสรวิชิต (หน) ผู้สามารถใช้ภาษามอญ และภาษาจีนได้ดีเป็นนายด่าน ไปตั้งกองด่านรักษา

เมืองอุไทยธานี เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นเส้นทางเดินทัพของพม่า ที่เข้ามาทางด้านหนองหลวง และด้านแม่กลอง เมื่อกองทัพพม่าส่งกำลังเข้ามาลาดตระเวนในเขตไทย ก็มักจะปล้น ตี ชิง เสบียงอาหาร เผาบ้านเรือนราษฎรเสียหายอยู่เสมอ เขตเมืองอุไทยธานีมีกองอาสาสมัคร ดังนั้นการตั้งชุมชนสวัสดิการ เป็นนายด่านทำให้สามารถติดต่อกับชาวมอญ และพ่อค้าชาวจีนที่บ้านสะแกกรังได้เป็นอย่างดี

เมืองอุไทยธานี มีที่ราบทำนาได้มาก มีธารน้ำไหลมาจากภูเขา สามารถเก็บกักนำมาใช้ในการทำนาได้ตลอด จึงมีผู้คนมาตั้งบ้านเรือนทำกินกัน มากจนกลายเป็นชุมชนใหญ่ อยู่ห่างจากแม่น้ำสะแกกรังประมาณ ๕๐๐ เส้น ต่อมาเมื่อลำห้วยที่มีอยู่แห้งลง เนื่องจากน้ำเปลี่ยนทางเดินเรือจึงขึ้นไปไม่ถึง ชาวต้องบรรทุกเกวียนลงมาที่แม่น้ำสะแกกรัง ซึ่งเป็นเส้นทางสายหลักในการขนส่งในเขตเมืองชัยนาท การขนส่งในเขตเมืองชัยนาทและเมืองมโนรมย์ ดังนั้นบรรดาพ่อค้าชาวจีนที่รับซื้อผลผลิต และข้าวจากชาวเมืองอุไทยธานี (เก่า) ส่วนใหญ่จึงพากันไปตั้งบ้านเรือน และยุ้งฉางอยู่ที่บ้านสะแกกรังอย่างหนาแน่น จนกลายเป็นตลาดการค้าที่ใหญ่และสำคัญที่สุด ของชาวเมืองอุไทยธานีและบริเวณใกล้เคียง เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า บ้านท่า

ในปี พ.ศ.๒๓๑๘ อะแซหวุ่นกี้ แม่ทัพพม่ายกกองทัพใหญ่เข้ามาทางด้านแม่ละเมา เพื่อจะไปตีเมืองเชียงใหม่ ทัพพม่าบางส่วนได้ยกลงมาทางใต้ ถึงเมืองกำแพงเพชร เห็นกองทัพไทยตั้งค่ายรักษาเมืองนครสวรรค์อยู่ พม่าจึงยกกำลังเข้าล้อมเมืองนครสวรรค์ แล้วยกลงมาทางเมืองอุไทยธานีเข้าปล้นเมือง และเผาเมืองเสีย เมื่ออะแซหวุ่นกี้ยกทัพกลับไปทางเมืองตากและด้านแม่ละเมา กำลังบางส่วนของพม่ายังตกค้างอยู่ กองทัพไทยจึงเข้าขับไล่กองทัพพม่าออกไปจนหมด

สมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง เมืองอุไทยธานีถูกข้าศึกเผาผลาญบ้านเรือนเสียหาย ทำลายวัดและโบราณสถาน จนยากที่จะบูรณะให้กลับคืนดีดังเดิมได้ วัดในตัวเมืองส่วนใหญ่ถูกทำลายเหลือแต่ซาก เช่น วัดยาง วัดหัวหมาก วัดกุฎี ส่วนที่เหลือยังพอซ่อมแซมได้บ้างได้แก่ โบสถ์ และพระปรางค์วัดแจ้ง เป็นต้น

นับแต่อดีต ชาวไทยพื้นถิ่นส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่บ้านอุไทย บ้านท่าโพ บ้านพันสี บ้านหลุมเข้า อำเภอนองขาหย่าง บ้านทุ่งแฝก บ้านเนินตุม บ้านหนองเต่า บ้านเนินกำแพง อำเภอมือง ฯ ส่วนในเขตอำเภอนองขางนั้น มักเป็นหมู่บ้านของชาวไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งมีอยู่หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเก่าหินโจน บ้านป่าแดง บ้านทุ่งทอง ส่วนหมู่บ้านชาวไทยเชื้อสายลาวส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอบ้านไร่ และอำเภอสว่างอารมณ์ สำหรับชนเชื้อสายละว้า หรือกะเหรี่ยง จะอยู่ในเขตอำเภอนองหลวง อำเภอแม่กลอง (ปัจจุบันคืออำเภอุมผาง จังหวัดตาก) ซึ่งเป็นด่านสำคัญของเมืองอุไทยธานี มาตั้งแต่สมัยอยุธยาและได้โยกย้ายไปอยู่ในตำบลแก่นมะกรูด ตำบลคอกควาย

ส่วนในเขตอำเภอบ้านไร่เดิมนั้น มีหมู่บ้านชาวไทยเชื้อสายลาวอาศัยอยู่ เช่น บ้านสะพาน บ้านทับหลวง บ้านทับคล้าย บ้านทับหมัน เป็นต้น

สำหรับบ้านสะแกกรัง เป็นชุมชนที่มีคนอาศัยอยู่หนาแน่นหลายเชื้อชาติ โดยเฉพาะชาวจีนได้มาตั้งรกรากค้าขาย ตั้งแต่สมัยอยุธยาสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมืองอุไทยธานียังคงเป็นเมืองหน้าด่านที่คอยระวังดูแลความเคลื่อนไหวของกองทัพพม่า ที่จะเข้ามาทางด้านแม่กลอง และด้านหนองหลวง โดยมีหลวงณรงค์ ตำแหน่งพระยาอุไทยธานีเป็นเจ้าเมือง

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในงานพระเมรุพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมืองอุไทยธานีได้ร่วมจัดส่งไม้ซื่อไม้เสา ไม้ไผ่ ไม้อุโลก หวาย น้ำมันยาง สีส้ม พร้อมกับผ้าขาว ๒๐๐ ชิ้น และขมิ้น เพื่อจัดทำผ้าสบงถวายพระสงฆ์ระดับปภกรณ์ และโปรดเกล้าฯ ให้มีตราถึงเมืองอุไทยฯ ให้เจ้าเมือง กรรมการเมืองฯ เลกพลเมืองฯ และราษฎรโกนผมไว้ทุกข์ ยกเว้นกองสอดแนมลาดตระเวนไม่ต้องโกน

นอกจากนี้ยังได้โปรดเกล้าฯ ให้เมืองอุไทยธานี จัดพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจา ตามประเพณีที่วัดได้ ส่วนจะเป็นวัดใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองอุไทยธานีเป็นเมืองที่มีป่ามากมาย สิ่งของที่ต้องส่งให้เมืองหลวงส่วนใหญ่จึงเป็นของป่าเช่น กระจวานปีละสองหาบ นอกจากนั้นยังส่งไม้เพื่อใช้ทำโขนเรือพระที่นั่ง ไม้ซ่อมตำหนักใน ไม้หลักเสาโขนเมืองนครเขื่อนขันธ์และเรือมาด ยาว ๙ วา กว้าง ๕ ศอกเศษ

ในรัชสมัยนี้เมืองอุไทยธานีมีปัญหาเขตแดนทางชายแดนด้านตะวันตกที่ติดกับชายแดนพม่า และปัญหาเรื่องเขตแดนเมืองไชยนาทกับเมืองอุไทยธานี

ในสมัยที่อังกฤษเข้ามาปกครองพม่า อังกฤษต้องการทราบเขตแดนติดต่อระหว่างพม่ากับไทยอยู่ที่ใดบ้าง พระยาอุไทยธานี พระยากำแพงเพชรและพระยาตากได้รับคำสั่งให้ไปเจรจากับอังกฤษ จนสามารถตกลงเรื่องเขตแดนเมืองอุไทยธานีกับเมืองเมาะดำเดิมได้เรียบร้อย

ปัญหาเขตแดนเมืองไชยนาทกับเมืองอุไทยธานีที่มีการล่วงล้ำเขตแดนกันอยู่ ตกลงให้ตัดไอนดินแดนที่บ้านสะแกกรัง ฝั่งคลองสะแกกรังฝั่งขวา ตั้งแต่ทำยบ้านสะแกกรังไปจดเขตเมืองอุไทยธานี (เก่า) เป็นเขตของเมืองอุไทยธานี

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการให้เมืองอุไทยธานี จัดข้าราชการคอยฟังเหตุการณ์ชายแดนอย่าให้ขาด ให้ซ่อมแซมค่าย คู ประตูหอรบ ให้แข็งแรง ตรวจดูอาวุธปืนใหญ่ กระสุนดินดำ ดินประสิว ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ให้สำรวจเลิกไพร่

พลเมืองให้แน่นนอน เมื่อถึงคราวเกณฑ์จะได้เกณฑ์ได้สะดวก ห้ามมีการซื้อขายของต้องห้ามผิดกฎหมาย

ในปี พ.ศ.๒๔๐๔ และปี พ.ศ.๒๔๐๗ ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานผ้าพระกฐินแก่วัดขวิด ซึ่งมีพระครูสุนทรมุณี เจ้าคณะเมืองอุไทยธานีเป็นเจ้าอาวาส

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.๒๔๕๐ พระไชยยณนาท (ม.ล.อิน เสนีวงศ์) ผู้ว่าการเมืองอุไทยธานี ได้จัดการย้ายที่ว่าการเมืองอุไทยธานีจากที่เก่าไปสร้างใหม่ ทางทิศใต้ของที่ว่าการเดิม ศาลากลางที่สร้างใหม่ กว้าง ๖ วา ยาว ๒๒ วา ๒ ศอก เป็นเงิน ๒๒,๕๐๐ บาท เป็นอาคารไม้ยาว ยกใต้ถุน ก่ออิฐเสาะไม้ มีมุขยื่นเป็นนอกชานอยู่ตรงกลาง พ.ศ.๒๔๕๓ ได้มีการจัดทำถนนและวางน้ำก่อกอิฐในตลาดสะแกกรังใหม่ ด้วยเงินบริจาคของข้าราชการและราษฎร สิ้นเงิน ๒,๙๒๕ บาท

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.๒๔๕๕ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับโบบอกที่พระยาศิริไชยบุรีนทร์ ส่งรายงานพระวิเชียรปราวการว่า ท้องที่อำเภอหนองหลวงไกลจากเมืองอุไทยธานี ต้องใช้เวลาเดินทาง ๔ วัน การที่จะตรวจท้องที่ได้สะดวก ขออนุญาตยกอำเภอแม่กลองจากเมืองอุไทยธานีขึ้นไปเมืองกำแพงเพชร และจัดตำบลในอำเภอแม่กลองใหม่ไปรวมกับตำบลลานสักเป็น ๔ ตำบล ตั้งที่ว่าการอำเภอหนองหลวง ในตำบลคอกควายได้

ปี พ.ศ.๒๔๖๐ มีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครอง จากแขวงเป็นอำเภอ ในครั้งนั้นจังหวัดอุไทยธานี มีห้าอำเภอคืออำเภอน้ำซึ่ม อำเภอคอกควาย อำเภอทัพทัน อำเภออุไทยเก่า และอำเภอหนองพลวง

ปี พ.ศ.๒๔๖๑ ย้ายที่ว่าการอำเภอหนองหลวงไปตั้งที่เนินปอ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอหนองขาหย่าง

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.๒๔๖๘ โอนกิ่งอำเภอห้วยแห่งของจังหวัดชัยนาท มารวมกับอำเภอคอกควาย จังหวัดอุไทยธานี และย้ายที่ว่าการอำเภอคอกควายมาตั้งที่ตำบลบ้านไร่ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นอำเภอบ้านไร่

พ.ศ.๒๔๗๐ ย้ายที่ว่าการอำเภออุไทยเก่า มาสร้างใหม่ที่ตำบลหนองฉาง แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นอำเภอหนองฉาง

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พ.ศ.๒๔๘๒ เปลี่ยนชื่ออำเภอน้ำซึ่มเป็นอำเภอเมือง ฯ

พ.ศ.๒๔๘๘ โอนตำบลท่าซุง ตำบลเกาะเทโพ ตำบลหาดทอง ในเขตอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท มาขึ้นกับอำเภอเมือง ฯ

รัชสมัยปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๐๔ ตั้งกิ่งอำเภอสว่างอารมณ์ โดยแยกจากอำเภอทัพทัน

พ.ศ.๒๕๐๖ ยกฐานะกิ่งอำเภอสว่างอารมณ์เป็นอำเภอสว่างอารมณ์

พ.ศ.๒๕๐๘ สร้างศาลากลางจังหวัดแทนอาคารหลังเดิม

พ.ศ.๒๕๑๘ ตั้งกิ่งอำเภอลานสัก แยกออกจากอำเภอบ้านไร่

พ.ศ.๒๕๒๔ ยกฐานะกิ่งอำเภอลานสัก เป็นอำเภอลานสัก

พ.ศ.๒๕๒๗ ตั้งกิ่งอำเภอห้วยคต แยกจากอำเภอบ้านไร่ และยกฐานะเป็นอำเภอในปี

พ.ศ.๒๕๓๖

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดอุทัยธานี เมืองอุทัยธานี มีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ของกรมศิลปากรยืนยันไว้ว่า เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อประมาณ 3,000 ปี มาแล้ว โดยพบหลักฐานยืนยันในหลายพื้นที่ เช่น โครงกระดูก เครื่องมือหินกะเทาะจากหินกรวด และภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์เขาปลาร้า

ตำนานเก่าเล่าว่า ในสมัยสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองนั้น “ท้าวมหาพรหม” ได้เข้ามาสร้างเมืองที่บ้านอุทัยเก่า คือ อำเภอหนองฉางในปัจจุบันนี้ แล้วพาคณไทยเข้ามาอยู่ท่ามกลางหมู่บ้านคนมอญ และคนกะเหรี่ยง จึงเรียกว่า “เมืองอุไทย” เรียกชื่อตามกลุ่มหรือที่อยู่ของคนไทย ซึ่งพากันตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น มีพืชพันธุ์ และอาหารที่อุดมสมบูรณ์กว่าแห่งอื่น ต่อมากระแสน้ำเปลี่ยนแปลงดินและเกิดกันดารน้ำ เมืองอุไทยจึงถูกทิ้งร้าง จนในที่สุด “พระตะเบิด” ได้เข้ามาปรับปรุงเมือง อุไทยโดยขุดที่เก็บกักน้ำไว้ใกล้เมือง และพระตะเบิดได้เป็นผู้ปกครองเมืองอุไทยเป็นคนแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมืองอุไทย ต่อมาได้เรียกกันเป็น “เมืองอุไทย” คาดว่าเพี้ยนไปตามสำเนียงชาวพื้นเมืองเดิม ได้มีฐานะเป็นหัวเมืองด่านชั้นนอก มีพระพลสงครามเป็นนายด่านแม่กลอง และพระอินทรเดช เป็นนายด่านหนองหลวง (ปัจจุบัน แม่กลอง คือ อำเภออุ้มผาง และหนองหลวง คือ ตำบลหนองหลวง อำเภอ อุ้มผาง จังหวัดตาก) คอยดูแลพม่าที่จะยกทัพมาตามเส้นทางชายแดนด่านแม่ละเมา ต่อมาในสมัยพระเอกาทศรถ (พ.ศ.2148 - 2163) ได้โปรดให้บัญญัติอำนาจการใช้ตราประจำตำแหน่ง มีบัญชาการตามหัวเมืองนั้น ได้ระบุในกฎหมายเก่าลักษณะพระธรรมนูญว่า “เมืองอุไทยธานี เป็นหัวเมืองขึ้นแก่มหาดไทย” เมืองอุไทยธานี เป็นเมืองที่อยู่บนที่ดอนและลึกเข้าไป ไม่มีแม่น้ำสายใหญ่ และไม่สามารถติดต่อทางเรือได้ ดังนั้นชาวเมืองอุไทยธานี จึงต้องขนข้าวบรรทุกเกวียนมาลงที่แม่น้ำ จึงทำให้พ่อค้าพากันไปตั้งยุ้งฉางรับซื้อข้าวที่ริมแม่น้ำจนเป็นหมู่บ้านใหญ่ เรียกว่าหมู่บ้าน “สะแกกรัง” เนื่องจากเป็นพื้นที่มีป่าสะแกขึ้นเต็มริมแม่น้ำ และมีต้นสะแกใหญ่อยู่กลางหมู่บ้าน

บ้านสะแกกรัง ชาวจีนเรียกเพี้ยนเป็น “**ซีเกียกั้ง**” เป็นตลาดซื้อข้าวที่มีพ่อค้าคนจีนนิยมไปตั้งบ้านเรือนและยู่จนง ต่อมาในระยะหลังได้มีเจ้านายและขุนนางมาตั้งบ้านเรือนอยู่ เพราะความสะดวกในการกะเกณฑ์สิ่งของส่งเมืองหลวง ซึ่งเป็นจำพวก มูลค่างคาว ไม้ซุง กระจวาน และช้างป่า อีกทั้งยังมีช่องทางในการค้าข้าวอีกด้วย

พ.ศ. 2376 ข้าราชการชาวกรุงเทพฯ ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็น พระยาอุไทยธานี เจ้าเมืองอุไทยธานีในสมัยนั้น ได้เห็นว่าบ้านสะแกกรังเป็นตลาดใหญ่ มีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่กันอย่างหนาแน่น อีกทั้งเป็นสถานที่ที่ชาวอุไทยธานีติดต่อค้าขายข้าว และไม้ซุง กับพ่อค้าที่นั่นมานานแล้ว จึงคิดตั้งบ้านเรือนเพื่อค้าขาย ประจวบกับเวลานั้น เจ้าเมืองไชยนาทเป็นเพื่อนกัน จึงขอตั้งบ้านเรือนที่ริมแม่น้ำสะแกกรัง เนื่องจากผู้คนมาติดต่อราชการและมาค้าขายกันมาก ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าเมืองไม่กล้าขึ้นไปเมืองอุไทยธานีเก่า อ้างว่ากลัวไข้ป่า จึงเป็นเหตุให้พากันอพยพมาอยู่กันมากขึ้น

พ.ศ. 2391 ได้มีการแบ่งเขตดินแดนเมืองอุไทยธานี และเมืองไชยนาทโดยตัดเขตบ้านสะแกกรังทางฝั่งคลองฟากใต้ ตั้งแต่ท้ายบ้านสะแกกรังไปจดเมืองอุไทยธานีเก่า โอนที่นั่นจากเมืองไชยนาท เป็นของเมืองอุไทยธานี ดังนั้นเมืองอุไทยธานี จึงตั้งอยู่ที่ปลายสุดเขตแดนเมืองมโนรมย์ ช้างใต้บ้านลงมาสักคั้งน้ำหนึ่งก็เป็นแดนเมืองไชยนาท

พ.ศ. 2441 เมืองอุไทยธานี ขึ้นกับมณฑลนครสวรรค์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนเป็นขึ้นกับมณฑลอยุธยา สุดท้ายมีการประกาศเลิกมณฑลปี พ.ศ. 2476 และกำหนดให้จังหวัดเป็นหน่วยปกครองส่วนภูมิภาค

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (ออนไลน์:2556) เมืองอุไทยธานีมีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ของกรมศิลปากรยืนยันไว้ว่า เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว โดยพบหลักฐานยืนยันในหลายพื้นที่ เช่น โครงกระดูก เครื่องมือหินกะเทาะจากหินกรวด ภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์บนหน้าผา (เขาปลาร้า) เป็นต้น

ตำนานเก่าเล่าว่า ในสมัยกรุงสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองนั้น ท้าวมหาพรหมได้เข้ามาสร้างเมืองที่บ้านอุทัยเก่า คือ **อำเภอหนองฉาง**ในปัจจุบันนี้ แล้วพาคนไทยเข้ามาอยู่ท่ามกลางหมู่บ้านคนมอญและคนกะเหรี่ยง จึงเรียกว่า “เมืองอุไทย” ตามกลุ่มหรือที่อยู่ของคนไทยซึ่งพากันตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น มีพืชพันธุ์และอาหารอุดมสมบูรณ์กว่าแห่งอื่น ต่อมากระแสน้ำเปลี่ยนทางเดินและเกิดกันดารน้ำ เมืองอุไทยจึงถูกทิ้งร้าง จนในที่สุด พระตะเบิดได้เข้ามาปรับปรุงเมืองอุไทย โดยขุดที่เก็บกักน้ำไว้ใกล้เมือง และพระตะเบิดได้เป็นผู้ปกครองเมืองอุไทยเป็นคนแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา

เมืองอุไทยต่อมาได้เรียกกันเป็น "เมืองอุไทย" คาดว่าเพี้ยนไปตามสำเนียงชาวพื้นเมืองเดิม ได้มีฐานะเป็นหัวเมืองด่านชั้นนอก มีพระพลสงครามเป็นนายด่านแม่กลอง และพระอินทรเดชเป็นนายด่านหนองหลวง (ปัจจุบันแม่กลองคืออำเภออู่เมียง จังหวัดตาก และหนองหลวงคือตำบลหนองหลวง อำเภออู่เมียง) คอยดูแลพม่าที่จะยกทัพมาตามเส้นทางชายแดนด่านแม่ละเมา

ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148-2163) ได้โปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติอำนาจการใช้ตราประจำตำแหน่ง มีบัญชาการตามหัวเมืองนั้น ได้ระบุในกฎหมายเกาลักษณะพระธรรมนูญว่า "เมืองอุไทยธานี เป็นหัวเมืองขึ้นแก่มหาดไทย"

เมืองอุไทยธานีเป็นเมืองที่อยู่บนที่ดอนและลึกเข้าไป ไม่มีแม่น้ำสายใหญ่และไม่สามารติดต่อกองเรือได้ ดังนั้นชาวเมืองจึงต้องขนข้าวบรรทุกเกวียนมาลงที่แม่น้ำ จึงทำให้พ่อค้าพากันไปตั้งยุ้งฉางรับซื้อข้าวที่ริมแม่น้ำจนเป็นหมู่บ้านใหญ่ เรียกว่าหมู่บ้าน "สะแกกรัง" เนื่องจากเป็นพื้นที่มีป่าสะแกขึ้นเต็มริมแม่น้ำและมีต้นสะแกใหญ่อยู่กลางหมู่บ้าน บ้านสะแกกรัง ชาวจีนเรียกเพี้ยนเป็น "ซีเกียกั้ง" เป็นตลาดซื้อข้าวที่มีพ่อค้าคนจีนนิยมไปตั้งบ้านเรือนและยุ้งฉาง ต่อมาในระยะหลังได้มีเจ้านายและขุนนางมาตั้งบ้านเรือนอยู่ เพราะความสะดวกในการกะเกณฑ์สิ่งของส่งเมืองหลวงซึ่งเป็นจำพวกมูลค่างคาว ไม้ซุง กระจวาน และซ้างป่า อีกทั้งยังมีช่องทางในการค้าข้าวอีกด้วย

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (พ.ศ. 2251-2275) นั้น จมื่นมหาสนิท (ทองคำ) ซึ่งย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสะแกกรังนั้น ได้รับแต่งตั้งเป็นพระยาราชนกุล และต่อมาได้กำเนิดบุตรชายคนโตชื่อ "ทองคำ" เกิดที่สะแกกรัง สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก พระนามเดิม ทองคำ เดิมทรงรับราชการในแผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 (พระเจ้าบรมโกศ) ได้ดำรงตำแหน่งพระอักษรสุนทร เสมียนตรากรมมหาดไทย ถึงรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ 3 (พระเจ้าเอกทัศ) พม่ายกกองทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยา เกิดการระส่ำระสายแตกสามัคคีในพระนคร จึงทรงอพยพครอบครัวไปรับราชการกับเจ้าเมืองพิษณุโลก ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยาจักรีศรีอริยวงศาคต สมุหนายกอัครมหาเสนาบดี อภัยพิริยปรากกรมพายุ ต่อมาทรงพระประชวร สิ้นพระชนม์ในเมืองพิษณุโลก บุตรชายชื่อ "ทองคำ" ภายหลังได้รับราชการเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ปราบจลาจลในกรุงธนบุรี และสถาปนาเป็นกษัตริย์ราชวงศ์จักรีปกครองแผ่นดินทรงพระนามว่า "พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก" ทรงอัญเชิญ พระอัฐิส่วนหนึ่งประดิษฐาน ณ หอพระในพระบรมมหาราชวัง เพื่อให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการถวายบังคมในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจาในฐานะสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกแห่งราชวงศ์จักรี พระอัฐิอีกส่วนหนึ่ง กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท อัญเชิญเข้าประดิษฐานในพระเจดีย์ทองในพระมณฑปวัดมหาธาตุ

ยุวราชวังสฤทธิ มีประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งเครื่องทองน้อย เพื่อสักการบูชาทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนิน

พ.ศ. 2376 ข้าราชการชาวกรุงเทพฯ ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระยาอุไทยธานี เจ้าเมืองอุไทยธานีในสมัยนั้น ได้เห็นว่าบ้านสะแกกรังเป็นตลาดใหญ่ มีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่กันอย่างหนาแน่น อีกทั้งเป็นสถานที่ที่ชาวอุไทยธานีติดต่อค้าขายข้าวและไม่ชุกกับพ่อค้าที่นั่นมานานแล้ว จึงคิดตั้งบ้านเรือนเพื่อค้าขาย ประจวบกับเวลานั้น เจ้าเมืองไชยนาทเป็นเพื่อนกัน จึงขอตั้งบ้านเรือนที่ริมแม่น้ำสะแกกรัง เนื่องจากผู้คนมาติดต่อราชการและมาค้าขายกันมาก ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าเมืองไม่กล้าขึ้นไปเมืองอุไทยธานีเก่า อ้างว่ากลัวไข้ป่า จึงเป็นเหตุให้พากันอพยพมาอยู่กันมากขึ้น

พ.ศ. 2391 ได้มีการแบ่งเขตดินแดนเมืองอุไทยธานีและเมืองไชยนาท โดยตัดเขตบ้านสะแกกรังทางฝั่งคลองปากใต้ ตั้งแต่ท้ายบ้านสะแกกรังไปจดเมืองอุไทยธานีเก่า โอนที่นั้นจากเมืองไชยนาทเป็นของเมืองอุไทยธานี ดังนั้นเมืองอุไทยธานี จึงตั้งอยู่ที่ปลายสุดเขตแดนเมืองมโนรมย์ ข้างใต้บ้านลงมาสักคั้งน้ำหนึ่งก็เป็นแดนเมืองไชยนาท

พ.ศ. 2441 เมืองอุไทยธานีขึ้นกับมณฑลนครสวรรค์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนไปขึ้นกับมณฑลอยุธยา สุดท้ายมีการประกาศเลิกมณฑลปี พ.ศ. 2476 และจัดให้จังหวัดเป็นหน่วยปกครองส่วนภูมิภาคที่สำคัญที่สุด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ ตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ทางภูมิศาสตร์จังหวัดอุทัยธานี

ศูนย์วิจัยและพัฒนาโครงสร้างมูลฐานอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แสดงข้อมูลที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดอุทัยธานีไว้ดังนี้ จังหวัดอุทัยธานี ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่าง มีพื้นที่ทั้งหมด 6,730 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,206,404 ไร่ พื้นที่ทางการเกษตร 2,034,290 ไร่ นอกจากนั้น เป็นพื้นที่ที่มีสภาพเป็นพื้นที่คุ้มครอง เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ 9 แห่ง

วนอุทยาน 2 แห่ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง เขตห้ามล่าสัตว์ป่า 1 แห่ง จังหวัดอุทัยธานีมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี และ จังหวัดกาญจนบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์ และ จังหวัดชัยนาท

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรี และ จังหวัดตาก

ลักษณะภูมิประเทศจังหวัดอุทัยธานี ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่าง ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศา 56 ลิปดาเหนือ ถึง 15 องศา 47 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 89 องศา 59 ลิปดาตะวันออก ถึง 100 องศา 7 ลิปดาตะวันออก พื้นที่ 2 ใน 3 เป็นป่าเล็กใหญ่ สลับซับซ้อน และพื้นที่ 1 ใน 3 ทางทิศตะวันออก เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก มีแม่น้ำสะแกกรังไหลผ่านตัวเมืองอุทัยธานีลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาสูงสลับซับซ้อนลาดเอียงจากตะวันตกลงมาทางตะวันออก ตอนกลางของพื้นที่จังหวัดเป็นที่ดอนคล้ายลูกคลื่น

สภาพภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศจังหวัดอุทัยธานี มีตั้งแต่อากาศแบบกึ่งร้อน จนถึงอากาศแบบร้อนชื้น ฝนตกชุกในบริเวณป่าเขา ทางด้านตะวันออกของจังหวัด อากาศร้อนและแห้งแล้ง มีอุณหภูมิตั้งแต่ในฤดูร้อน ฤดูหนาวอากาศไม่หนาวมากนัก โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในฤดูฝน และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูหนาว ซึ่งแบ่งฤดูตามระยะเวลาได้ดังนี้

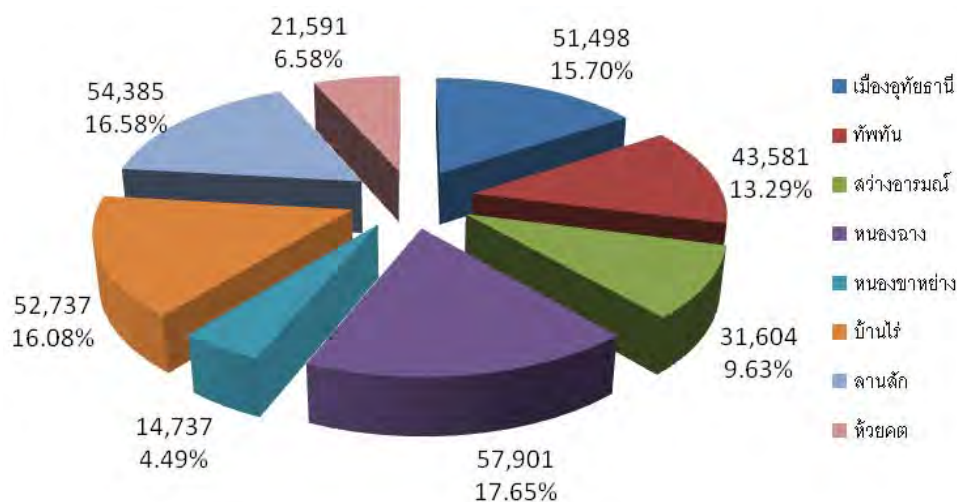
ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึงต้นเดือนพฤษภาคม

การแบ่งพื้นที่เขตการปกครองในจังหวัดอุทัยธานี(ออนไลน์:2556) เขตการปกครอง แบ่งออกเป็น 8 อำเภอ 70 ตำบล 642 หมู่บ้าน คือ อำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอทัพทัน อำเภอสว่างอารมณ์ อำเภอหนองขาหย่าง อำเภอหนองขาหย่าง อำเภอบ้านไร่ อำเภอลานสัก และอำเภอห้วยคต

ประชากร จำนวนประชากรจังหวัดอุทัยธานี ตามประกาศสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2554 มีจำนวน 328,034 คน จำแนกเป็นเพศชาย 161,334 คน เพศหญิง 166,700 คน จำนวนครัวเรือน 108,485 ครัวเรือน เครือข่ายสถานบริการสาธารณสุข ที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ เครือข่ายสถานบริการหนองขาหย่างรองลงมา ได้แก่ เครือข่ายสถานบริการลานสัก และเครือข่ายสถานบริการบ้านไร่ ตามลำดับ เครือข่ายสถานบริการที่มีประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ เครือข่ายสถานบริการหนองขาหย่าง

ภาพที่ 8 การกระจายของประชากรจังหวัดอุทัยธานี จำแนกรายเครื่องใช้สถานบริการ
พ.ศ. 2554

ที่มา : จากทะเบียนราษฎร ณ 31 ธันวาคม 2554 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ภูมิปัญญาการทอผ้าและการแต่งกาย

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ได้กล่าวถึงการทอผ้าของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งไว้ว่าผ้าทอลาวครั้งชาวลาวครั้งผูกพันกับการทอมาช้านาน มีความหลากหลายในเรื่องลวดลายและเทคนิควิธีการทอ เพราะมีทั้งฝ้ายและไหมที่เป็นองค์ประกอบของการทอ เทคนิคที่ใช้มี ทั้งการจกและมัดหมี่ ผ้าที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชาวลาวครั้งก็คือผ้าชิ้นมัดหมี่ต่อตีนจก ผ้าชิ้นชนิดนี้ตัวตีนชิ้นจกทอด้วยเส้นไหมซึ่งผ่านการมัด ให้เป็นลวดลายแล้วทอสลักับการขีดซึ่งเป็นลายเส้นตั้ง จากนั้นต่อด้วยตีนจกซึ่งทอด้วยฝ้าย ส่วนใหญ่นิยมทำพื้นเป็นสีแดง และทำลวดลายทรงเรขาคณิต ซึ่งจะไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ผ้าชิ้นตีนจกแดงนี้บางครั้งก็ มีการทอตัวชิ้นเป็นผ้าไหมมัดหมี่ล้วนไม่สลักับขีดก็ได้ ส่วนชิ้นอีกประเภทหนึ่งคือ ชิ้นดอกดาว ชิ้นดอกดาวนี้นิยมทอสีพื้นด้วยสีเข้มแล้วจกลายสีเหลี่ยมเล็กๆ ด้วยโทนสีที่อ่อนเข้ม สองถึงสามสีเป็นการลอกเลียนแบบท้องฟ้าในยามค่ำคืนที่เต็มไปด้วยดวงดาวระยิบระยับอยู่เต็มท้องฟ้า นอกจากนี้ผ้าชิ้นแล้ว ชาวลาวครั้งยังนิยมทอผ้าห่ม ซึ่งมักทอเป็น ผืนใหญ่มีลาย ท้องฟ้าและลายเชิงชาย มักจะใช้สีที่ตัดกันมีสีอ่อนแซมประปราย ผ้ามานทอเป็นลวดลายรูปสัตว์ต่างๆแต่เดิมนั้นเป็นของที่ชาวลาวครั้งทอมาถวายวัด ปัจจุบันชาวลาวครั้งทอผ้ามาน เพื่อขายซึ่งจะทอเมื่อมีผู้สั่งเท่านั้น การทอผ้าในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนตามความต้องการของตลาด โดยอาจจะมีการทอเป็นที่รองจาน ผ้าคลุมเตียงหรือผ้าตัดเสื้อแล้วแต่จะมีคนมาว่าจ้างให้ทำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็น ลวดลายเรขาคณิตและรูปสัตว์ ลวดลายที่ใช้ในการทอของชาว

ลาวครึ่งบ้านทับผึ้งน้อย ต.วังคัน อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี ได้แก่ ลายสร้อย ลายนกน้อย ลายโคกคร้อ ลายอ้อแอ้ โดยจะใช้ทอ ผ้าซิ่น ผ้าห่อ หมอน สามเหลี่ยม หมอนหน้าอิฐ ผ้าซิ่นดอกดาว ตีนซิ่นเป็นตีนจก ตัวซิ่นจกลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนเล็กๆ ส่วนที่บ้านทัพคล้าย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี จะมีการทอผ้าเหมือนที่บ้านทับผึ้งน้อยแต่มีการทอผ้ามาเพิ่มเข้ามา

ภาพที่ 9 ภาพครุภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่ง

ที่มา : http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/ref_laokhrang.html

ชาวลาวครึ่งส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านและมีอาชีพทำนาจึงแต่งกายแบบเรียบง่ายธรรมดาอยู่ในบ้าน ผู้หญิง ผู้สูงอายุ นิยมนุ่งผ้าถุงที่ซื้อจากตลาด สวมเสื้อคอกระเช้าในวันงานเทศกาล ประเพณีมักสวมเสื้อลายฉลุหรือเสื้อตามสมัยนิยม นางซิ่นที่สวยงามมีสีฉูดฉาดหรือผ้าทอลาวครึ่ง ถ้าไปถือศีลฟังธรรมที่วัดจะนุ่งหม้อขาวทั้งชายหญิงมีผ้าสไบเฉียงเรียกว่า “ผ้าเบี่ยงโตง” ผู้ชายลาวครึ่งเมื่ออยู่บ้านแต่งกายด้วยกางเกงขาก๊วย หรือใส่กางเกง สวมเสื้อคอกลมหรือไม่สวมเสื้อ ใช้ผ้าขาวม้าพาดบ่าหรือเคียนเอว ถ้าออกจากบ้านนุ่งกางเกงขาสั้นหรือขากว้าง ใส่เสื้อคอกลมในการทอผ้าของลาวครึ่งซึ่งมีคุณค่าในด้านความงามจนเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนนี้ ปัจจุบันมีหมู่บ้านชาวลาวครึ่งที่ทอผ้าเป็นแหล่งใหญ่ ในอำเภอบ้านไร่ อำเภอทัพหลวง อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี บ้านเนินทม อำเภอวัดสิงห์ อำเภอหันคา และกิ่งอำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท และบ้านทับผึ้งน้อย อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ผ้าซิ่นลาวครึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่น คือใช้ครึ่งย้อมให้เกิดสีแดง, การใช้สีสดและใช้สีคู่ตรงข้ามที่ตัดกันมาอยู่ร่วมกัน เช่น แดงครึ่ง เหลืองส้ม ครามโดยวางสีฉูดฉาดในลวดลายอย่างอิสระ, วิธีที่ใช้ทอผ้าสี่มัดหมี่ ขิด และจกกลดลายจะนูนหนา เพราะใช้วิธีทอแบบคว่ำลาย คือเอาลายลงด้านล่างกลับเอาด้านหลังของผ้าซิ่นเพื่อผูกเก็บปมเส้นพุ่งพิเศษด้านบน จกเป็นวิธีพิเศษด้วยการเพิ่มเส้นพุ่งพิเศษโดยยกเส้นด้ายยืนด้วยมือ หรือชนเม่นแล้วพุ่งเส้นด้ายพิเศษผ่านเส้นด้ายยืน ช่วง ๆ เพื่อให้เกิดลวดลายและสีฉูดฉาดหลากสีตลอดหน้ากว้างของผ้า ในบางท้องถิ่นใช้วิธีกลับ

เอาหลังของผ้าขึ้นขึ้นข้างบนขณะทอ การทอผ้าของชาวลาวครั้งเพื่อไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ขึ้น ผ้าขาวม้า มุ้ง หมอนอิง หมอนหนุน ผ้าสไบ ผ้าเช็ดหน้า ผ้าไหว้ นอกจากนี้ยังมีผ้าที่ทอขึ้นเพื่อใช้ใน พิธีศาสนา เช่น ผ้าห่อคัมภีร์ ผ้าไตรจีวร ผ้าคลุมหัวนาค ผ้าปูอาสนะ ผ้าม่านติดธรรมาสน์ ผ้าม่าน กั้นผนัง ผ้าห่มคลุมโลงศพสูง (ธง) ผ้าขึ้นลาวครั้งที่เรียกว่า ผ้าขึ้นตีนแดง หรือขึ้นหมี่ตีนแดง ตัวขึ้น มักจะทอด้วยไหมใช้วิธีมัดหมี่ ส่วนตีนขึ้นเป็นฝ้ายพื้นสีแดงใช้วิธีการจกในการทอ บางคนใส่เส้น “ไหมพรม” เวลานุ่งขึ้นจะป้ายทบธรรมดาและจะมี “ขึ้นซ้อน” (ผ้าฝ้ายสีขาว) นุ่งซ้อนอยู่ด้านในเพื่อ ซับเหงื่อและถนอมผ้าขึ้นใช้ได้นาน ซึ่งตีนจกแบบลาวครั้งมี 3 ส่วน คือ ตีนขึ้น ตัวขึ้น และหัวขึ้น ตีน ขึ้น ทอด้วยวิธีจก นิยมทอสีแดงสำหรับผู้หญิงสาว และสีดำสำหรับผู้สูงอายุ ส่วนที่ทอวดลายอยู่ บริเวณส่วนบนของตีนขึ้น ไม่มีลายเชิง เป็นลายจบท้ายเว้นพื้นสีแดงหรือดำไว้บริเวณส่วนล่าง วดลายจกมีสองลักษณะ คือ วดลายที่มีโครงสร้างเป็นรูปเรขาคณิต และรูปหยักฟันปลา ภาษา ลาวครั้งเรียกว่า “เอี้ย” วดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของลาวครั้ง ได้แก่ ลายกาบ ลายขอช้อ ลายขอ เก่า ลายขออีงั้ง ลายขอระฆัง ลายช่อ ลายดอกน้อย ลายดอกแก้ว ลายหงส์ ลายนาค ลายเต่า ลายนก ลายขาเป็ย วดลายนี้ใช้การทอใช้เพียงหนึ่งลายเท่านั้น สีของเส้นพุ่งพิเศษนิยมใช้สีเหลือง เป็นหลัก และใช้สีขาว ดำ แดง ส้ม เป็นสีประกอบตัวขึ้น ทอด้วยวิธีมัดหมี่และจกหลากหลาย เช่น ขึ้นหมี่รวด หรือหมี่โลด เป็นการทอแบบต่อเนื่องไม่มีวิธีการทอแบบอื่น ๆ มาค้น, ขึ้นหมี่ตา ใช้วิธีการ ขิดสลักับมัดหมี่ การทอขิดจะทำให้เกิดลวดลายเป็นริ้วขนานกับ, ลำตัว, ขึ้นหมี่น้อย ใช้วิธีการทอที่ ทำให้เกิดลายริ้วเล็ก ๆ เป็นแถบในแนวขนานกับลำตัว, ขึ้นก่าน ทอด้วยฝ้ายใช้วิธีจกด้วยฝ้ายหรือ ไหม, ขึ้นดอกดาว มีลายดอกเล็กกระจายทั่วผืน พื้นเป็นสีเข้ม ดำ หรือน้ำเงิน, ขึ้นด้ายอมมะเกลือ และขึ้นมัดหมี่ยอมคราม สำหรับผู้สูงอายุใส่ไปไว้หน้า, ขึ้นดำดาน ขึ้นฝ้ายยอมสีด้ามะเกลือหรือคราม ช่วงล่างทอสลัสีเหลือง แดง เขียว และสีอื่น ๆ ตามชอบให้เด็กหญิงนุ่ง, ขึ้นดอก ทอด้วยฝ้ายหรือ ไหม ใช้ด้ายยืนสีแดงหรือสีดำ ทอขิดสลัจกทั้งผืนด้วยด้ายหรือไหมพุ่งสีต่าง ๆ ทอตีนขึ้นก่อนด้วย วิธีขิดสลัจก แล้วตรงตัวขึ้นต่อเป็นลายดอกไม้ ลายเรขาคณิตเป็นขึ้นโบราณไม่มีการทอแล้วใน ปัจจุบันขึ้นมุก ขึ้นลิบชิว ทอด้วยฝ้ายหรือไหมพื้นสีดำ ตัวขึ้นทอขิดด้วยด้ายหรือไหมสีเขียว เป็น ลวดลายต่าง ๆ สลับกับทอผ้าพื้นสีดำตามขวางลำตัวลิบแถว เป็นขึ้นสองตะเข็บ คือ ทอตีนขึ้นก่อน ด้วยการทอขิดสลัจกจนเสร็จ จึงทอตัวขึ้นเช่นเดียวกับขึ้นดอก เป็นขึ้นของหญิงสาวนุ่งใส่ไปในงาน พิเศษต่าง ๆ, หัวขึ้น ทอด้วยผ้าฝ้ายหรือไหม เป็นลายริ้วขนานกับตัวขึ้น อาจเป็นสีแดงสลักับสี เหลืองและขาวหรืออาจเป็นสีพื้น เช่น แดง ขาว หรือดำสลักัน การทอหัวขิดขึ้นมีขนาดความกว้าง ประมาณ 1 คืบมักทอให้บาง เพื่อเวลาทบก้นจะทำให้ไม่มีขอบหนาจนเกินไป

ภาพที่ 10 รูปแบบเครื่องแต่งกายของชาวลาวครึ่ง

ที่มา: <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน),ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (ออนไลน์) การแต่งกายของลาวครึ่ง รูปแบบการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทนั้นอาจกล่าวได้ว่ามีความคล้ายคลึงกันทุกกลุ่ม นั่นคือ ในอดีตหญิงชาวไทยใช้เพียงผ้าฝ้ายพันอก นุ่งผ้าถุง และโจงกระเบน ส่วนชาย นิยมนุ่งผ้าโจงกระเบนทั้งแบบสั้นและแบบยาว เสริมด้วยการผูกผ้าขาวม้าบริเวณเอว และพาดบ่า จากนั้นเมื่อมีวัฒนธรรมการสวมเสื้อ จึงเกิดรูปแบบของเสื้อที่ยังคงมีความคล้ายคลึงกันเช่นเดิม คือ เสื้อแขนกระบอก คอกลม หรือบางกลุ่มอาจผ่าด้านหน้าและติดกระดุม ทั้งนี้ถึงแม้ว่ารูปแบบของเครื่องแต่งกายจะคล้ายคลึงกัน แต่ก็ยังมีลักษณะของความแตกต่างที่ระบุความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้ เช่น ลวดลายและสีสันทัน

สำหรับชาติพันธุ์ไทครึ่ง สีที่แสดงความเป็นชาวไทยครึ่งก็คือ สีแดงที่ย้อมจากครั่ง โดยลักษณะการแต่งกายของไทยครึ่ง ได้แก่ สตรีชาวไทยครึ่งมักสวมเสื้อผ้าฝ้ายสีพื้น แขนกระบอก คอตั้งหรือ คอกลม ผ่าด้านหน้า ติดกระดุม ซึ่งเสื้อดังกล่าวมี 2 แบบ ได้แก่ เสื้อแขนกระบอกยาวสีน้ำเงิน เรียกว่า “เสื้อดำ” ใช้ในโอกาสที่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เช่น ทำไร่ ทำนา หาของป่า ฯลฯ และ เสื้อแขนกระบอกสั้นสีขาว เรียกว่า “เสื้อขาว” ใช้ในโอกาสที่อยู่กับบ้าน ประกอบพิธีกรรม หรือไปวัด โดยเสื้อทั้งสองแบบนี้มีความพิเศษที่บริเวณสาบเสื้อริมเสื้อรอบตัว และตะเข็บเสื้อ เย็บด้วยด้ายสีแดงที่ย้อมจากครั่ง นอกจากนี้ วัฒนธรรมไทยครึ่งยังมีการนำด้ายสีแดงพันเป็นเกลียวเย็บติดที่สาบกระดุม โดยทั้งชายด้านบนและด้านล่าง ให้ยาวเลยขอบออกมาประมาณ 5 เซนติเมตร ซึ่งลักษณะดังกล่าวนอกจากเพื่อความสวยงามแล้วยังแฝงเอาความเชื่อว่าจะทำให้อายุยืนยาวเอาไว้อด้วย

ภาพที่ 11 ลักษณะของการตกแต่งเสื้อ

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ชนิดของเครื่องแต่งกายที่เรียกได้ว่าโดดเด่นที่สุดของชาติพันธุ์ไทครั้ง ได้แก่ “ผ้าซิ่น” โดยหญิงไทครั้งนิยมนุ่งซิ่นที่เรียกว่า ซิ่นตีนจก แบบซิ่นตีนแดง คือ มีการวางลายบริเวณตีนจกให้มีส่วนของชายผ้าเป็นผ้าพื้นสีแดงความกว้างประมาณ 15 – 25 เซนติเมตร

สำหรับชายชาวไทครั้ง ในชีวิตประจำวันมักนุ่งโจงกระเบน นุ่งผ้าใส่รองตามะกอก ผ้าโจงกระเบนมัดหมี่ ผ้าม่วงโรง สวมเสื้อผ้าฝ้าย เช่นเดียวกับแบบของสตรี โดยผ้าทุกชนิดฝ้ายหญิงจะเป็นผู้ทอ และผ้าที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชาวไทครั้งก็คือผ้าซิ่นตีนจก ซึ่งผู้ทอจะผ้าซิ่นชนิดนี้ตัวซิ่น นิยมทอด้วยเส้นไหมซึ่งผ่านการมัด ให้เป็นลวดลายแล้วทอสลับกับการขีดซึ่งเป็นลายเส้นตั้ง จากนั้นต่อด้วยตีนจกซึ่งทอด้วยฝ้าย ส่วนใหญ่นิยมทำพื้นเป็นสีแดง และทำลวดลายทรงเรขาคณิต ซึ่งจะไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ซึ่งผ้าซิ่นตีนจกแดงนี้บางครั้งก็ มีการทอตัวซิ่นเป็นผ้าไหมมัดหมี่ล้วนไม่สลับกับขีดก็ได้ รูปแบบของผ้าซิ่นไทครั้ง ที่หญิงชาวไทครั้งนิยมทอและนำมาสวมใส่เพื่อแสดงความเก่งกาจในด้านการทอมี 4 ชนิดด้วยกัน ดังนี้

1. ผ้าซิ่นหมี่โหด ตัวซิ่นใช้เทคนิคการมัดหมี่และทอแบบต่อเนื่อง โดยไม่นำเอาเทคนิคอื่นเข้ามาผสม นิยมทำเป็นลายหมี่สำภา หมี่จรวด หมี่โคม
2. ผ้าซิ่นหมี่ตา ใช้เทคนิคการมัดหมี่ สลับกับการทอด้วยเทคนิคขีด สำหรับการมัดหมี่นิยมทำเป็นลายขนาด ลายหงส์ ส่วนลายขีดนิยมทำเป็นลายดอกจันท์ ดอกแก้ว ขีดพื้นปลา
3. ผ้าซิ่นหมี่น้อย ใช้เทคนิคการมัดหมี่ ทอสลับด้วยการขีดสานธรรมดา ทำให้เกิดลายริ้วเป็นแนวขนานกับลำตัวนิยมทอลายขนาด ลายขอ
4. ผ้าซิ่นก่าน เป็นซิ่นสองตะเข็บ นิยมทอเส้นยืนและเส้นพุ่งเป็นสีดำ ใช้เทคนิคการจกด้วยฝ้ายหรือไหมเป็นหลักโดยซิ่นก่านยังแยกประเภทออกเป็นซิ่นซิวได้ โดยมีลักษณะแตกต่างที่

บริเวณตัวชิ้น คือ “ชิ้นชีว” จะทอลายขีดขวางกับลำตัวด้วยสีเขียว (ชีวในภาษาลาว หมายถึง สีเขียว) ชิ้นก้านนี้ส่วนที่เป็นหัวชิ้นนิยมใช้ผ้าฝ้ายหรือไหมกว้างประมาณ 1 คืบ ทอเป็นลายริ้วขนานกับลำตัวด้วยสีแดง สีเหลือง สีขาว หรืออาจจะมีการทอสลับกับการทอขีดด้วย

❖ ผ้าชิ้นหมี่โลด

❖ ผ้าชิ้นหมี่ตา

❖ ผ้าชิ้นหมี่น้อย

❖ ผ้าชิ้นก้าน

ภาพที่ 12 ผ้าชิ้นรูปแบบต่างๆของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

พิพิธภัณฑ์ผ้า มหาวิทยาลัยนเรศวร ผ้าจกวัฒนธรรมยั้งยืนกลุ่มเชื้อสายลาวคั้ง หรือลาวครั้ง ลาวครั้งจังหวัดอุทัยธานีที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายจากลาวครั้ง กลุ่มที่เรียกว่าลาวเวียงเนื่องจากอพยพมาจากเวียงจันทน์ นิยมทอผ้าฝ้าย อีกกลุ่มหนึ่งอยู่บ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน เรียกตัวเองว่าลาวหลวงพระบางมีการทอผ้ามัดหมี่แบบเดียวกับกลุ่มลาวครั้ง ที่

อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีแต่นิยมทอด้วยไหม เนื่องจากมีบรรพบุรุษที่สืบมาจากหลวงพระบาง ซึ่งเป็นเมืองหลวง ชาวเมืองหลวงพระบางนิยมใช้ผ้าไหมจึงใช้สีบดต่อกันเรื่อยมาเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วทั้งลวดลายและวิธีการทอผ้าของทั้งสองพื้นที่นี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกันต่างกันเพียงวัตถุดิบคือ ฝ้ายและไหมเท่านั้น

ภาพที่ 13 ลวดลายจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ช่างทอผ้าลาวครั่งนิยมใช้สีแดงจากการย้อมด้วยครั่งเป็นสีหลักในการทอผ้า ทั้งด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่ง ส่วนด้ายเส้นพุ่งพิเศษ ซึ่งในการทอลวดลายจกนั้นนิยมใช้สีเหลืองเป็นหลัก สีอื่นที่เป็นองค์ประกอบคือสีส้มหมากสุก สีขาว สีดำ และสีเขียว ผ้าหนึ่งผืนจะมีเพียง 5 สีเท่านั้น ลาวครั่งมีความชำนาญในการใช้สีตรงข้ามและขัดแย้งมาอยู่ด้วยกันอย่างกลมกลืนงดงาม ถ้าเป็นผ้าทอสำหรับผู้สูงอายุจะเปลี่ยนใช้สีดำแทนสีแดงทั้งด้ายเส้นยืนและเส้นพุ่ง รวมในหนึ่งผืนก็จะมีเพียง 5 สีเท่านั้นเช่นกัน โครงสร้างของลายจกส่วนใหญ่จะเป็นลายเรขาคณิตขนาดใหญ่ เช่นลายข้าวหลามตัด ลายสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลายสามเหลี่ยม เป็นต้น มีลักษณะเป็นลายผสมที่นำลายเล็กๆ คือ ขิดหน่วย ขิดดอก และขิดขอ มาออกแบบผสมกัน การทอตีนชิ้นจกจะเว้นส่วนปลายของชิ้นไว้เป็นสีพื้นแดงหรือดำแล้วแต่ชนิดของ ชิ้นและทอปลายสุดด้วยแถบ สีเหลืองหรือสีเขียว

การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวไทครั้ง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มหาวชิราวุธ กรุงเทพมหานคร กลุ่มชาวลาวครั้งนี้เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสามารถในการทอผ้าจาก สันนิษฐานว่ากลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่สืบเชื้อสายบรรพบุรุษมาจากหลวงพระบาง แถบเทือกเขาภูคัง เรียกตัวเองว่าลาวหลวงพระบาง อีกกลุ่มหนึ่งมาจากเมืองเวียงจันทน์ เรียกตัวเองว่าลาวเวียง เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์มาตั้งถิ่นฐานในหลายจังหวัดในภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดพิจิตร จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพิษณุโลกชาวลาวครั้งนี้สองกลุ่มจะมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะการแต่งกาย และวิธีการทอผ้าเอกลักษณ์ในการทอผ้าจากที่ต่างจากกลุ่มอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัดคือการใช้สีที่ให้ความรู้สึกที่ร้อนแรง เช่นสีแดงครั้ง สีส้มหมากสุก สีเหลือง และลวดลายผ้าทอที่ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวลาวครั้งนี้ในประเทศไทยกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ ภาคกลางมีอยู่ที่จังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี และในภาคเหนือบริเวณจังหวัดนครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก และกำแพงเพชร คาดว่าสืบเชื้อสายมาจากกลุ่มบรรพบุรุษที่อพยพมาต่างเวลา และต่างถิ่นฐานกัน สันนิษฐานว่าน่าจะอพยพมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี มีสำเนียงภาษาพูดที่ใช้ผิดเพี้ยนกันบ้าง แต่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน สิ่งที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของกลุ่มวัฒนธรรมชาวลาวครั้งนี้เด่นชัดคือ การแต่งกายและสิ่งทอ จึงสันนิษฐานได้ว่าในอดีตกลุ่มชนเหล่านี้มีบรรพบุรุษเดียวกัน

ภาพถ่ายครอบครัวชาวไทครั้ง

ภาพที่ 14 ภาพถ่ายครอบครัวชาวไทครั้ง

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ภาพที่ 15 การแต่งกายของสาวไทครั้ง
ที่มา: <http://www.thaitextilemuseum.com>

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิราพร แก้วศรีงาม. (ออนไลน์, 2541). ศึกษา “ผ้าขึ้นตีนจก” วัฒนธรรมชาวไทยวน จังหวัดราชบุรี การอนุรักษ์บนกระแสการเปลี่ยนแปลง สืบทอดตำนานการทอผ้ามาตั้งแต่บรรพบุรุษจากแนวคิดของการสอดแทรกอารมณ์ทางสุนทรีย์แห่งศิลปะ เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และพิธีกรรม ผสมผสานแนวคิดทางวัฒนธรรมความเชื่อที่สนองตอบศรัทธาในศาสนา ซึ่งได้รับการถ่ายทอดและสืบสานจากรุ่นสู่รุ่นมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตผู้หญิงไทยยวน แต่ปัจจุบันการทอผ้าขึ้นตีนจกเป็นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค กลายเป็นสิ่งแบ่งแยกฐานะทางเศรษฐกิจ ผ้าขึ้นตีนจกถูกปรับปรุงไปตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม แทนที่จะถูกสร้างสรรค์ตามการอนุรักษ์อย่างแท้จริง

สมาพร คล้ายวิเชียร. (ออนไลน์, 2554) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ กลุ่มทอผ้าฝ้าย ผ้าไหม จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่ม พัฒนาปรับปรุง จนกระทั่งได้เอกลักษณ์เฉพาะ คือ มีช่วงรอยต่อของสีในเส้นไหมที่เกิดจากการมัดย้อมจะปรากฏรอยซึมของสีที่ซึมเข้าไป ตรงส่วนที่มัดไว้ในขณะย้อมสีสม่ำเสมอ และความเหลือมของลวดลายอันเนื่องมาจากการสอดเส้นด้ายพุ่งด้วยมือและการชิง เส้นด้ายยืนและการสอดเส้น ด้ายพุ่งแต่ละเส้นในขณะทอมีความตึงเท่ากัน ซึ่งจากพัฒนาทำให้ไม่ปรากฏรอยของเส้นด้ายสีหนึ่ง หรือส่วนของผ้า สีใดสีหนึ่ง ติดสีจากเส้นด้ายอื่นที่อยู่ติดกันอันเนื่องมาจากสีตกหรือสีซึมเข้ามาผสมกัน จนเกิดเป็นอีกสีหนึ่งอย่างเห็นได้ชัด ยกเว้นรอยซึมของสีในช่วงรอยต่อของสีในเส้นด้ายที่เกิดจาก การมัดย้อม

และผ้ามัดหมี่ได้ผ่านเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ผ้าไหมมัดหมี่ เลขที่ ม.ผ.ช.
17(1)/2546 ออกใบรับรองวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 และใบรับรองหมดอายุวันที่ 23
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 จากสำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการศึกษาลวดลายผ้าทอโบราณของชนชาติลาวครั้งบ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานีในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะในส่วนของลวดลายผ้าชิ้นที่ใช้ในการนุ่งของกลุ่มชนชาติลาวครั้ง บ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัยและสถานที่ทำการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่
 - 1.1 ตำบลบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
 - 1.2 ผ้าชิ้นของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่
 - 1.1 หมู่ 2 ตำบลบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
 - 1.2 ผ้าชิ้นเก่าและผ้าชิ้นใหม่ที่เกิดจากการทอของกลุ่มชนชาติพันธุ์ครั้งบ้านโคกหม้อ หมู่ที่ 2 อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. แบบสอบถาม โดยการกำหนดหัวข้อที่ใช้ในการสอบถามเพื่อการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล
2. อุปกรณ์บันทึกภาพ ใช้ในการบันทึกภาพผ้าชิ้นและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง บ้านโคกหม้อ หมู่ที่ 2 อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ ช่างผู้ทอ ผู้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา หัวหน้ากลุ่มทอผ้า และทำการบันทึกภาพผู้ให้สัมภาษณ์พร้อมทั้งบันทึกถวดยลายผ้าขึ้นทั้งอดีตและปัจจุบันเพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบถวดยลาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์แบบบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนและเหมาะสมกับลักษณะงานวิจัย เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นงานที่เน้นการลงพื้นที่ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนต้องใช้การอยู่ร่วมกัน พูดคุยกันเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยการศึกษาวดลายผ้าทอโบราณของชนชาติลาวครั้งบ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานีใน ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะในส่วนของวดลายผ้าชิ้นที่ใช้ในการนุ่งของกลุ่มชนชาติลาวครั้ง บ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานี และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์แบบบรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นภาพได้ชัดเจนและเหมาะสมกับลักษณะงานวิจัย เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นงานที่เน้นการลงพื้นที่ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนต้องให้การอยู่ร่วมกัน พูดคุยกันเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการลงพื้นที่ที่หมู่ 2 ตำบลบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี พบว่า กลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าที่จากเดิมการทอผ้าจะเป็นวิถีชีวิตของลูกผู้หญิงที่จะต้องทอเป็นและเป็นการสืบทอดกันต่อๆมาในแต่ละครอบครัวดังที่ สุวิมล วัลย์เครือ(2537:102) กล่าวไว้ว่า “ผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านจะต้องเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของบรรพบุรุษในเรื่องการหุงหาอาหารและทำเครื่องนุ่งห่ม เป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชนลาวครั้งทุกคนเมื่อมีอายุพอจะเรียนรู้เรื่องสิ่งทอได้ ทุกคนจะต้องเรียนรู้ในเรื่องสิ่งทอเป็นการดำรงรักษาวัฒนธรรมแห่งลุ่มน้ำโขงผ่านผืนผ้าที่เธอถักทออยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน สะท้อนถึงสายใยโครงสร้างวัฒนธรรมชาวลาวที่ถูกสานทอเป็นผืนผ้าจากน้ำมือแห่งความรัก ความอาทร ทำให้ผ้าลาวยังคงอยู่คู่หญิงชาวลาวจนถึงปัจจุบัน” แต่ในปัจจุบันพบว่าผู้ที่ทอผ้าเป็นและยึดเป็นอาชีพการทอผ้าไม่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษดังในอดีตทุกคน แต่ได้รับการเรียนรู้จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญที่ไม่ใช่การถ่ายทอดจากบุคคลในครอบครัว ในขณะที่เดียวกันการสืบทอดจากบรรพบุรุษก็ยังคงมีอยู่ในบางครอบครัว ดังครอบครัวของคุณสันทัต พิลึก(สัมภาษณ์ : 2556) ว่า “ครอบครัวสืบทอดอาชีพการทอผ้ามา 4 ช่วงอายุคนคือตั้งแต่รุ่นชวด ยาย แม่ และมาถึงตนเองซึ่งเป็นลูกปัจจุบันมีอายุได้ 57 ปี” จากการสอบถามคนในชุมชนทำให้ทราบว่าครอบครัวพิลึกเป็นครอบครัวที่มีชื่อเสียงในด้านการทอผ้าว่าสวยงามและปราณีตมีฝีมือเป็นหนึ่งในหมู่บ้าน

จากสภาพความเป็นอยู่ สังคม และสิ่งรบกวนนอกต่าง ๆ ที่กระทบเข้ามาภายในชุมชนกลุ่มชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านแต่ในด้านของความเคารพศรัทธาใน

พระพุทธศาสนายังคงอยู่อย่างเหนียวแน่นในกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งดังจะเห็นได้จากการเข้าวัดทำบุญในวันพระ หรืองานบุญต่าง ๆ ที่ชาวบ้านยังคงพร้อมใจมาทำบุญกันอย่างพร้อมเพรียง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นข้อมูลเบื้องต้นของการลงภาคสนามที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำรงชีวิตจากบรรพบุรุษที่สืบต่อกันมา การศึกษาถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและลวดลายที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจึงมีความสำคัญที่จะสืบสาวถึงความคิด คติความเชื่อ ความศรัทธา ความผูกพันภายในกลุ่มชนได้อย่างน้อยทำให้เกิดความภาคภูมิใจในต้นกำเนิดก่อเกิดเป็นความรักในชุมชน สิ่งนี้ย่อมทำให้อัตลักษณ์ของกลุ่มชนมิให้เสื่อมสูญหายไปในอนาคต การวิจัยในครั้งนี้ได้แบ่งข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ประวัติของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
2. ลักษณะและลวดลายผ้าซิ่นของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
3. กลุ่มสตรีทอผ้า
 - 3.1 หัวหน้ากลุ่ม
 - 3.2 ประวัติของกลุ่ม
 - 3.3 เอกลักษณะของกลุ่ม
 - 3.4 ลวดลายที่ใช้ในการผลิตผ้าทอ
 - 3.5 การจำหน่าย
4. ภูมิปัญญาการทอผ้า
 - 4.1 ขั้นตอนการทอผ้า
 - 4.2 การย้อม
 - 4.3 วัสดุที่ใช้ในการทอ

ประวัติของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

กลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นโดยการถูกกวาดต้อนมาจากประเทศลาวแล้วเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยแล้วแยกย้ายกันไปตามจังหวัดต่าง ๆ โดยจะอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย เช่น จังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ชัยนาท อุทัยธานี

ประวัติของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อพยพจากเวียงจันทน์มาอาศัยอยู่ที่ กุดจอก จังหวัดชัยนาท ต่อมาได้ไปเที่ยวที่โคกหม้อ ที่เดิมเป็นที่ว่างเปล่ายังไม่มีผู้คนมาอาศัย มี

ความอุดมสมบูรณ์ มีห้วย หนองคลอง มีน้ำอุดมสมบูรณ์ จึงย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่นี้ซึ่งต่อมาได้มีการพบซากของเก่าที่ใช้ผลิตหม้อดินจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านโคกหม้อ” โดยต้นตระกูลที่อพยพโยกย้ายจากกุดจอกมาที่บ้านโคกหม้อมี 2 ตระกูล คือ ตระกูลพิลึกกับตระกูลบุญพันธ์ ระยะเวลาของการอพยพย้ายมาอยู่ประมาณ 120 ถึง 150 ปี(มลทิน ทาทำนุก.สัมภาษณ์.2556) สอดคล้องกับอรอนงค์ วิเศษศรี(สัมภาษณ์.2556)ว่าได้อพยพมาอยู่ประมาณ 120 ปี จากอายุของคุณปู่ที่เสียชีวิตในปี 2516 มีอายุได้ 80 ปี ครอบครัวแรกที่มาอยู่ประมาณ 4-5 ครอบครัว ตั้งต้นจากเขากระจิวสุพรรณบุรี ย้ายมาที่กุดจอก และบ้านโคกหม้อ

การสืบทอดผ้าขึ้นเป็นมรดกประเพณีของชาวลาวครั้งจะมอบให้กับลูกสาวเป็นผู้สืบทอดจะไม่มอบให้กับลูกชาย(อรอนงค์ วิเศษศรี.สัมภาษณ์.2556)

ลักษณะและลวดลายผ้าขึ้นของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

ผ้าขึ้นของชาวลาวครั้งจะมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยภาพรวมของผ้าขึ้นลาวครั้งประกอบไปด้วย 2 ส่วนหลัก คือ ตัวขึ้นกับตีนขึ้น แต่ขึ้นบางผืนของกลุ่มลาวครั้งก็ประกอบไปด้วย 3 ส่วนแต่มีได้เป็นหลักเกณฑ์ที่บังคับในการประกอบเป็นผ้าขึ้น

ภาพที่ 16 ส่วนประกอบของขึ้น

เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของผ้าทอขึ้นลาวครั้งบ้านโคกหม้อประกอบไปด้วย 4 แบบ คือ

1. การผสมผสานเทคนิคการทอ 3 เทคนิคในผ้า 1 ผืนคือ การมัดหมี่ การขีด และการจก โดยตัวขึ้นจะเป็นการมัดหมี่กับการขีด ส่วนตีนขึ้นจะเป็นการจก เรียกว่า “หมี่ตา”

ภาพที่ 17 ผ้าขึ้นหมี่ตา

ภาพที่ 18 ลายมัดหมี่กับลายขีด

2. การผสมผสานเทคนิคการทอ 2 เทคนิคในผืนผ้า 1 ผืนคือ การมัดหมี่ และ การจก เรียกว่า “หมี่ทั้งผืน”

ภาพที่ 19 ผ้าชิ้นหมี่ทั้งผืน

3. การผสมผสานเทคนิคการทอเช่นเดียวกับแบบที่ 2 แตกต่างกันตรงที่ลายมัดหมี่จะเป็น ลวดลายวิจิตรนานกับลำตัวและมีหลายลายในผืนเดียวกัน โดยมีตั้งแต่ 2 ลายขึ้นไป เรียกว่า “หมี่น้อย”

ภาพที่ 20 ผ้าชิ้นหมี่น้อย

ภาพที่ 21 ลายหมี่น้อย

4. การผสมผสานเทคนิคการทอเช่นเดียวกับแบบที่ 2 แตกต่างกันตรงที่ลวดลายจะขวางกับลำตัวและแทรกเส้นด้ายสีเขียวในการทอเรียกว่า “สืบซิว” ภาษาของลาวครั้งซิวแปลว่าสีเขียว ในปัจจุบันไม่มีการทอ แต่เห็นได้จากผ้าสะสมของอรอนงค์ วิเศษศรี ผ้าซิ่นสืบซิว เป็นการมัดหมี่เส้นด้ายโดยจะทอสีเขียวสลับกับสีดำ (มณี พลิก. สัมภาษณ์. 2556)

ภาพที่ 22 ผ้าซิ่นสืบซิว

ลวดลายที่ใช้ในการทอผ้าซิ่นมีอยู่ประมาณ 40-50 ลาย แต่ที่ใช้ทอในปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 30 ลาย ซึ่งลวดลายเหล่านี้รวมถึงลายซิด ลายจก และลายหมี่ ลวดลายที่ใช้มี ลายหมี่นาค(หมี่+ซิด) ลายหมี่ตา(ซิด+หมี่+จก) ลายหมี่นก ลายหมี่ขอ ลายขอพันซั้ง ลายขอชื้อ ลายพุลำค้ำง ลายขอกายคลอง(อรอนงค์ วิเศษศรี.สัมภาษณ์.2556) ลายหมี่ตะเภา ลายดอกแก้ว ลายขอคือ ลายขอบวย ลายคั่นร่ม ลายนกแก้ว ลายดำนกลาง ลายกาบ(ประเทือง ใจบิดาและมลทิน ทาทำนุก.สัมภาษณ์.2556) ลายสำรวจ(จรวด)หัวแหลม ลายสำรวจหัวตัด ลายรวงน้อย ลายรวงใหญ่ ลายหมี่แอก ลายหมี่ตะเภา ลายหอคำเดือน ลายขอใบเตย ลายหมี่น้อย ลายหมี่หลวงน้อย ลายหมี่หลวงใหญ่ โดยได้กล่าวเสริมในเรื่องของลายสำรวจไว้ว่าสามารถเรียกได้ 2 ชื่อคือ สำรวจหรือจรวดที่อาจเกิดจากการเพี้ยนไปของคำว่า สำรวจผสมเป็นจรวด(กลุ่มแม่บ้าน

เกษตรกรโคกหม้อ.สัมภาษณ์.2556) ลวดลายผ้าจกมีลายขอซื่อ ลายดอกแก้ว ลายขอซ้อน ลายคองเหลือง ลายหงส์ ลายก้านร่ม ลายหมี่ลาว ลายหมี่ลาวน้อย ลายด้านกลาง ลายด้านใหญ่ ลายหมี่ตะเภา ลายจรวด ลายหมี่กาบ(สันทัด พิลึก.สัมภาษณ์.2556) ลายหมี่หลวง ลายฮ๊ะแ๊ะ (พุ่ม ทาทำนุก.สัมภาษณ์.2556) ลวดลายที่ใช้โดยมากจะเป็นลายที่ได้จากการบอกต่อสืบทอดกันมาเป็นทอด ๆ โดยจะแบ่งเป็นในส่วนของ การได้รับถ่ายทอดและไม่ได้รับการถ่ายทอดโดยตรง จากบรรพบุรุษแต่จะเป็นในลักษณะของการรวมกลุ่มหาความรู้จากการถามผู้มีความรู้

การเรียกลายจกจะใช้ชื่อเรียกที่เป็นลายที่มากที่สุด ในทุกๆลายจะมีลายอื่น ๆ ประกอบอยู่แล้ว เช่นถ้ามีลายหงส์มากก็จะเรียกลายหงส์ ลายขอมากก็จะเรียกลายขอ หมี่น้อยคือการเรียกชื่อลายมัดหมี่ที่มีขนาดเล็ก ในลวดลายก็จะประกอบไปด้วยลวดลายต่าง ๆ เช่นลายขอ ลายนาจ ลายหงส์ ลายหลัก เครื่องปล้องคือลายเล็ก ๆ ที่ประกอบอยู่ในลวดลายทั้งหมด ตวย ขอ ระฮัง(อรอนงค์ วิเศษศรี.สัมภาษณ์.2556)

ผ้าชิ้นมรดกตกทอดของสันทัด พิลึก จำนวน 7 ผืน เป็นมรดกตั้งแต่ชวดคือแม่แต่มานาก พรหมมณี ต่อมาให้กับยาย แม่ และตนเอง โดยผ้าแต่ละผืนจะมีอายุประมาณ 120-180 ปี ผ้าชิ้นมีอยู่ 3 แบบ คือ หมี่ตา หมี่ทั้งผืน และหมี่น้อย

ภาพที่ 23 ผ้าชิ้นหมี่ทั้งผืนของ แม่แต่มานาก พรหมมณี

ภาพที่ 24 ลายหมี่ตะเภ้าใหญ่

ภาพที่ 25 ลายเอื้องปีกไก่

ภาพที่ 26 ผ้าขึ้นหมีตาของ แม่เต่ามาก พรหมมณี

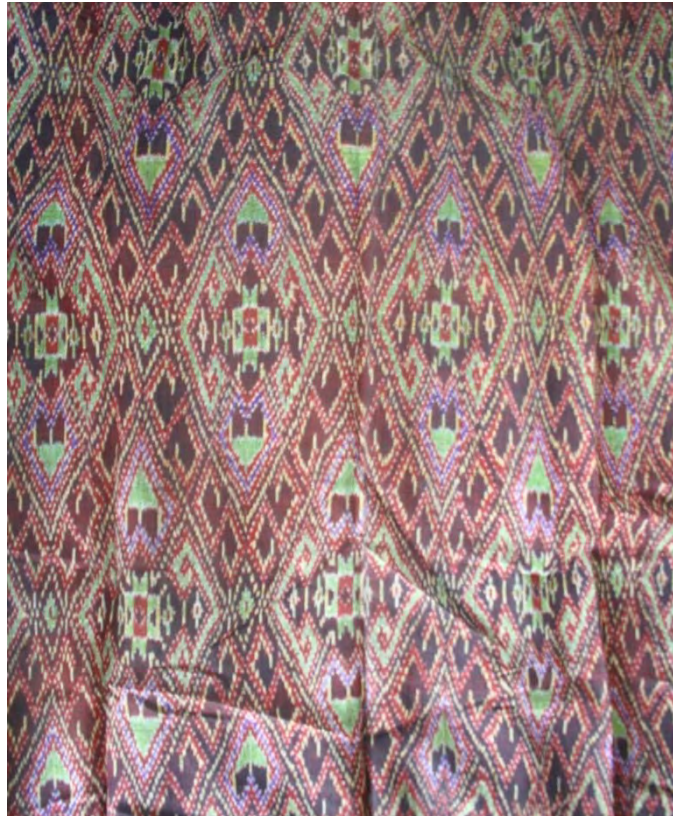
ภาพที่ 27 มัดหมีลายขอชื่อ ขอกิ่ง ขิดลายแม่รอด

ภาพที่ 28 จกลายขอซ้อนน้อย

ภาพที่ 29 ผ้าซิ่นหมี่ทั้งผืน

ภาพที่ 30 ลายด่านใหญ่

ภาพที่ 31 ลายจก ขอซ้อน ปีกไก่ เครื่องปล้อง

ภาพที่ 32 ซิ่นหมี่ทั้งฝืน

ภาพที่ 33 หมี่ลายตะเภาแก้ว

ภาพที่ 34 จกลายขอซื่อ

ภาพที่ 35 ลายหมี่น้อย มี 4 ลายใน 1 ชูด

ภาพที่ 36 จกขอซื้อ

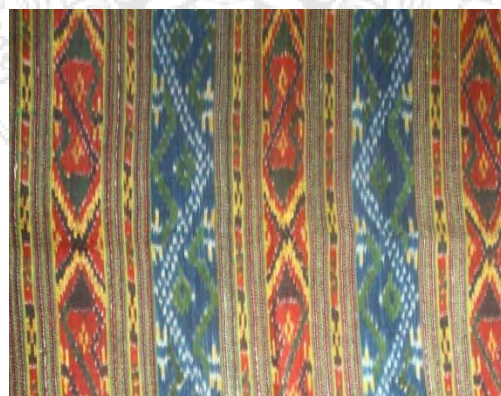
6

ภาพที่ 37 ชิ่นหมี่น้อย

ภาพที่ 38 จกคองเหลือง

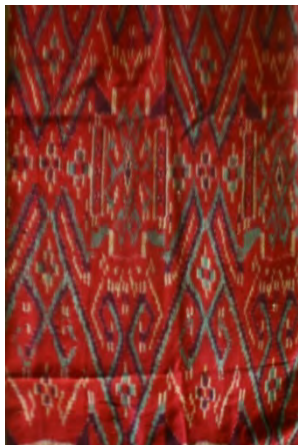

ภาพที่ 39 ซิ่นหมี่ตาลายสำรวจกับลายขอซื่อ

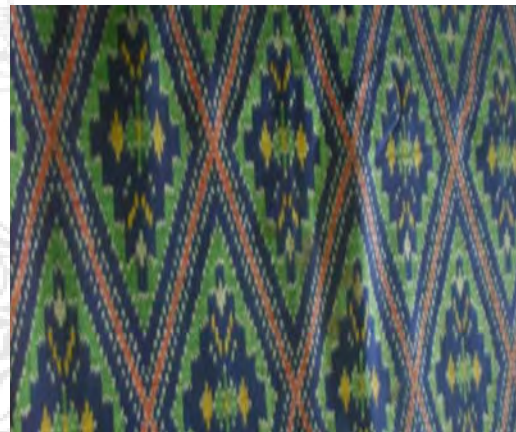

ภาพที่ 40 จกขอชื่อ

ผ้าซิ่นของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโคกหม้อ มีอยู่ 16 ผืน จะมีทั้งที่เป็นผ้าซิ่นแบบดั้งเดิม และผ้าซิ่นที่มีแต่มัดหมี่เพียงอย่างเดียวไม่ได้ตีนซิ่น

ลายหงส์

ลายหมี่กาบ

ลายสำรวจหัวตัด

ลายสำรวจหัวแหลม

ภาพที่ 41 ลวดลายผ้าซิ่นแบบต่างๆของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโคกหม้อ

ลายหมี่น้อย

ลายหมี่นาคน้อย

ลายนก(แดง) ลายขอก่ายคลอง(คราม)

ลายนาคนใหญ่

ลายทองพันชั่ง

ลายหมี่ขอ

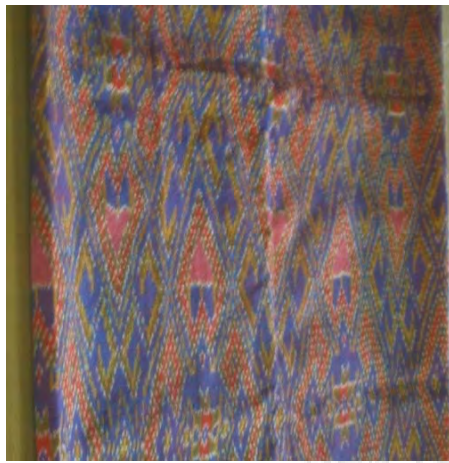
ภาพที่ 42 ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโคกหม้อ

ลายหมี่หลวงใหญ่

ลายหมี่หลวงน้อย

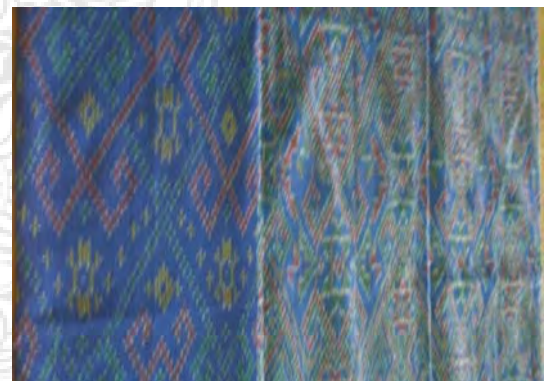
ลายดำนใหญ่

ลายดำนน้อย

ลายดำนเมืองลาว

ลายหมี่ขอ

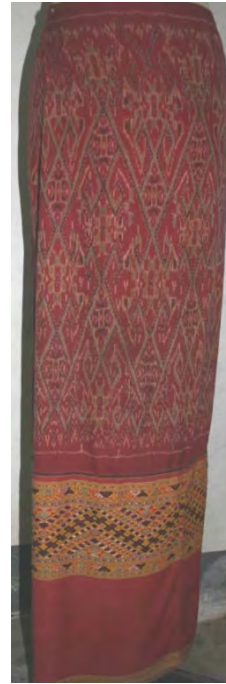
ลายหมี่หลวง

ภาพที่ 43 ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโคกหม้อ

ผ้าขึ้นของกลุ่มแม่บ้านตะกอกผ้าสะสมของอรอนงค์ วิเศษศรี มีอยู่ 13 ผืน เท่าที่จัดแสดงให้ชมภายในศูนย์ผลิตผ้า โดยเป็นผ้าโบราณมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์บางผืนไม่มีการทอใช้ในปัจจุบัน

ลายหมี่น้อย จากลายหงส์

ลายหมี่ดวง จากขอซื้อ

หัวชั้น ลายหมี่น้อย

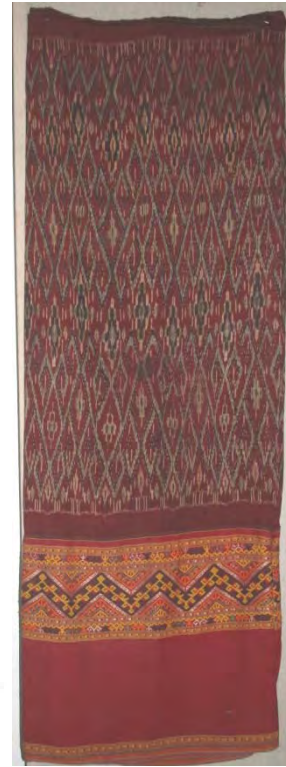

ลายสิบนิ้ว จากลายขอ๑น้อย

ภาพที่ 44 ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแต้มตะกอนผ้าสะสมของ อรอนงค์ วิเศษศรี

ซิ่นหมี่ตา ลายหงส์ ลายคันทัง จกลายขอบวย

ลายหมี่ดวงน้อย จกชอกำเล็ก

ลายด้านกลาง จกคันทัง

ลายหงส์ จกตุ้ม ซิ่นลาวด้านน้อย จกคันทัง

ภาพที่ 45 ลวดลายผ้าซิ่นแบบต่างๆของกลุ่มผ้าสะสมของ อรอนงค์ วิเศษศรี

ลายหมี่ตาใหญ่ นาคสองหัว จกลายขอซื้อ ลายหมี่ขอลวง ขอกำซ้อน ชิดลายซิว จกลายขอซื้อ

ลายหมี่ตะเกา จกดอกแก้ว

ลายหมี่ลวงน้อย จกลายขอกำซ้อน

ภาพที่ 46 ลวดลายผ้าขึ้นแบบต่างๆของกลุ่มแต้มตะกั่วผ้าสะสมของ อรอนงค์ วิเศษศรี

กลุ่มสตรีทอผ้า

กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านโคกหม้อ

กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านโคกหม้อแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มแต้มตะกอ กลุ่มผ้าทอกลุ่มแม่บ้านโคกหม้อ และกลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านเกาะพยอม มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มแต้มตะกอมีหัวหน้ากลุ่มคือ อรอนงค์ วิเศษศรี

อรอนงค์ วิเศษศรี(หัวหน้ากลุ่ม)และ ชนุทธรรศ วิเศษศรี(ผู้สืบทอด) ภาพจากกลุ่มแต้มตะกอ

ภาพที่ 47 หัวหน้ากลุ่มแต้มตะกอ

ประวัติของกลุ่ม เริ่มจากคุณยายสีนวล อินปนาม เป็นผู้รวมสตรีทอผ้าบ้านโคกให้มารวมตัวกันเป็นกลุ่มทอผ้าเมื่อปี พ.ศ. 2516 และรวมกันเป็นกลุ่มสตรีทอผ้าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนปัจจุบัน โดยในอดีตจะใช้ฝ้ายปนไหม ต่อมาพัฒนาเป็นไหมเพียงอย่างเดียว

เอกลักษณ์ของกลุ่ม ทอผ้าลวดลายโบราณที่มีความละเอียดทั้งด้านสีเส้นและลวดลายโดยใช้ผ้าไหม

ลวดลายที่ใช้ในการผลิตผ้าทอ ลวดลายที่ใช้แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ลวดลายแบบโบราณดั้งเดิมตั้งแต่บรรพบุรุษ

2. ลวดลายที่เกิดจากการพัฒนา โดยนำลวดลายโบราณมาประยุกต์ผสมผสานทำให้เกิดเป็นลวดลายขึ้นมาใหม่

3. ลวดลายใหม่ เป็นการออกแบบลวดลายขึ้นมาใหม่โดยไม่อิงของโบราณ
ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม OTOP ระดับ 5 ผลิตผ้าฝ้าย ผ้าลินิน ผ้าจกทั้งฝ้าย ผ้ามัดหมี่
วัสดุที่ใช้ ใหม่

กลุ่มผ้าทอกลุ่มแม่บ้านโคกหม้อมีหัวหน้ากลุ่มคือ มณี ผลึก

ภาพที่ 48 กลุ่มทอผ้าแม่บ้านโคกหม้อ

ภาพที่ 49 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในศูนย์ฯ

ภาพที่ 50 ผลิตภัณฑ์ที่จัดแสดงและจำหน่ายภายในศูนย์ฯ

ประวัติของกลุ่ม เริ่มจากการทอผ้าตามบ้านกันเองต่อมามีหน่วยงานราชการท้องถิ่นให้การสนับสนุนทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันขึ้น โดยเริ่มที่บ้านสะพานต่อมาย้ายไปที่โรงเรียนโคกหม้อ จนถึงปัจจุบันอยู่ข้างโรงสีข้าวของหมู่บ้าน กลุ่มมีการเปลี่ยนหัวหน้ากลุ่มมาหลายคนจนถึงคนปัจจุบัน เริ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2523 ปัจจุบันนอกจากเป็นกลุ่มทอผ้าแล้วยังเป็นศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้า OTOP อีกด้วย

เอกลักษณ์ของกลุ่ม ทอผ้าลวดลายโบราณตามวิธีการดั้งเดิม

ลวดลายที่ใช้ในการผลิตผ้าทอ ลวดลายที่ใช้ในการทอเป็นลวดลายดั้งเดิมจากการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษและผ้าโบราณที่เป็นมรดกตกทอด

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม OTOP ระดับ 3 ผลิตผ้าฝ้าย ผ้าซิ่น ผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง ผ้ามัดหมี่ วัสดุที่ใช้ ไหมประดิษฐ์ ฝ้าย

กลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านเกาะพะยอมมีหัวหน้ากลุ่มคือ มลทิน ทาท่านุก

ภาพที่ 51 กลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านเกาะพะยอม

ประวัติของกลุ่ม เริ่มจากการให้การสนับสนุนของเกษตรกรตำบลบ้านโคกหม้อจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้นมา

เอกลักษณ์ของกลุ่ม ผลิตผ้าฝ้าย ผ้าซิ่น

ลวดลายที่ใช้ในการผลิตผ้าทอ

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ผ้าซิ่น ผ้ามัดหมี่ ผ้าจก

วัสดุที่ใช้ ไหมประดิษฐ์

ภูมิปัญญาการทอผ้า

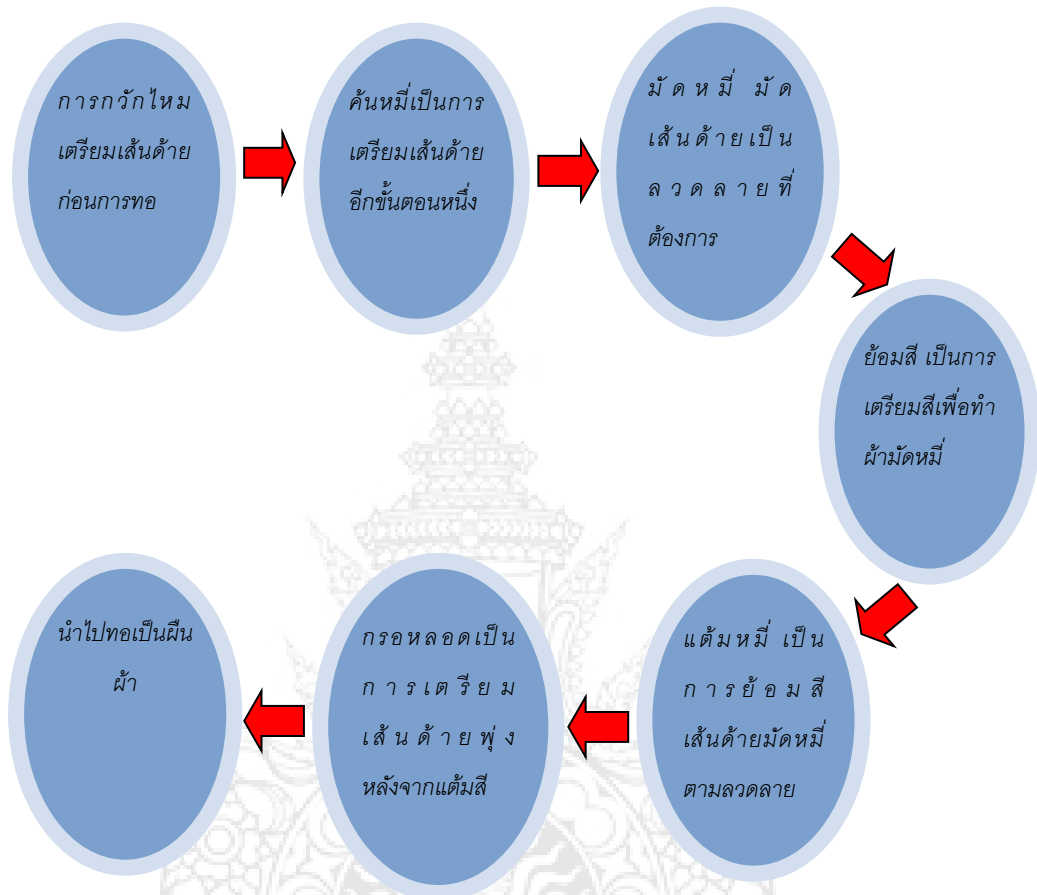
ผู้ที่มีความชำนาญทางด้านทอผ้าในอดีตของลาวครั้งบ้านโคกหม้อจะมีความชำนาญทั้งด้านขีด จก และมัดหมี่ คือสามารถผลิตผ้าชิ้นได้ครบทั้งผืน แต่ในปัจจุบันการทอผ้าจะมีทั้งทำคนเดียวทั้งผืนและแบ่งเป็นหน้าที่ของส่วนตัวชิ้นและตีนชิ้น คือช่างทอจะแยกหน้าที่ในการผลิต ผู้ที่ทำตัวชิ้นก็จะมี ความชำนาญในการทำมัดหมี่และขีด ส่วนตีนชิ้นก็จะทำหน้าที่ในการจกมีความชำนาญและรู้จักลวดลายในส่วนของตน การทอผ้าจกจะเป็นการจกจากด้านหลังคือลวดลายจริงจะอยู่ด้านล่าง ด้านที่จกจะเป็นด้านในของชิ้น อุปกรณ์ที่ใช้ในการจกไม่มีอุปกรณ์แต่ใช้เพียงนิ้วมือในการจก

ภาพที่ 52 วิธีการทอผ้าจกและลวดลายผ้าจกของชาวลาวครั้งบ้านโคก

ขั้นตอนและกรรมวิธีการทอผ้า

กลุ่มชนชาติลาวครั้งบ้านโคกหม้อมีขั้นตอนและกรรมวิธีการทอผ้ามัดหมี่ดังนี้

ภาพที่ 53 ขั้นตอนและกรรมวิธีการทอผ้ามัดหมี่

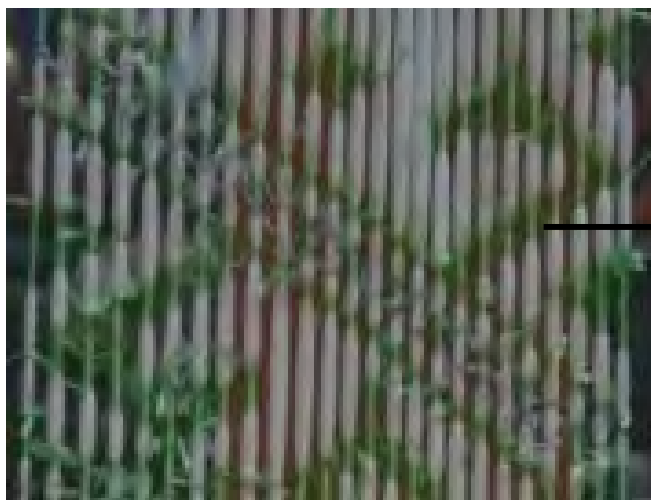
กรรมวิธีการทำลวดลายผ้าขึ้นมัดหมี่ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ โดยมีอัตลักษณ์ที่เด่นเฉพาะเป็นของตนเองไม่เหมือนกับทางภาคอีสานก็คือการใช้สีแต่้ลงบนไหมหรือเส้นด้ายที่มัดเป็นลวดลายไว้เรียบร้อยแล้ว และเรียกลวดลายที่มัดว่า “ปอย” ซึ่งแตกต่างจากทางภาคอีสานที่เรียกว่า “ล่ำ”

ภาพที่ 54 การมัดหมี่ โดยมัดเป็นปอขลวดลายต่างๆก่อนแต่มีสี

ภาพที่ 55 แต่มีสีสำเร็จก่อนการนำไปทอมัดหมี่

การมัดปอยแต่ละปอยตาม
ลวดลายที่ได้ออกแบบไว้

ภาพที่ 56 ปอยมัดด้วยเชือกฟาง

การย้อมสี

ในอดีตการย้อมสีของลาวครั้งจะใช้สีธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น โดยเฉพาะสีจากครั้งที่ให้สีแดง สีจากคราม เนื่องจากเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในอดีตของกลุ่มคือเสื้อผ้าย้อมกระดุมเงินกับชินแดง ส่วนสีอื่นๆที่พอจะจำได้ก็มีดอกจานย้อมได้สีเหลืองส้ม(แสด) ย้อมผ้าฝ้าย ผ้าไหม (ทองคำ เหล่าเขตรกิจ.สัมภาษณ์.2556) ปัจจุบันการย้อมสีจะใช้สีสังเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากความไม่สะดวกและการติดทนทาน ยกเว้นสีแดง ชมพูได้จากครั้งโดยการสั่งซื้อจากทางภาคอีสานและจะไม่ทำการเตรียมสีย้อมครั้งในวันพระเนื่องจากความเชื่อที่ว่าภายในอามีตัวครั่ง อยู่ในรังเป็นการทำบาป การเตรียมน้ำครั้งโดยการนำครั้งที่ได้มาตำจนละเอียดใส่น้ำเป็นตัวขบน้ำสีโดยจะใช้น้ำฝนที่รองไว้กรองในผ้าขาวบางบีบน้ำสีออกนำมาใช้ย้อมไหม(อรอนงค์ วิเศษศรี. สัมภาษณ์.2556)

ภาพที่ 57 เครื่องที่ใช้ย้อมและการเตรียมน้ำครั่ง

วัสดุที่ใช้ในการทอ

วัสดุที่ใช้ในการทอของกลุ่มชนชาตลาวครั้งในอดีตคือ ฝ้าย กับไหม โดยมีการปลูกฝ้าย ปลูกใบหม่อน เลี้ยงไหม แล้วนำมาทอกันเอง(กลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านเกาะพยอม.สัมภาษณ์. 2556) ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านใช้เส้นใยสังเคราะห์หรือไหมประดิษฐ์ในการทอผ้า ยกเว้นที่กลุ่มแต่มี ตะกอกใช้วัสดุใหม่ในการทอผ้าแต่ก็ต้องสั่งซื้อจากทางภาคอีสานทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น (อรอนงค์ วิเศษศรี.สัมภาษณ์.2556)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยการศึกษาลวดลายผ้าทอโบราณของชนชาติลาวครั้งบ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานีมุ่งเน้นที่การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลของลวดลายผ้าทอขึ้นโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้งเพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้องกับลวดลายผ้าทอควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ลวดลายผ้าทอโบราณของกลุ่มชนชาติลาวครั้งให้คงอยู่พร้อมกับการพัฒนา เนื่องจากลวดลายผ้าโบราณจะสะท้อนถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อของกลุ่มชนได้เป็นอย่างดี โดยมีผลสรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

สรุปผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ประวัติของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
2. ลักษณะและลวดลายผ้าขึ้นของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
3. กลุ่มสตรีทอผ้า
4. ภูมิปัญญาการทอผ้า

ประวัติของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

กลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ มีประวัติความเป็นมาจากประเทศลาวเวียงจันทน์ โดยถูกกวาดต้อนมาในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ได้ทำการโยกย้ายที่อยู่มาหลายจังหวัดจนมาตั้งหลักปักฐานอยู่ที่บ้านโคก อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี รวมระยะเวลาประมาณ 100 – 200 ปี เนื่องจากการจดจำการโยกย้ายไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแต่เป็นการถ่ายทอดจากการบอกเล่ารุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง การโยกย้ายตั้งถิ่นฐานก็จะมี การนำผ้าทอติดตัวมาด้วยทำให้ชนรุ่นหลังสามารถเห็นลวดลายของผ้ารุ่นบรรพบุรุษได้ ผ้าจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้สามารถคาดเดาอายุของการโยกย้ายได้ รวมถึงการคำนวณอายุจากบรรพบุรุษมาผนวกเข้าด้วยกันก็ทำให้สามารถสรุปได้ว่าชาวลาวครั้งกลุ่มนี้ได้อาศัยอยู่ที่บ้านโคกมาเป็นเวลา 120 – 200 ปี โดยการคาดการณืจากครอบครัวของแม่เฒ่าพุดม ทาทำนุกที่มีอายุ 99 ปี เป็นรุ่นที่ 2 ครอบครัวของสันทัต พิลึก ที่สืบทอดมา 4 ช่วงอายุคน ปัจจุบันอายุ 57 ปี และครอบครัวของ อรอนงค์ วิเศษศรี โดย

เปรียบเทียบจากอายุของคุณปู่ที่เสียชีวิตเมื่ออายุประมาณ 80 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2516 กลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งมิได้มีอยู่ที่อุทัยธานีเท่านั้น แต่จะกระจายอยู่ทางจังหวัดภาคกลางของประเทศไทยคือ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดชัยนาท และจังหวัดอุทัยธานี

ลักษณะและลวดลายผ้าซิ่นของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

จากผลการวิเคราะห์สามารถสรุปลักษณะของผ้าซิ่น และลวดลายที่ใช้กับผ้าซิ่นได้ดังนี้

ลักษณะของผ้าซิ่นลาวครั้งบ้านโคกหม้อสามารถสรุปได้เป็น 4 ลักษณะคือ

1. ซิ่นหมี่ตา(หมี่ + ซิด + จก)
2. ซิ่นหมี่ทั้งผืน(หมี่ + จก)
3. ซิ่นหมี่น้อย(หมี่ลายทางหลายลาย + จก)
4. ซิ่นขลิบซิว(หมี่ลายขวางด้ายเขียว + จก)

ซิ่นหมี่ตา

ซิ่นหมี่ทั้งผืน

ซิ่นหมี่น้อย

ซิ่นขลิบซิว

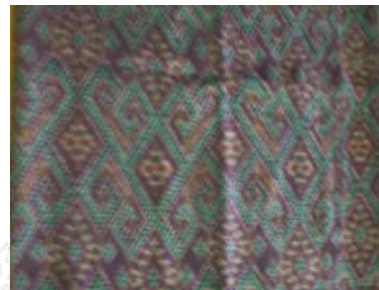
ภาพที่ 58 ลักษณะของผ้าซิ่นแบบต่างๆของลาวครั้งบ้านโคกหม้อ

ลวดลายที่ใช้กับผ้าชิ้นลาวครั้งบ้านโคกหม้อสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ลวดลายมัดหมี่ ได้แก่ ลายหมี่นก ลายหมี่ขอ ลายขอพันซั้ง ลายขอซื่อ ลายพุลำค้ำ
ลายขอกายคลอง ลายหมี่ตะเภา ลายขอบวย ลายขอคั่นซั้ง ลายคั่นร่ม ลายนกแก้ว ลายกาบ
ลายสำรวจ(จรวด)หัวแหลม ลายสำรวจหัวตัด ลายรวงน้อย ลายรวงใหญ่ ลายหมี่แฉก ลายหมี่
ตะเภา ลายหอคำเดือน ลายขอใบเตย ลายหมี่น้อย ลายหมี่หลวงน้อย ลายหมี่หลวงใหญ่ ลาย
หมี่ลาว ลายหมี่ลาวน้อย ลายหมี่หลวง ลายดำนกลาง ลายดำนใหญ่ ลายหมี่ตะเภา ลายหมี่กาบ
ลายนาคขอทบ ลายนาคพันกล้วย ลายนาค ลายหงส์ ลายขอดอกกรัก

ลายหมี่หลวงใหญ่

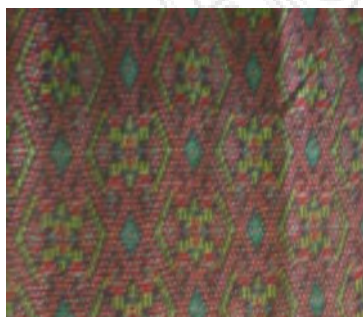
ลายหมี่หลวงน้อย

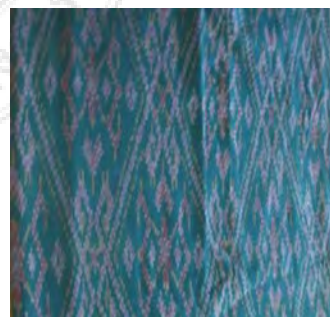
ลายดำนใหญ่

ลายดำนกลาง

ลายดำนน้อย

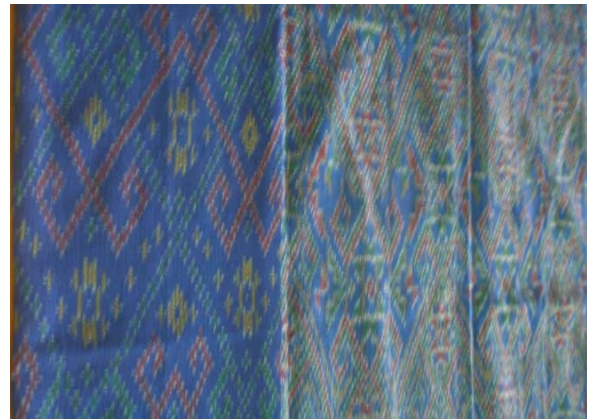

ลายดำนเมืองลาว

ภาพที่ 59 ลวดลายมัดหมี่ที่พบจากผ้าตัวอย่าง

ลายหงส์

ลายหมี่ขอ

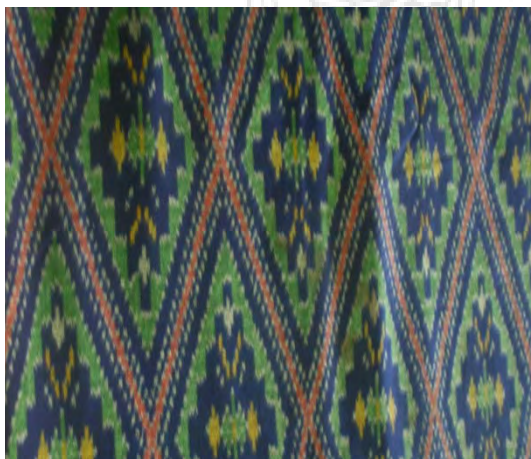
ลายหมี่หลวง

ลายสำรวจหัวตัด

ลายสำรวจหัวแหลม

ลายกาบ

ลายหมี่หลวง

ภาพที่ 60 ลวดลายมัดหมี่ที่พบจากผ้าตัวอย่าง

ลายหมี่ตะเภาใหญ่

ลายหมี่ตะเภาแก้ว

ภาพที่ 61 ลวดลายมัดหมี่ที่พบจากผ้าตัวอย่าง

หมี่ตา ลายทองพันชั่ง

หมี่ตา ลายหมี่ขอ

หมี่ตา ลายหมี่นาคน้อย

หมี่ตา มัดหมี่ลายขอซื่อ ซอกิ่ง

ภาพที่ 62 ลวดลายหมี่ตาและหมี่น้อยที่พบจากกลุ่มผ้าตัวอย่าง

ลายหมี่ตา ลายนก(แดง) ลายขอก่ายคลอง(คราม)

หมี่ตา ลายหงส์ ลายคั่นซัง

หมี่ตา ลายนาค ลายสำรวจ

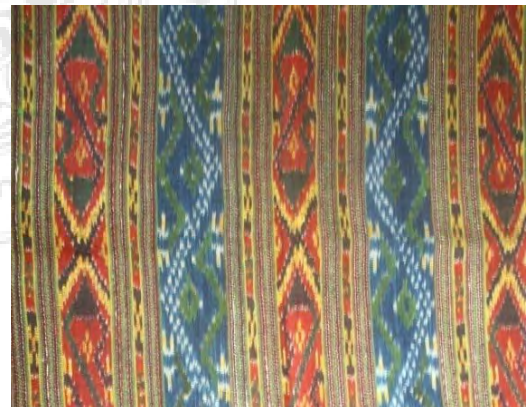

หมี่ตา ลายหมี่ตาใหญ่ นาคสองหัว

ภาพที่ 63 ลวดลายหมี่ตาและหมี่น้อยที่พบจากกลุ่มผ้าตัวอย่าง

หมี่ตา ลายหมี่ขอลวง ขอกำซ้อน

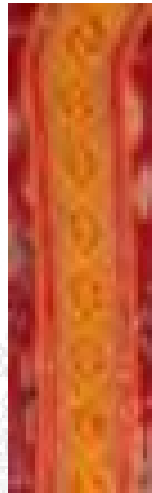
หมี่น้อย ลายสำรวจ(ครึ่ง) ลายขอซื่อ(คราม)

ภาพที่ 64 ลวดลายหมี่ตาและหมี่น้อยที่พบจากกลุ่มผ้าตัวอย่าง

2. ลวดลายขีด ได้แก่ ลายดอก ลายแม่รอด ลายไม้รอด ลายขาเป็ย ลายหัวแมงดา ลายขานปู ลายตวย ลายซิว

ขีดลายแม่รอด

ขีดลายซิว

ขีดไม้รอด

ภาพที่ 65 ลายขีดแบบต่างๆ

3. ลวดลายจก ได้แก่ ลายขอซื่อ(ใหญ่-น้อย) ลายขอซ้อน ลายขอนาค ลายขอกำ ลายคองเหลือง ลายหงส์ ลายก้านร่ม(ลายคั่นร่ม) ลายฮ๊ะแอ๊ะ ลายดอกแก้ว ลายอึ้งยัน ลายเอื้องปีกไก่

ภาพที่ 66 ลายเอื้องปีกไก่

ภาพที่ 67 ลายขอซ้อนน้อย

ภาพที่ 68 ลายขอซ้อน ลายปีกไก่

ภาพที่ 69 ลายขอซ้อนน้อย

ภาพที่ 70 ลายขอซื้อ

ภาพที่ 71 ลายคองเหลือง

ภาพที่ 72 ลายหงส์

ภาพที่ 73 ลายตุ้ม

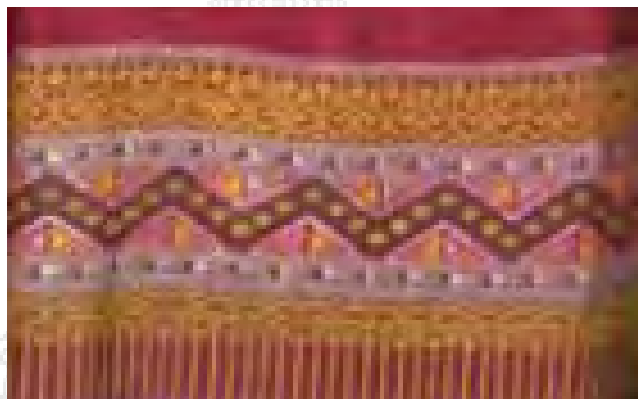
ภาพที่ 74 ลายขอบวย

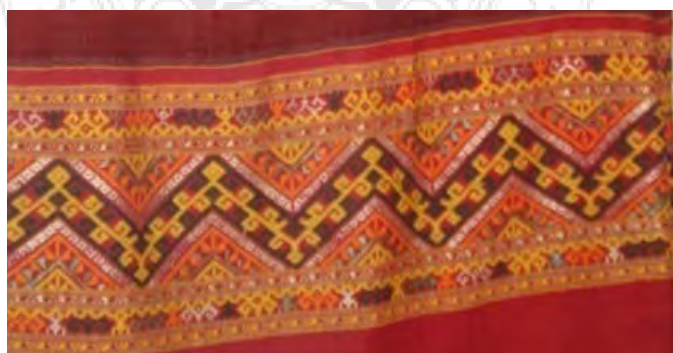
ภาพที่ 75 ลายขอกำเล็ก

ภาพที่ 76 ลายคั่นร่ม

ภาพที่ 77 ลายดอกแก้ว

ภาพที่ 78 ลายขอกำซ้น

สรุปได้ว่าลวดลายที่ใช้กับผ้าชิ้นลาวครั้งบ้านโคกหม้อมีจำนวนทั้งหมด 54 ลาย โดยแบ่งเป็นลวดลายมัดหมี่จำนวน 35 ลาย ลวดลายขีดจำนวน 8 ลาย และลวดลายจกจำนวน 11 ลาย

กลุ่มสตรีทอผ้า

กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านโคกหม้อมแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มแต้มตะกอ กลุ่มผ้าทอกลุ่มแม่บ้านโคกหม้อม และกลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านเกาะพะยอม สามารถสรุปได้ดังนี้

เอกลักษณ์ของกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองคือ ผลิตภัณฑ์ ผ้าฝ้าย ผ้าขาวม้า ผ้าโปร่ง โดยใช้ลวดลายโบราณที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเป็นหลักทุกกลุ่ม ผสมผสานลวดลาย และพัฒนาลวดลายใหม่

วัสดุที่ใช้ คือ ไหม ฝ้าย และไหมประดิษฐ์

การจัดจำหน่าย ผ่าน OTOP ตั้งศูนย์แสดงและจำหน่าย จำหน่ายบุคคลทั่วไป

ภูมิปัญญาการทอผ้า

วัฒนธรรมการทอผ้าของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งเป็นสิ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตโดยเน้นที่ลวดลายโบราณที่คงอยู่มาจนปัจจุบัน แต่ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติในเรื่องการใช้วัสดุได้เปลี่ยนแปลงไปคือ จากเดิมที่ปลูกและเลี้ยงกันเองภายในชุมชนเป็นการสั่งซื้อจากภายนอกใช้วัสดุที่เป็นสังเคราะห์คือ เส้นใยสังเคราะห์ สีสังเคราะห์ เอกลักษณ์ที่ยังคงลักษณะอย่างชัดเจนคือการแต้มสีในการทำผ้ามัดหมี่และยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

อภิปรายผล

ประวัติของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง บ้านโคกหม้อม จังหวัดอุทัยธานี มีที่มาจากลาวเวียงจันทน์แล้วอพยพโยกย้ายกันไปตามจังหวัดต่างๆของประเทศไทยและมาตั้งหลักปักฐานที่บ้านโคกหม้อม กลุ่มลาวครั้งบ้านโคกมีเอกลักษณ์ ประเพณีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกับกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวอื่นที่มีพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะในเรื่องความเชื่อของขนาด จากการสรุปลวดลายผ้าชิ้นจะพบว่าลวดลายผ้าจะมีขนาดเข้ามาเกี่ยวข้องโดยลวดลายผ้าจะมีลายแตกแขนงมากมายหลายลวดลายคือ ลายนาคขอทบ ลายนาคพันเกี่ยว ลายนาค ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับลวดลายอื่นที่จะมีเป็นลายเดี่ยวไม่มีการขยายลายหรือแตกลายนั่นย่อมแสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับขนาดที่ปลูกฝังถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษและเป็นคติความเชื่อในกลุ่มวงกว้างของเชื้อชาติพันธุ์ลาว ในขณะที่เดียวกันประเพณีการสืบทอดการทอผ้าที่ส่งผ่านทางสตรีเป็นผู้มีบทบาทในการรักษาประเพณีวัฒนธรรมกลับมีการเปลี่ยนแปลงวิถีกล่าวคือ การถ่ายทอดให้กับลูกผู้หญิงโดยไม่มีเงื่อนไขกลับไม่เป็นไปตามครรลองดังเช่นกรณีของ ทองคำ

เหล่าเซตริกจ ที่เล่าว่า “แม่เป็นช่างทอผ้าที่ได้รับการสืบทอดแต่แม่จะไม่ให้เข้าไปยุ่งงานทอโดยบอกว่าเดี๋ยวของจะเสีย แต่ได้รับการถ่ายทอดจากเครือญาติ” จากเหตุการณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่อาจมีใช้ในหลายๆครอบครัวแต่ก็เป็นการสะท้อนวิถี วัฒนธรรมนิยมเดิมที่ว่า ผู้หญิงถ่ายทอดความรู้ในการผลิตผ้าไปสู่ผู้หญิง จากแม่ไปสู่ลูกสาว พี่สู่น้อง ญาติสู่ญาติด้วยระบบการสอนที่ไม่เป็นทางการ(ชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล.2541,หน้า 87) ด้านเอกลักษณ์ของผ้าชิ้นลาวครั้งบ้านโคกหม้อคือผ้าที่มีเทคนิคการขีด การมัดหมี่ และการจกในผืนเดียวกัน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย(ออนไลน์:2556) ได้กล่าวถึงการแต่งกายของชาวลาวครั้งไว้ว่า “การแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นบ้าน การทอผ้าลวดลายที่มีเอกลักษณ์คือผ้าขีด ผ้าจกและผ้ามัดหมี่ ทอทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม ผ้าทอที่ใช้ในพิธีทางศาสนา ผ้าคลุมหัวนาค ผ้าห่อคัมภีร์ ผ้าทอใช้ในชีวิตประจำวัน ผ้าชิ้น ผ้าขาวม้า หมอนน้อย หมอนเท้า ถูขนมเส้น และมีการจัดงานประเพณีท้องถิ่นที่ได้ยึดถือกันมา” สิ่งที่แตกต่างกันในอดีตคือวัสดุที่ใช้ในการทอที่จากเดิมเป็นการใช้วัสดุที่ปลูกและเลี้ยงเองมาเป็นการสั่งซื้อและใช้วัสดุประดิษฐ์ คือจากใช้ด้ายฝ้ายและด้ายไหมที่เพาะปลูก เลี้ยงเอง มาเป็นการสั่งซื้อจากภายนอก กลุ่มชนและเพิ่มการใช้วัสดุเป็นไหมประดิษฐ์ที่สะดวกและราคาถูกกว่าวัสดุจากธรรมชาติ ภาพรวมสังคมกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งในด้านการทอผ้าที่ผู้หญิงจะเป็นผู้แสดงบทบาทมีความชำนาญอยู่ในสายเลือดถึงแม้ว่าจะไม่ได้ทอผ้ามาตั้งแต่ต้นก็สามารถเรียนรู้การทอได้อย่างรวดเร็วดังเช่นกรณีของ ไพศาล นามบุรี (สัมภาษณ์,2556)เล่าว่าตนเองไม่ได้เรียนรู้การทอผ้าจากแม่เนื่องจากไปทำงานต่างจังหวัดจึงเรียนรู้การทอผ้ากับบุคคลอื่นแล้วจึงมาเรียนรู้เพิ่มเติมที่บ้านเกิดอีกครั้งเมื่อกลับมาอยู่ที่บ้านและตั้งใจที่จะทำอาชีพทอผ้าโดยเลือกที่จะฝึกฝนและเรียนรู้การทอจก ช่างทอในปัจจุบันจะแยกกันทำงานเป็นส่วนๆตามความถนัดของแต่ละคนเมื่อเปรียบเทียบกับอดีตที่ช่างทอจะสามารถทำได้ทุกอย่างตั้งแต่จก ขิด และหมี่ การทอผ้าของศูนย์จะแบ่งเป็นส่วนๆคือช่างหมี่ก็จะหมี่กับขิด ช่างจกก็จะจกอย่างเดียว เนื่องจากถ้าคนเดียวทำทั้งผืนจะทำให้ได้ผลงานช้าเนื่องจากใช้เวลานาน แต่ถ้าทำทีละส่วนมาประกอบกันจะรวดเร็วกว่า(มณี ผลึก. สัมภาษณ์,2556)

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาลวดลายโบราณของชนชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดอื่นโดยเปรียบเทียบกับชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านโคกหม้อ
2. ศึกษาถึงคติความเชื่อในลวดลายที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม วัฒนธรรมนิยมประเพณี

3. ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของบทสัมภาษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวกลุ่มอื่นแล้วนำมาเปรียบเทียบหา
คติความเชื่อ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดอุทัยธานี(ออนไลน์). แหล่งที่มา
http://www.uthaithani.go.th/history_uthai.html
- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดอุทัยธานี. ฐานข้อมูลออนไลน์
http://www.uthaithani.go.th/history_uthai.html
- กลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านเกาะพะยอม. กลุ่มช่างทอผ้า. สัมภาษณ์ที่ศูนย์ส่งเสริมอาชีพบ้านเกาะ
พะยอม หมู่ 2 ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี. 23 พฤษภาคม 2556.
- กันทิมา วัฒนประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. 2531. รายงานการวิจัย ระบบเสียงภาษาลาว
ของกลุ่มน้ำท่าจีน. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กันทิมา วัฒนประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. 2531. **รายงานการวิจัย ระบบเสียงภาษา
ลาวของกลุ่มน้ำท่าจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- การแบ่งพื้นที่เขตการปกครองในจังหวัดอุทัยธานี (ออนไลน์:2556) [http://203.157.212.3/
total/data/20/general.pdf](http://203.157.212.3/total/data/20/general.pdf)
- การแบ่งพื้นที่เขตการปกครองในจังหวัดอุทัยธานี. (ออนไลน์:2556). [http://203.157.212.3/total/
data/20/general.pdf](http://203.157.212.3/total/data/20/general.pdf)
- แก้มนวล. “**ผ้าลาวครึ่ง รอยต่อของชุมชน**” *ไลฟ์แอนด์เดคคอร์ด*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 33 (พ.ค. 2537) :
หน้า 123-127.
- แก้มนวล. “**ผ้าลาวครึ่ง รอยต่อของชุมชน**” *ไลฟ์แอนด์เดคคอร์ด*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 33 (พ.ค. 2537) :
หน้า 123-127.
- แก้มนวล. “**ผ้าลาวครึ่ง: จินตนาการจากสิ่งแวดล้อม**”. *ไลฟ์แอนด์เดคคอร์ด*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 49
(ก.ย. 2538) : หน้า 162-167.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2544.
**วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัด
อุทัยธานี**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ.

- คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุทัยธานี.** กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ, 2544.
- คินีงุช มียะบุญ. 2537. **การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงของลาวครั้งที่บ้านโคก จังหวัดสุพรรณบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คินีงุช มียะบุญ. 2537. **การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงของลาวครั้งที่บ้านโคก จังหวัดสุพรรณบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จินดา ชาติวงษ์. 2529. **การศึกษาลักษณะของภาษาลาวครั้งที่ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม (A description of the Lao Khrang dialect at Tambon Huay Duan, Amphur Dontoom, Nakhon Pathom Province).** สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จินดา ชาติวงษ์. 2529. **การศึกษาลักษณะของภาษาลาวครั้งที่ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม (A description of the Lao Khrang dialect at Tambon Huay Duan, Amphur Dontoom, Nakhon Pathom Province).** สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิราพร แก้วศรีงาม. 2541. (ออนไลน์). **มรดกสิ่งทอสะท้อนวัฒนธรรมไทยวนราชบุรี.** เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ <http://www.sacict.net/research/T311.doc>,
- จุฑารัตน์ ตั้งสมบุญ. 2547. **กลยุทธ์ทางการตลาดของผ้าทอพื้นเมืองกรณีศึกษา : ผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดราชบุรี.** วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.
- ชญทรรศ วิเศษศรี. **ทายาทผู้สืบทอดกลุ่มแต้มตะกอ.** สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์. 26 สิงหาคม 2556.
- ชัญญ วงษ์วิภาค. 2532. **การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะลาวครั้งอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี.** เอกสารการพิมพ์โรเนียว กรุงเทพฯ : ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัญญ วงษ์วิภาค. 2532. **การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะลาวครั้งอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี.** เอกสารการพิมพ์โรเนียว กรุงเทพฯ : ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เซน นคร. 2544. ระบบคำวากยสัมพันธ์ในภาษาลาวครั่ง หมู่บ้านวังเลา ตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ (Morphology and syntax of Lao Khrang at wanglao village, tambon Nong-krot, Muang District, Nakhon Sawan province) วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึก.

เซน นคร. 2544. ระบบคำวากยสัมพันธ์ในภาษาลาวครั่ง หมู่บ้านวังเลา ตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ (Morphology and syntax of Lao Khrang at wanglao village, tambon Nong-krot, Muang District, Nakhon Sawan province). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึก.

ชัลมา วงศ์ศุภรานันต์. 2551. (ออนไลน์). **ผ้าและสิ่งทอในภาคใต้**. เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ <http://www.ists.tsu.ac.th/ists/Research/detail.php?Empid=72>,

ทองคำ เหล่าเขตรกิจ. **ช่างทอผ้าบ้านโคกหม้อ**. สัมภาษณ์ที่ศูนย์ส่งเสริมอาชีพบ้านเกาะพะยอม หมู่ 2 ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี. 23 พฤษภาคม 2556.

“บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์” คนไทยเชื้อสายลาว. สมิง จงกะสิกิจ. วารสารรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, วารสารราย 4 เดือน. ปทุมธานี. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก. 2553.

ประเทือง ใจบิดาและทองย่อน แก่นสาร. **ช่างทอผ้าบ้านโคกหม้อ**. สัมภาษณ์ที่ศูนย์ผ้าทอกลุ่มแม่บ้านโคกหม้อ หมู่ 2 ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี. 22 พฤษภาคม 2556.

ประไพ ทองเชิด. 2548. **นี่คือ..ผ้าทอพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ----- . “ผ้าลาวครั่ง: จินตนาการจากสิ่งแวดล้อม”. **ไลฟ์แอนด์เดคคอร์ด**. ปีที่ 4 ฉบับที่ 49 (ก.ย. 2538) : หน้า 162-167.

พลาดิศจัย สิทธิธัญกิจ. 2552. **เมืองอุไทยธานี : เอกสารประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองอุไทยธานี**. อุทัยธานี : ม.ป.พ., พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ (online:2556) <http://www1.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/oldcity/uthaithani2.htm>

พลาดิศจัย สิทธิธัญกิจ. **เมืองอุไทยธานี : เอกสารประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองอุไทยธานี**. อุทัยธานี : ม.ป.พ., 2552.

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์. (online:2556). <http://www1.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/oldcity/uthaithani2.htm>

พิพิธภัณฑผ้า. **ฐานข้อมูลมหาวิทยาลัยนเรศวร(ออนไลน์)**. แหล่งที่มา <http://www.thaitextilemuseum.com/HOME/training2007/taiKhrang/taikhrang.html>

พิพิธภัณฑ์ผ้า.ฐานข้อมูลมหาวิทยาลัยยวเรศวร(ออนไลน์).แหล่งที่มา <http://www.thai-textilemuseum.com/HOME/training2007/taiKhrang/taikhrang.html>

พุดม ทาทำนุก. **ช่างทอผ้าบ้านโคกได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ**. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 105 หมู่ 2 ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี. 23 พฤษภาคม 2556.

ไพศาล นามบุรี. **ช่างทอผ้าบ้านโคกหม้อ**. สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์. 26 สิงหาคม 2556.

ภาษาไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร. นารฤดี วิวัตติกุล. 2542. **การดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มความเชื่อผีเจ้านายและกลุ่มความเชื่อ ผีเทวดา กรณีศึกษา : ชาวลาวครั้งหมู่บ้านโคก ตำบลอุ้มของ จังหวัดสุพรรณบุรี**. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.นารฤดี วิวัตติกุล. 2542. **การดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มความเชื่อผีเจ้านายและกลุ่มความเชื่อ ผีเทวดา กรณีศึกษา : ชาวลาวครั้งหมู่บ้านโคก ตำบลอุ้มของ จังหวัดสุพรรณบุรี**. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภูมิปัญญาเรื่องการทอผ้า. 2554. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ <http://student.swu.ac.th/hm471010393/culture.htm>,

มงคล สํารานุสุข. **“ชาวครั้งแห่งจังหวัดสุพรรณบุรี” พิพิธภัณฑสาร**. ปีที่ 6, ฉบับที่ 1 (ต.ค.-พ.ย. 2535) : หน้า 3-21.

มงคล สํารานุสุข. **“ชาวครั้งแห่งจังหวัดสุพรรณบุรี” พิพิธภัณฑสาร**. ปีที่ 6, ฉบับที่ 1 (ต.ค.-พ.ย. 2535) : หน้า 3-21.

มณี ฝล็ก. **ช่างทอผ้าบ้านโคกหม้อที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ**. สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์. 26 สิงหาคม 2556.

มลทิน ทาทำนุก. **ช่างทอผ้าบ้านโคกหม้อ**. สัมภาษณ์ที่ศูนย์ทอผ้าและแปรรูปผลผลิตการเกษตร (หมีผสมชนิด)กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโคกหม้อ หมู่ 2 ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี. 22 พฤษภาคม 2556.

วรรณัย พงศาชลากร. 2538. **พืชเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้ง : ศึกษากรณีบ้านโคก ตำบลอุ้มของ อำเภออุ้มของ จังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรรณัย พงศาชลากร. 2538. **พืชเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้ง : ศึกษากรณีบ้านโคก ตำบลอุ้มของ อำเภออุ้มของ จังหวัดสุพรรณบุรี**.

วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัลลีย์ วัชรภรณ์. 2534. **การศึกษาคําลงท้ายในภาษาลาวครั้ง**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

วัลลีย์ วัชรภรณ์. 2534. **การศึกษาคําลงท้ายในภาษาลาวครั้ง**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. (ออนไลน์:2556). <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%B5>

วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี.(ออนไลน์:2556) <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%B5>

วิจิตร คำมัญ. 2535. ระบบเสียงภาษาลาวครั้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิจิตร คำมัญ. 2535. **ระบบเสียงภาษาลาวครั้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2530. **ผ้าไทย : พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

วิไลลักษณ์ เดชะ. 2530. ศึกษาเปรียบเทียบระเบียบเสียงของภาษาไทย 6 ภาษาที่พูดใน อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิไลลักษณ์ เดชะ. 2530. **ศึกษาเปรียบเทียบระเบียบเสียงของภาษาไทย 6 ภาษาที่พูดใน อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิเศษ เพชรประดับ. “ลาวครั้งในจังหวัดชัยนาท” พิพิธภัณฑสาร. ปีที่ 3, ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2533) :
หน้า 15-22.
- วิเศษ เพชรประดับ. “ลาวครั้งในจังหวัดชัยนาท” พิพิธภัณฑสาร. ปีที่ 3, ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2533) :
หน้า 15-22.
- ศิริกุล กิติธรรากุล. 2539. **ความสัมพันธ์ระหว่างความใกล้ชิดชุมชนกับการเลือกใช้ศัพท์ ของ
ชุมชนลาวครั้งที่บ้านหนองกระพี ตำบลบ้านหลวง อำเภอดอนตูม จังหวัด
นครปฐม (Relationship between community closeness and lexical choice of the
Lao Khrang community at Ban Nong Kraphi, Tambon Ban Luang, Amphoe Don
Tum, Nakhon Pathom).** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ศิริกุล กิติธรรากุล. 2539. **ความสัมพันธ์ระหว่างความใกล้ชิดชุมชนกับการเลือกใช้ศัพท์ ของ
ชุมชนลาวครั้งที่บ้านหนองกระพี ตำบลบ้านหลวง อำเภอดอนตูม จังหวัด
นครปฐม (Relationship between community closeness and lexical choice of the
Lao Khrang community at Ban Nong Kraphi, Tambon Ban Luang, Amphoe Don
Tum, Nakhon Pathom).** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย .
- ศิวพร ฮาชันนารี. 2543. **การศึกษาระบบเสียงในภาษาลาวหลวงพระบาง :ศึกษา
เปรียบเทียบกับภาษาลาวครั้ง ลุ่มน้ำท่าจีน และภาษาลาวด่านซ้าย (The Lao
Luang Prabang Phonology : a comparative study with Lao Khrang in Thachin
river basin and Lao Dan Say)** วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึก
ภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิวพร ฮาชันนารี. 2543. **การศึกษาระบบเสียงในภาษาลาวหลวงพระบาง :ศึกษา
เปรียบเทียบกับภาษาลาวครั้ง ลุ่มน้ำท่าจีน และภาษาลาวด่านซ้าย (The Lao
Luang Prabang Phonology : a comparative study with Lao Khrang in Thachin
river basin and Lao Dan Say).** วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึก
ภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), **ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย(ออนไลน์),**
แหล่งที่ มา [http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/ref_](http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/ref_laokhrang.html)
[laokhrang.html](http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/ref_laokhrang.html)

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). [ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย\(ออนไลน์\).](http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/ref_laokhrang.html)

แหล่งที่มา http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/ref_laokhrang.html

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). [ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย\(ออนไลน์\).](http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html)

แหล่งที่มา <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). [ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย\(ออนไลน์\).](http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html)

แหล่งที่มา <http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laokhrang.html>

ศูนย์วิจัยและพัฒนาโครงสร้างมูลฐานอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยขอนแก่น(ออนไลน์:/2556)

http://traffregion.otp.go.th/mis/Geography/geo_location.aspx?rid=18&pid=61&zid=0&tab=0

ศูนย์วิจัยและพัฒนาโครงสร้างมูลฐานอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น(ออนไลน์:/2556).

http://traffregion.otp.go.th/mis/Geography/geo_location.aspx?rid=18&pid=61&zid=0&tab=0

สมพร คล้ายวีเชียร. 2554. (ออนไลน์). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ กลุ่มทอผ้าฝ้าย-**

ไหม บ้านหนองผือ 24 หมู่ 1 ตำบลหนองผือ อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ <http://www.samaporn.com/?cat=10>,

สมิง จงกะสิกิจ. “คนไทยเชื้อสายลาว.” วารสารรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์(วารสารราย 4
เดือน 2553): หน้า 20.

สันทัด พิลึก. **ช่างทอที่ได้รับ การสืบทอดจากบรรพบุรุษ.** สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 86 หมู่ 2
ตำบลโคกหม้อ อำเภอทพทัน จังหวัดอุทัยธานี. 23 พฤษภาคม 2556.

สันทัด พิลึก. **ช่างทอที่ได้รับ การสืบทอดจากบรรพบุรุษ.** สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 86 หมู่ 2
ตำบลโคกหม้อ อำเภอทพทัน จังหวัดอุทัยธานี, 23 พฤษภาคม 2556.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2545. **ผ้าไทย : สายใยแห่งภูมิปัญญาสู่คุณค่า
เศรษฐกิจไทย.** กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของครุสภา.

สุคนธ์ ศิลปบุตร. 2538. **พิธีกรรมเลี้ยงผี ความเชื่อของชาวครั้ง หมู่บ้านโคก อำเภออุทุมพร
จังหวัดสุพรรณบุรี.** ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สุคนธ์ ศิลบุตร. 2538. **พิธีกรรมเลี้ยงผี ความเชื่อของชาวครั้ง หมู่บ้านโคก อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี**. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิมล วัลย์เครือและชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล. 2537. **ผ้าลาว : การอพยพเคลื่อนย้ายของวัฒนธรรมผ้าจากลุ่มแม่น้ำโขงสู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา**. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุวิมล วัลย์เครือและชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล. 2537. **ผ้าลาว : การอพยพเคลื่อนย้ายของวัฒนธรรมผ้าจากลุ่มแม่น้ำโขงสู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา**. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว.
- อรชร เอกภาพสากล. **“เส้นทางสายผ้าลาวครั้ง” เมืองโบราณ**. ปีที่ 24, ฉบับที่ 4 (ต.ค.-ธ.ค. 2541) หน้า112-116.
- อรชร เอกภาพสากล. **“เส้นทางสายผ้าลาวครั้ง” เมืองโบราณ**. ปีที่ 24, ฉบับที่ 4 (ต.ค.-ธ.ค. 2541). หน้า112-116.
- อรอนงค์ วิเศษศรี. **ช่างทอผ้าบ้านโคกหม้อได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ**. สัมภาษณ์ที่ ศูนย์ทอผ้าแต้มตะกอก หมู่ 2 ตำบลโคกหม้อ อำเภอกู่พทัน จังหวัดอุทัยธานี. 22 พฤษภาคม 2556.
- อุบลศรี อรรถพันธ์ และซัดมา วงศ์ศุภรานันต์. 2540. (ออนไลน์). **การศึกษาสาระสังเขปวัตถุของจริงประเภทผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้**. เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ <http://www.ists.tsu.ac.th/ists/Research/detail.php?Empid=58>,

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์

วารสาร “รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์”

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนบุรี
วารสารราย ๔ เดือน ฉบับ ๒ ปี ๑ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๓

สารบัญหน้า

- ๓.....สาส์นจากผู้บริหาร
- ๔.....บทบรรณาธิการ
- ๕.....ข่าวความเคลื่อนไหว - สัมมนา "รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ภาคกลาง"
- ๙.....บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์ - กลุ่มคนไทยเชื้อสายลาว
- ๑๕...แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์ - พิพิธภัณฑท์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง (ไทยพวน)
- ๑๗...วิจัยชาติพันธุ์ - การสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทยเงิน
- ๑๙...ฐานข้อมูลวัตถุทางชาติพันธุ์ - กริชใบปรือ

ชื่อวารสาร

รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, ราช ๔ เดือน

เจ้าของ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก กรมศิลปากร
www.kanjanaphisek-museum.go.th

วัตถุประสงค์

- เผยแพร่งานแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านชาติพันธุ์วิทยา พิพิธภัณฑศึกษา ระหว่างประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์และองค์กรต่างๆ
- เป็นสื่อกลางเชื่อมการสื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑสถานกลุ่มชาติพันธุ์ สถาบัน และองค์กรต่างๆ
- สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก และชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

การเผยแพร่

- เปิดรับสมัครสมาชิกวารสาร ในนาม "เครือข่ายพช. กาญจนภิเษก"
- เปิดรับบทความ ข่าวสารจากผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ในกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มในประเทศไทย นักวิจัย และนักศึกษา เพื่อพิจารณาพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยบรรณาธิการจะจัดรูปแบบบทความตามมาตรฐานการพิมพ์

ติดต่อบรรณาธิการ

นิตยา กนกมงคล
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก คลองห้า
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐
โทร ๐๒ ๙๐๒๗๕๖๘-๙
อีเมล nitayaka@hotmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

นิตยา กนกมงคล
รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, วารสารราช ๔ เดือน. ปทุมธานี
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก, ๒๕๕๓.
๒๐ หน้า
ประเทศไทย- ชาติพันธุ์วิทยา

ISSN

๑๙๐๖-๙๒๑๙

ที่ปรึกษา

นางจารุณี อินนิตฉาย
ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

บรรณาธิการ

นางสาวนิตยา กนกมงคล

กองบรรณาธิการ

นายสุทธิศักดิ์ อรุณศรี
นางจินดา หุนตระกูล
นางเพลิน ขำภักตร์
นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ
นายสมนึก จำปา
นายมนตรี กันยะติ

พิมพ์และออกแบบ

บริษัท บางกอกอินเฮ้าส์ จำกัด
๙๒๓/๓๙๙ ถนนเศรษฐกิจ ๑
ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสาคร ๗๔๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๔๒๑๕๙๖
อีเมล bangkokinhouse@hotmail.com

สาสน์จากผู้บริหาร

จากการเปิดตัวโครงการเครือข่ายรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ภาคกลางเมื่อเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา ทำให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก สามารถสร้างเครือข่ายที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่างๆ ในภูมิภาคตะวันตก ภาคกลาง และภาคตะวันออก คือ ลาวเวียง ลาวครั่ง ลาวเงี้ยว ไททรงดำ พวน มอญและชอง ทั้งประเภทบุคคล และกลุ่ม องค์กร หรือชมรม ทุกคนต่างมีความเข้าใจในบทบาทและสถานะของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก รวมถึงการดำเนินงานกรมศิลปากรด้วย นับเป็นก้าวแรกในความสำเร็จของโครงการเครือข่ายมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของกรมศิลปากร ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก ซึ่งเป็นสถาบันหรือศูนย์อนุรักษ์มรดกที่เป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมกลุ่มชนต่างๆ ในประเทศไทยให้คงอยู่ตลอดไป

ข้อคิดประการหนึ่งที่สะท้อนมาจากการเสวนาระหว่างกลุ่มชน คือ การอนุรักษ์และการพัฒนาที่มักถูกนำมาเคียงคู่กันนั้น ไม่สามารถนำมาใช้ได้เสมอไปในงานด้านวัฒนธรรมกลุ่มชนหรือวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่มักจะเป็นไปในทางทิศตรงกันข้าม โดยเฉพาะที่ต้องเกิดจากการประสานประโยชน์ระหว่างเจ้าของวัฒนธรรมกับบุคคลหรือองค์กรภายนอก จากสาเหตุของความไม่เข้าใจ ความไม่รู้ วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทำให้วิธีการแตกต่างกันออกไปด้วย ผู้รู้ท่านหนึ่งได้สรุปกรณีตัวอย่าง

ของตนไว้เป็นอุทาหรณ์แก่เพื่อนสมาชิกต่างกลุ่มว่า สถานะของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ได้เริ่มแปรเปลี่ยนไป จากความเป็นตัวตน ความเป็นเจ้าของ ที่ยื่นหยัดให้ผู้อื่นได้สังเกตเห็นและยอมรับ ได้กลับกลายเป็น "นักแสดง" และ "ผู้ดู" คนอื่นที่แสดงเป็นตัวเอง ตามลำดับ ดังนั้น จึงขอใช้เวที พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก ในครั้งนี้ เป็นการเปิดประเด็นทางความคิดให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่กำลังพัฒนาตามกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดโดย "ผู้อื่น" ในการตั้งรับและยืนหยัดในแนวทางที่กำหนดขึ้นด้วยตนเอง เพราะนั่นคือ วิธีการอนุรักษ์ที่ถูกต้องและยั่งยืน

ในฐานะตัวแทนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก จะไม่ขอสรุปประเด็นทางความคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้ ณ ที่นี้ ด้วยต้องการให้วารสารรักษ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์ เป็นสื่อกลางและเวทีด้วยเช่นกัน ในการถ่ายทอด นำเสนอและแลกเปลี่ยน ความรู้ ความเข้าใจ ระหว่างท่านผู้รู้ สมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ ฯลฯ เพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของคนไทยในปัจจุบัน

จากรุณี อินเจิดฉาย
ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

บทบรรณาธิการ

สวัสดีค่ะ ยามนี้คงเป็นช่วงเวลาที่เหลือสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในวิถีของชาวนาข้าวไร่ ชาวสวน ได้ชุ่มฉ่ำใจกับสายฝนที่เริ่มตกลงสู่พื้นที่เกษตรกรรมกันบ้างแล้วนะคะ เดือน ๖ ที่ผ่านมาเป็นช่วงเวลาของการทำพิธีแรกนา ไถนาแรกหรือนาตาแขก เพื่อเรียกขวัญกำลังใจให้ได้ผลิตผลสมบูรณ์ในฤดูฝนนี้ แต่หากพื้นที่ที่ฝนยังไม่มาก็คงจะได้ทำพิธีแห่นางแมวขอฝนกันเช่นที่บ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งบรรณาธิการไปลงพื้นที่เมื่อไม่นานนี้ เพื่อเตรียมข้อมูลจัดนิทรรศการพิเศษเรื่อง **"ข้าวและวัฒนธรรมข้าว"** ที่จะเปิดงานในช่วงเดือนสิงหาคมศกนี้ ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก จากนั้นจะเคลื่อนไปสู่กลุ่มนักเรียนที่โรงเรียนบัวแก้วเกษร อำเภอลาดหลุมแก้ว และ กลุ่มประชาชนที่ฟิวเจอร์ปาร์ครังสิต โอกาสนี้จึงขอเชิญท่านผู้สนใจเข้าชมนิทรรศการโดยอาจสอบถามทางกองบรรณาธิการอีกครั้ง

วารสาร **"รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์"** ฉบับนี้เป็นฉบับที่ ๒ แล้วค่ะ หลังจากฉบับที่ ๑ ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากชาวกลุ่มชาติพันธุ์ สมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย พช.กาญจนภิเษก เพื่อรับวารสารสำหรับติดต่อแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน ในการเปิดตัวทีมงานสมาชิ**"รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ภาคกลาง"** ที่ผ่านมาซึ่งกองบรรณาธิการได้รายงานบรรยากาศอันอบอุ่นระหว่างพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ในคอลัมน์ข่าวความเคลื่อนไหวฉบับนี้ และตามมาติด ๆ ด้วยบันทึกชาติพันธุ์เรื่อง **"คนไทยเชื้อสายลาว"** โดยอาจารย์สมิง จงกะสิกิจ ชาวลาวครั้งที่เข้าร่วมสัมมนา และมอบบทความให้กับบรรณาธิการในทันทีที่สมัครสมาชิกวารสารเล่มแรกในงาน

สำหรับคอลัมน์แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์ จะนำท่านไปชมพิพิธภัณฑวัดฝั่งคลอง ในชุมชนพวนที่อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งบรรณาธิการไปลงพื้นที่เมื่อปี ๒๕๔๘ และหลังจากนั้นไม่นานก็ได้ขึ้นเหนือไปศึกษาวิถีชาวไทเขินที่จังหวัดเชียงใหม่ และได้รับความร่วมมือจากพระคุณเจ้านักวิชาการ พระครูสิทธิปัญญาภรณ์ ชาวไทเขินแห่งวัดสันกำแพงลา มอบสำเนาผลงานศึกษาวิจัยวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ตนมาให้ใช้ในการจัดแสดง บรรณาธิการได้นำบทความย่อผลงานพระคุณเจ้ามาเผยแพร่ในคอลัมน์ **"วิจัยชาติพันธุ์"** ด้วยค่ะ

ส่วนคอลัมน์สุดท้าย เป็นที่น่ายินดีที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษกได้รับการตอบรับความร่วมมือในโครงการสำรวจวัตถุทางชาติพันธุ์จากน้องภัณฑารักษ์ในจังหวัดสงขลา ช่วยรายงานวัตถุทางชาติพันธุ์ในภาคใต้ บรรณาธิการจึงเลือกรายการ **"กรีซใบปรีอ"** มาเผยแพร่ในฉบับนี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านจะรับข่าวสารความรู้จากวารสารฉบับนี้ด้วยความรื่นรมย์ค่ะ

พบกันใหม่ในฉบับที่ ๓

นิตยา กนกมงคล

“ข่าวความเคลื่อนไหว”

งานสัมมนาเครือข่าย "รักษ่วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ภาคกลาง"

วันที่ ๒๔-๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๓

ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

นิตยา กนกมงคล

ด้วยภารกิจของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนบุรี เป็นพิพิธภัณฑสถานด้านชาติพันธุ์วิทยา กิจกรรมหนึ่งที่ดำเนินการเพื่อสนับสนุนงานอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย คือ สื่อกลางระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยในปีนี้ได้เปิดเวทีสัมมนา "รักษ่วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ภาคกลาง" ให้ผู้แทนกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภาคกลาง มาร่วมสัมมนานำเสนอเอกลักษณ์วัฒนธรรม การดำเนินงานอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมภายในกลุ่มชาติพันธุ์ตน พร้อมพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักวิชาการด้านมานุษยวิทยาและผู้แทนหน่วยงานที่สนับสนุนชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และหน่วยงานต่างๆ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานีได้กรุณามอบปลัดจังหวัดปทุมธานีมาเป็นประธานในพิธีเปิดกิจกรรมเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๓

งานสัมมนาครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ๘ กลุ่ม ในภาคกลาง มาเป็นวิทยากรร่วมสัมมนาพร้อมสมาชิกชุมชนและแสดงเอกลักษณ์วัฒนธรรมอย่างครื้นเครง

อาจารย์สมคิด จุมทอง ชาวพวนบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี, คุณองค์บรรจุน ชาวมอญ บางกระดี่ ในนามสมาคมไทยรามัญแห่งประเทศไทย และคุณวลัยลักษณ์ ทรงศิริ จากมูลนิธิเล็กประไพ วิริยะพันธุ์ มาร่วมดำเนินการสัมมนาในหัวข้อ "การรวมกลุ่มองค์กรกลุ่มชาติพันธุ์"

กำนันเงิน พันผาย ชาวชองบ้านตะเคียนทอง กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดจันทบุรี, อาจารย์พิเนตร น้อยพุทรา ชาวไทยวน อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี, อาจารย์อำไพ มัชฌมาน ชาวมอญ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และบรรณาธิการรับหน้าที่ดำเนินการสัมมนาในหัวข้อ "เอกลักษณ์ทางภาษากลุ่มชาติพันธุ์"

อาจารย์รุจิรา เข้าวรรณ และคุณสมปอง เข้าวรรณ ชาวลาวแก้วบ้านจันเสน จังหวัดนครสวรรค์, อาจารย์พิศาล บุญผูก ชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และคุณวลัยลักษณ์ ทรงศิริ จากมูลนิธิเล็กประไพวิริยะพันธุ์ มาร่วมดำเนินการสัมมนาในหัวข้อ "เอกลักษณ์วิถีประเพณี และสังคมกลุ่มชาติพันธุ์"

อาจารย์ถนอม คงยิ้มละมัย ชาวไททรงดำ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, อาจารย์สมคิด จุ่มทอง ชาวพวนบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี, ผู้ใหญ่นิวัฒน์นกร ศรีพรหมมา ชาวลาวครึ่งบ้านกุดจอก จังหวัดชัยนาท, ป้าวันทา เปือกฝ่อง ชาวลาวเวียง บ้านหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท และ บรรณาธิการรับหน้าที่ดำเนินการสัมมนาในหัวข้อ "เอกลักษณ์เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์" และ "การละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์"

ในภาคนักวิชาการ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม นักมานุษยวิทยาอาวูไล และ ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ จากมหาวิทยาลัยมหิดล ก็ได้กรุณามาร่วมบรรยายให้

แนวทางการดำเนินงานอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมภายในกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยความอึดอ้อมใจ ที่ได้เห็นความตั้งใจของชาวกลุ่มชาติพันธุ์ ในตอนท้ายคุณปริมรัตน์ แยกเพ็ง ผู้แทนสำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน ยังได้มาร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเรื่องการสืบทอดผลิตภัณฑ์ชุมชนบนรากฐานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์

เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลางที่เกิดขึ้นจากการสัมมนานี้ ช่วยให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้าร่วมได้เพื่อน ได้แนวร่วมที่จะได้จับมือช่วยเหลือกันและกันต่อไป รวมถึงการเป็นเครือข่ายของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนบุรี ในการสนับสนุนภารกิจกันและกันต่อไปอีกด้วย

การประชุมทางวิชาการนานาชาติ เรื่อง "ศึกษาอย่างรักเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี"
วันที่ ๒๐-๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๓ ณ โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ก กรุงเทพฯ

นิตยา กนกมงคล

งานศิลปกรรมไทยทั้งงานช่างหลวง และงาน
หัตถกรรมพื้นถิ่นหลายประเภทใช้ยางรัก เป็นวัสดุหนึ่ง
ในการตกแต่ง และเคลือบผิวเพื่อความคงทนของ
วัตถุ เช่น ตู้พระธรรมลงรักปิดทอง, ภาชนะเครื่องเงิน
หัตถกรรมพื้นถิ่นทางภาคเหนือ และภาชนะเครื่องถม
หัตถกรรมพื้นถิ่นทางภาคใต้ ฯลฯ ช่างฝีมือส่วนหนึ่ง
ผู้สร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมเหล่านี้มักมีความชำนาญการ
ด้านการใช้ยางรักเรียกว่า "ช่างรัก" แต่ทุกวันนี้ช่างรัก รวมถึง
ภูมิปัญญาการสร้างสรรคงานด้วยรัก เริ่มลดน้อยถอยลง
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีจึงมี
พระราชดำริในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาช่างสาขานี้ กรม
ศิลปากร กรมป่าไม้ และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
จึงร่วมกันสนองพระราชดำริ โดยดำเนินโครงการ
รวบรวมองค์ความรู้ วิจัย และขยายผลการดำเนินงาน
ด้านพฤกษศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทย์พื้นบ้าน งานช่าง

และอุตสาหกรรมท้องถิ่น ทั้งในประเทศไทย และจาก
ประเทศพม่า เวียดนาม จีน ญี่ปุ่น และยุโรป

ผลสำเร็จของการดำเนินงานโครงการตั้งแต่ปี
๒๕๕๐-๒๕๕๓ แสดงให้ประจักษ์ในการประชุมทางวิชา
การนานาชาติ "ศึกษาอย่างรักเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
ฯ สยามบรมราชกุมารี" ครั้งนี้ โดยสมเด็จพระเทพรัตนฯ
ราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เสด็จฯเป็นองค์ประธาน
ในพิธีเปิดการสัมมนาเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๓
งานนี้สามารถรวมผลงานเป็นรูปเล่มองค์ความรู้เกี่ยวกับ
ยางรักระดับในสากล ที่เป็นข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อ
การดำเนินการอนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดผลผลิตงาน
ศิลปกรรมทุกระดับของประเทศต่อไป

“บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์”

คนไทยเชื้อสายลาว

สมิง จงกะสิกิจ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ประชาชนคนไทยปัจจุบันมีพื้นฐานมาจากสังคมผสมกันระหว่างชาติพันธุ์ ในต่างยุคต่างสมัย จนแทบจะแยกจากกันได้ยาก ปัจจุบันนักวิชาการใช้ภาษาวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์รักษาไว้ รวมทั้งลักษณะเด่นของหน้าตา สรีระและผิวสีเป็นหลัก ในจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ คนลาวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับคนไทย ทั้งลักษณะหน้าตา ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ส่วนภาษาลาวและภาษาไทย ก็ถูกจัดไว้ในกลุ่มตระกูลภาษาเดียวกันตามทฤษฎีภาษาศาสตร์ คือ กลุ่มไท-กะได หรือกลุ่ม ไท-ลาว ความไม่แตกต่างอย่างโดดเด่นระหว่างคนสองชาติพันธุ์นี้เอง อาจเป็นสาเหตุที่การศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในสังคมไทยไม่เป็นที่สนใจ แม้คนไทยเชื้อสายลาวเองก็ยังไม่ให้ความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ และอนุรักษ์ภาษา ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของตนเองเหมือนกับคนไทยเชื้อสายอื่น ๆ ในประเทศนี้

ผู้เขียนเองก็มีเชื้อสายลาว ในสมัยเป็นเด็กเคยพูดภาษาลาวได้คล่องแคล่วกว่าภาษาไทย แต่เมื่อย้ายถิ่นไปศึกษาเล่าเรียนในระบบโรงเรียนไทยและปฏิบัติราชการสำนักชาติพันธุ์ลาวของตนก็ถูกลืมเลือนไป จนเมื่อได้อินย้ายมาปฏิบัติราชการในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และได้สัมผัสกับคนไทยเชื้อสายลาวในท้องถิ่นจึงได้เกิดสำนึกชาติพันธุ์ลาวของตนขึ้นมา เป็นที่มาของความพยายามศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายลาวทั้งโดยการเสวนากับคนไทยเชื้อสายลาวในชุมชนต่าง ๆ ในท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี และชัยนาท ทั้งแสวงหาความรู้จากเอกสารตำราทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เขียนโดยนักประวัติศาสตร์ไทย และนักประวัติศาสตร์ลาว นักการทูตลาว แล้วจึง

เริ่มประมวลองค์ความรู้ที่พอหาได้เขียนบทความนี้ขึ้นมา เพื่อหวังว่าจะเผยแพร่ให้พี่น้องชาติพันธุ์ลาวในสังคมไทยได้เกิดสำนึกชาติพันธุ์ของตนขึ้นมา แล้วช่วยกันศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชาติพันธุ์ลาวในประเทศไทยให้กว้างขวางและเป็นที่ยอมรับกันกว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป สารในบทความนี้อาจยังมีความคลาดเคลื่อนและไม่ครอบคลุมครบถ้วน จึงใคร่ขอให้ผู้อ่าน ผู้รู้ช่วยเขียนบทความเสริมเติมเต็มให้สมบูรณ์และแก้ไขความคลาดเคลื่อนนั้นด้วย

คนไทยเชื้อสายลาวในสังคมไทยที่จะเขียนถึงในบทความนี้จะหมายถึงเฉพาะคนลาวที่ไม่ใช่ชาวอีสานของประเทศไทย ไม่ใช่คนที่เป็นชาวล้านนาในอดีตที่กลายมาเป็นคนภาคเหนือของประเทศไทย แต่เป็นคนลาวล้านช้างที่ได้อพยพเข้ามาสู่สยามประเทศด้วยสาเหตุต่าง ๆ และได้กลายเป็นประชากรของประเทศไทยในปัจจุบัน

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ พบว่าคนไทยเชื้อสายลาวเผ่าต่าง ๆ ได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศสยามด้วยสาเหตุต่าง ๆ ในต่างยุคต่างสมัยกัน บ้างก็อพยพหนีภัยสงครามระหว่างอาณาจักรล้านช้างกับพม่า และอาณาจักรอันนัม (ญวน) ภัยสงครามระหว่างนครรัฐลาวด้วยกัน บางยุคก็หนีภัยธรรมชาติ โรคภัย ความอดอยากแร้นแค้น แต่ที่อพยพมากที่สุด คือ คราวอาณาจักรล้านช้างร่วมชาวเวียงจันทน์ทำสงครามแพ้สยามในปลายสมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวลาวล้านช้างถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยของราชอาณาจักรสยาม ถูกแยกย้ายไปเป็นแรงงานพัฒนาประเทศสยามในที่ต่าง ๆ เชลยที่เป็นเชื้อพระวงศ์ถูกจัดให้อยู่แถวย่านบางยี่ขันในปัจจุบัน แรงงานเชลยที่ถูกใช้ให้สร้างกรุงเทพมหานครถูกจัดให้อยู่แถวย่านพาหุรัดบ้าง แถวบางกะปิริมคลองแสนแสบบ้าง ที่เหลือกระจายไปในต่างจังหวัดแทนที่คนไทยที่ถูกพม่า

กวาดต้อนไปสมัยเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง หรือเพื่อเป็น แรงงานในวิสาหกิจของทางราชการ จังหวัดที่ได้รับเชลย ลาวล้านช้างไปเป็นประชากรมากได้แก่ ลพบุรี สระบุรี ราชบุรี เพชรบุรี นครปฐม และสุพรรณบุรี มีบางส่วนถูก จัดไปไว้ที่จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดจันทบุรี จังหวัดนครนายก และที่จังหวัดปราจีนบุรี ต่อเมื่อมีการเลิกทาสในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เชลยชาว ล้านช้างจึงถูกปลดปล่อยจากการเป็นเชลยไปด้วย มีสิทธิ เสรีภาพเช่นเดียวกับคนไทยเชื้อสายอื่นๆ ในสยาม ชาว ล้านช้างจึงอพยพโยกย้ายถิ่นเพื่อหาที่ทำกินไปยังถิ่นอื่นๆ ทางทิศเหนือ ได้แก่ จังหวัดชัยนาท อุทัยธานี นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร ซึ่งมีชาวล้านช้างที่อพยพมาจากแขวง หลวงพระบางและไชยบุรีได้อพยพมาอยู่ที่จังหวัดอุตรดิตถ์ พิษณุโลกและเพชรบูรณ์มาก่อนแล้ว

จากการเสวนากับคนไทยเชื้อสายลาวในท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี และชัยนาท และศึกษา จากเอกสาร ตำราต่างๆ ที่เกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายลาว พบว่าสังคมไทยรับรู้ว่ามีชาวลาวนั้นอาจแบ่งเป็น ๖ กลุ่มย่อย คือ

๑. ลาวเวียง เข้าใจกันว่าเป็นชาวนครเวียงจันทน์และ เมืองใกล้เคียงที่อพยพเข้ามาสู่สยาม ทั้งโดยหนีภัยสงคราม หนีภัยธรรมชาติ และถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยสงคราม ต่างวาระกันตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย คนลาว เวียงแต่งกายคล้ายคนลาวลุ่มในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว สำเนียงพูดก็คล้ายกัน น้ำเสียง ห้วนและสั้นกว่าคนลาวคั้ง ถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่อำเภอ บ้านโป่งและอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, อำเภออุทุมพร อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี แล้วอพยพลงไปยัง อำเภอเขาชัย้อยและท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี อพยพขึ้น เหนือไปอยู่จังหวัดอุทัยธานี โดยเฉพาะอำเภอบ้านไร่ และไปอยู่ที่กิ่งอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท จากนั้น ก็ได้กระจายไปยังจังหวัดนครสวรรค์ ปะปนกับลาว คั้งในอำเภอบรรพตพิสัย อำเภอลาดยาว อำเภอท่าตะโก และอำเภอไพศาลี, จังหวัดพิจิตรที่อำเภอสามง่าม และ จังหวัดกำแพงเพชรที่อำเภอขามเฒ่าลักษณะบุรี อำเภอ

คลองขลุงและอำเภอไทรงาม การอพยพกระจายตัวไป ในถิ่นต่างๆ ทำให้กลุ่ม ชาติพันธุ์นี้ขาดความ สัมพันธ์ระหว่างกันจน ถูกกลืนโดยประเพณี วิถี ชีวิต และวัฒนธรรมที่ เข้มแข็งกว่าในท้องถิ่นที่ อพยพเข้าไป จนคนลาว เวียงบางส่วนไม่สามารถ สืบสานประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบลาวเวียง ของตนได้อย่างต่อเนื่อง

๒. ลาวคั้ง เข้าใจกันว่าเป็นคนลาวจากภูมั่งในราชอาณาจักรล้านช้างในอดีต ปัจจุบันน่าจะอยู่ในพื้นที่อำเภอ ภูเรือ จังหวัดเลย ที่ถูกคนลาวจากเวียงจันทน์กวาดต้อน มาส่งมอบให้ราชอาณาจักรสยาม จากการเสวนากับ นักการทูตลาวซึ่งได้เดินทางมาเยี่ยมเยียนชุมชนลาว คั้งตามคำเชิญของผู้เขียน ท่านลงความเห็นว่าลาวคั้ง น่าจะมีพื้นเพเดิมอยู่แขวงหลวงพระบางและแขวง ไชยบุรี เพราะลาวคั้งมีสำเนียงภาษาพูดคล้ายคนจาก ทั้งสองแขวงดังกล่าว เอกลักษณ์เด่นอยู่ที่ผ้าซิ่นตีนจกสี แดงซึ่งย้อมด้วยน้ำครั่ง แต่เดิมถูกจัดให้อยู่ในจังหวัด นครปฐมแถวอำเภอเมือง อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอดอนตูม แล้วจึงโยกย้ายมาอยู่อำเภอเดิมบางนาง- บวช อำเภอด่านช้าง อำเภอหนองหญ้าไซ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี บางส่วนอพยพมาอยู่อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี แล้วอพยพต่อไปยังกิ่งอำเภอหนอง- มะโมง จังหวัดชัยนาท อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี, อำเภอลาดยาว อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอท่าตะโก และอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์, อำเภอขามเฒ่าลักษณะบุรี อำเภอคลองขลุง อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มชาติพันธุ์ลาวคั้งอพยพกระจายตัวไปจนขาดการ ติดต่อกันสัมพันธ์ระหว่างกัน มีความเสี่ยงที่จะถูกกลืนเช่น เดียวกับลาวเวียง

ชาติพันธุ์กลุ่มนี้ถูกกวาดต้อนมาสู่ดินแดนสยามอันเป็นผลมาจากสงครามระหว่างราชอาณาจักรสยามกับอาณาจักรอันนัม และโดยการกวาดต้อนของอุปราชเมืองหลวงพระบางส่งมาเป็นบรรณาการแก่ราชอาณาจักรสยาม

๓. ลาวพวน เข้าใจกันว่าเป็นชาวพวนที่มีถิ่นกำเนิด

ในแขวงเชียงขวาง ดินแดนทุ่งไหหินอันลือชื่อในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คนพวนมีเอกลักษณ์ทางภาษาค้ายไปทางชาวผู้ไทเผ่าต่าง ๆ ในดินแดนสิบสองจุไทย ปัจจุบันคือ ตอนเหนือของประเทศเวียดนาม มีเมืองแถนหรือเดียนเบียนฟูเป็นศูนย์กลาง คนพวนไม่นับว่าตนเป็นคนลาว และคนลาวล้านช้างก็ไม่นับพวนว่าเป็นลาว เพราะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งทางสำเนียงภาษาลวดลายผ้าทอและการแต่งกายรวมทั้งประเพณีพิธีกรรม เช่น ประเพณีกำฟ้าและเส่อกระจาด เป็นต้น ในอดีตดินแดนพวนมักถูกครอบครองโดยราชอาณาจักรล้านช้างร่มขาวหลวงพระบางบ้าง โดยอาณาจักรอันนัมบ้าง โดยพม่าบ้าง หรือบางครั้งก็ถูกครอบครองโดยหลายอาณาจักร

ชนกลุ่มนี้ถูกกวาดต้อนมาสู่ราชอาณาจักรสยามจากผลของสงครามตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทั้งโดยกองทัพสยามบ้าง โดยกองทัพราชอาณาจักรล้านช้างบ้างต่างเวลากัน คนพวนกลุ่มใหญ่ถูกจัดให้อยู่ที่อำเภอบ้านหมี่ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี, จังหวัดอุดรธานี, จังหวัดสกลนคร, จังหวัดน่าน และจังหวัดแพร่ เป็นต้น

ชาวพวนมีการสานสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเหนียวแน่น ทั้งโดยประเพณีพิธีกรรมในระดับท้องถิ่นและจัดตั้งชมรมไทยพวน มีการจัดงานพบปะกันทุกปีเป็นเวลานานกว่า 50 ปีมาแล้ว โดยหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพจัดงานไปในท้องถิ่นจังหวัดต่าง ๆ ประมาณ 22 จังหวัด ทั่วประเทศไทย สามารถคาดคะเนจำนวนประชากรได้ประมาณกว่าห้าล้านคนทั่วประเทศไทย

๔. ลาวโซ่งหรือไทโซ่งดำ (ไทยทรงดำ) เป็นคนผู้ไทดำที่มีถิ่นกำเนิดในดินแดนสิบสองจุไทย ซึ่งมีเมืองแถน (เมืองเดียนเบียนฟู) เป็นศูนย์กลาง อาศัยปะปนอยู่กับไทแดงและไทขาว มีเอกลักษณ์ทางภาษาแบบชาวผู้ไทในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ลักษณะเสื้อผ้าและการแต่งกายด้วยสีดำ มีประเพณีพิธีกรรมนับถือผีอย่างจริงจัง เครื่องครัด ไทโซ่งดำถูกชาวสยามเรียกว่าลาวเพราะมีภาษาพูดอยู่ในกลุ่ม ไท-กะ ไดหรือกลุ่มภาษาไท-ลาว แต่ไม่เหมือนภาษาไทย แต่แท้จริงกลุ่มชาติพันธุ์นี้ไม่ใช่คนลาวล้านช้าง ในอดีตถูกครอบครองโดยลาวล้านช้างบ้าง โดยเวียดนามบ้างและโดยจีนฮ่อบ้างจนมีความปนเปทางวัฒนธรรม จึงมักถูกเรียกว่าเมืองสามฝ่ายฟ้า

ชาติพันธุ์กลุ่มนี้ถูกกวาดต้อนมาสู่ดินแดนสยามอันเป็นผลมาจากสงครามระหว่างราชอาณาจักรสยามกับอาณาจักร

คาดว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวกลุ่มต่างๆ นี้มีจำนวนมากที่ถูกกลืนด้วยวัฒนธรรม อื่นๆ จนระบุไม่ได้ชัดเจนว่าเป็นคนไทยเชื้อสายลาว ประกอบด้วยคนไทยเชื้อสายนี้ ความรู้สึกต่อสิ่งที่เปิดเผยตนเองว่ามีเชื้อสายลาว

อันนัม และโดยการกวาดต้อนของอุปราชเมืองหลวง พระบางส่งมาเป็นบรรณาการแก่ราชอาณาจักรสยาม แล้วถูกจัดให้อยู่ที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีเป็นแหล่งใหญ่ ภายหลังมีการโยกย้ายถิ่นไปสู่ท้องถิ่นอื่นหลายจังหวัดเช่น จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่อพยพไปไกลจากแหล่งที่จัดให้แต่เดิมคือ ตำบลไผ่สิงห์ และตำบลชะมั่ง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ได้มีความพยายามที่จะสร้างองค์กรของชาวไทยซ่งดำเช่นเดียวกับคนพวน แต่ทำได้แค่ระดับชมรมไทยซ่งดำ และมีความแน่นแฟ้นกันเฉพาะพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียง โดยการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยซ่งดำ และองค์กรส่งเสริมวัฒนธรรมไทยซ่งดำในหมู่ญาติและมิตรสหาย นับว่ามีความเข้มแข็งรองจากลาวพวน และบางส่วนยังคงความเสี่ยงต่อการถูกกลืน

๕. ลาวแก้ว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่ไม่สามารถแยกได้อย่างชัดเจนจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวคั้งและลาวเวียง สำเนียงภาษาใกล้เคียงกับลาวคั้ง การแต่งกายไม่มีเอกลักษณ์เช่นลาวคั้งเพราะถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมท้องถิ่น มีถิ่นกำเนิดใกล้เคียงกับกลุ่มลาวคั้ง คืออยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงช่วงแขวงหลวงพระบางและแขวงไชยะบุรี คนลาวล้านช้างในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเรียกคนลาวแก้วและลาวคั้งว่าไทเมืองหลวงหรือ ไทไชยะ งานวิจัยของรุจิรา เซาวัชรธรรม และคณะระบุว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้ถูกกวาดต้อนมาสู่สยามจากเมืองสามหมื่น เมืองเพ็ญ เมืองเลย เมืองแก่นท้าว เมืองลม เมืองปากลาย เมืองเล็ก ๆ รอบ ๆ นครเวียงจันทน์ เมืองภูเวียง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวคราวชนะศึกเวียงจันทน์ครั้งสุดท้าย สยามได้ยกเลิกราชวงศ์เวียงจันทน์

และเผาทำลายนครเวียงจันทน์จนราบคาบ ไม่สามารถจัดเป็นเมืองได้อีกต่อมาเป็นเวลานาน ถูกนำมาพักไว้ที่เมืองพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผ่านไปยังจังหวัดสระบุรี อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์นี้มีอยู่หนาแน่นที่ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ตำบลจันเสน อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอเมือง อำเภอบ้านหมี่ อำเภอโคกสำโรง อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี กลุ่มชาติพันธุ์ลาวแก้วเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เสี่ยงต่อการถูกกลืนโดยวัฒนธรรมอื่นในท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงและลาวคั้ง

๖. ลาวกา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายนัก ไม่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวเหมือนกลุ่มลาวที่กล่าวมาแล้ว มีเพียงคำพูดที่ลงท้ายว่า กา เมื่อเป็นคำถามสำนวนภาษาที่แตกต่างไม่มากกับลาวกลุ่มอื่น ๆ ไม่มีการกล่าวถึงในทางประวัติศาสตร์แต่พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้มีอยู่ปะปนกับลาวเวียงในพื้นที่ตำบลห้วยแห้ง ตำบลทัพหลวง ตำบลทัพคล้าย อำเภอบ้านไร่ ในเขตอำเภอห้วยคต และอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวต่าง ๆ ในบางพื้นที่ยังมีความสับสน เช่น คนไทยเชื้อสายลาวที่บ้านทัพหลวงและบ้านทัพคล้าย อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี กับคนที่บ้านเนินขาม กิ่งอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท ซึ่งมีสำเนียงพูดเช่นเดียวกันคือสำเนียงลาวเวียงแต่กลับคิดว่าตนเองเป็นคนลาวคั้งเหมือนกับคนที่บ้านกุดจอก ตำบลกุดจอก กิ่งอำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท ซึ่งมีสำเนียงภาษานุ่มนวลแบบลาวคั้ง การจะศึกษากลุ่ม

ชาติพันธุ์ลาวในสังคมไทยคงต้องสร้างเกณฑ์การจัดแบ่งเผ่าพันธุ์ให้ชัดเจนจึงจะสามารถแยกแยะผู้คนแต่ละเผ่าพันธุ์ให้ได้ตรงกับเชื้อสายที่แท้จริง

คาดว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวกลุ่มต่างๆ นี้มีจำนวนมากที่ถูกกลืนด้วยวัฒนธรรมอื่น ๆ จนระบุไม่ได้ชัดว่าเป็นคนไทยเชื้อสายลาว ประกอบกับคนไทยเชื้อสายนี้ความรู้สึกตัวยที่จะเปิดเผยตนเองว่ามีเชื้อสายลาว จึงทำให้ยากที่จะคาดคะเนจำนวนประชากรได้ แต่คาดว่าน่าจะมีถึงร้อยละ 20-30 ของประชากรไทย 60 กว่าล้านคนทั่วประเทศ

การสร้างสายสัมพันธ์เชิงเครือญาติด้วยการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่เป็นการกลืนทางชาติพันธุ์ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการยกระดับชาติพันธุ์ที่ดียกกว่าให้มีสถานภาพทางสังคมให้สูงขึ้น เมื่อราชวงศ์จักรีแห่งสยามประเทศได้ปกครองราชวงศ์ลาวล้านช้างร่มขาวเวียงจันทน์ ก็ได้รับเจ้าหญิงลาวเป็นราชชายานารี มีพระราชโอรสและพระราชธิดาสืบสายราชสกุลจักรีวงศ์ รัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้อภิเษกกับเจ้าหญิงทองสุก พระราชธิดาของพระเจ้าอินทวงศ์แห่งล้านช้างร่มขาวเวียงจันทน์ มีพระราชธิดาทรงพระนามว่าเจ้าฟ้าหญิงกุศลทพิพยวดี ต่อมาได้เป็นพระราชชายานารีในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระราชโอรสคือเจ้าฟ้าชายอาภรณ์ ทรงเป็นต้นราชสกุลอาภรณ์กุล ณ อยุธยา และเจ้าฟ้ามหามาลาได้รับโปรดเกล้าให้ทรงกรมที่สมเด็จพระยาบรมมหาราชวัง

ล้านช้างระดับเชื้อพระวงศ์ได้รับราชการไทย เช่น พลตำรวจตรีศรีศักดิ์ มหิทธิเทพ และพันตำรวจเอก เขมสวัสดิ์ มหิทธิเทพ บุตรชายเจ้าศรีสวัสดิ์ ซึ่งเป็นบุตรของเจ้าศรีบุญชัย พระราชอนุชาของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์แห่งล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง พระราชบิดาของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ กษัตริย์ลาวล้านช้างพระองค์สุดท้ายก่อนที่ลาวจะเปลี่ยนการปกครองเป็นระบบใหม่ในปัจจุบัน อีกท่านหนึ่งคือเจ้าศรีไสวหรือขุนไสวแสนยากร อดีตนายพลโทแห่งกองทัพภาคที่ 2 โอนมารับตำแหน่งอดีตอธิบดีกรมตำรวจสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ผู้เป็นน้องชายของเจ้าศรีสวัสดิ์ เป็นต้น

ในระดับสามัญชนมีคนไทยเชื้อสายลาวได้ยกระดับตนเองจากลูกหลานเกษตรกร ด้วยการเข้าสู่ระบบการศึกษามาเป็นข้าราชการมีมาก ทั้งครู อาจารย์ นักวิชาการ ทหาร ตำรวจ นักกฎหมายหรือแม้แต่ นักปกครองและนักการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติในยุคต่างๆ ผู้เขียนได้รู้จักกับผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูงบางท่านเมื่อเสวนากันเกี่ยวกับการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างคนไทยเชื้อสายลาว ท่านเหล่านั้นมีท่าทีไม่ค่อยสนใจและยังสงวนท่าที ที่จะเปิดเผยตนเองว่ามีเชื้อสายลาว

เมื่อซักขวนครุ อาจารย์ในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเชื้อสายลาวสร้างหลักสูตรการเรียนภาษาลาวแก่นักเรียนและประชาชนผู้สนใจในชุมชนที่มี

ในปัจจุบันชนชาติลาวมีความสมบูรณ์ในฐานะชาติหนึ่งของสังคมโลก มีดินแดนและเอกราชเหนือดินแดนของตนเอง ในขณะที่ชนชาติมอญ ชนชาติกะเหรี่ยง ในสุวรรณภูมิถูกชนชาติพม่ายึดดินแดนทั้งหมดจนไม่มีดินแดนเป็นของตนเอง มีแต่ประชากรเชื้อสายมอญอยู่ในดินแดนประเทศไทย

มหิศวรงค์ดีสุนทรสนิทวงศ์ ทรงเป็นต้นราชสกุล มาลากุล ณ อยุธยา

ในส่วนข้าราชการชั้นสูงของไทยก็มีชาวลาว

ประชากรส่วนมากเป็นคนเชื้อสายลาว เพื่อใช้สื่อสารกับญาติชาวลาวในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ดีขึ้นก็ไม่ค่อยได้รับความสนใจ

ในปัจจุบันชนชาติลาวมีความสมบูรณ์ในฐานะชาติหนึ่งของสังคมโลก มีดินแดนและเอกราชเหนือดินแดนของตนเอง ในขณะที่ชนชาติมอญ ชนชาติเก่าแกในสุวรรณภูมิถูกชนชาติพม่ายึดดินแดนทั้งหมดจนไม่มีดินแดนเป็นของตนเอง มีแต่ประชากรเชื้อสายมอญอยู่ในดินแดนประเทศไทย ที่อยู่ในดินแดนเดิมก็ถูกบังคับให้เป็นคนพม่า แต่เขาเหล่านั้นยังคงสำนึกความเป็นคนชาติพันธุ์อันทรงเกียรติแห่งตน มีการสร้างเครือข่ายเยื่อใยสายสัมพันธ์ระหว่างคนเชื้อสายเดียวกันทั้งในประเทศไทยและดินแดนเดิมของตน สืบสานเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมปกปักรักษาประเพณีพิธีกรรมอันดีงามของชาติตนเอาไว้อย่างน่าสรรเสริญยิ่ง นำที่พวกเราชาวไทยเชื้อสายลาวเผ่าต่างๆ จะเอาเป็นเยี่ยงอย่างและภูมิใจในความเป็นคนเชื้อสายลาวอันทรงเกียรติแห่งตน

ในฐานะคนไทยเชื้อสายลาวคนหนึ่งขอเสนอ

ให้เราคนไทยเชื้อสายลาวที่อยู่ในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทย ช่วยกันสร้างฐานข้อมูลคนไทยเชื้อสายลาวด้านต่างๆ อันได้แก่ ภูมิลำเนาปัจจุบัน จำนวนประชากร เชื้อสายเครือญาติ ประเพณีพิธีกรรม และวัฒนธรรมวิถีชีวิต โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่ยังคงมีอยู่และสืบค้นได้ รวบรวม บันทึกไว้ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม และเผยแพร่สู่ตนเองและสังคมไทยทั่วไป พร้อมสืบสานสัมพันธ์กับชาติพันธุ์เครือญาติในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศอื่นๆ ที่คนลาวอพยพไปอยู่ในทวีปต่างๆ ทั่วโลก ให้สมบูรณ์ที่สุดที่จะสามารถสร้างขึ้นมาได้ ข้าพเจ้ายินดีเป็นผู้ประสานงานกับทุกท่าน

ติดต่อกับข้าพเจ้าได้ที่ 86 หมู่ที่2 ตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52100 โทร 081 7968896 e-mail ; sjongkasikit@yahoo.com

๑๔ วารสาร “รักษวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์”

“แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์”

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง (ไทยพวน) จังหวัดนครนายก

นิตยา กนกมงคล

ภัณฑารักษ์ชำนาญการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

ไม่ไกลจากทางขึ้นเขาใหญ่ทางจังหวัดนครนายก เป็นที่ตั้งของอำเภอปากพลี ถิ่นฐานที่อยู่ของชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์พวน หรือที่คนทั่วไปเรียก "ลาวพวน" คนพวนกลุ่มนี้ยังคงการรับรู้ในสายรากวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ตน ดำเนินชีวิตตามวิถีชาวพวน ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน การดำเนินประเพณีพวนในรอบสิบสองเดือน และรวมกลุ่มโดยศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมอยู่ที่วัดฝั่งคลอง ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ จัดกิจกรรมประเพณี และเป็นสถานที่ประชุมเพื่อพิจารณาเรื่องต่างๆของชุมชน

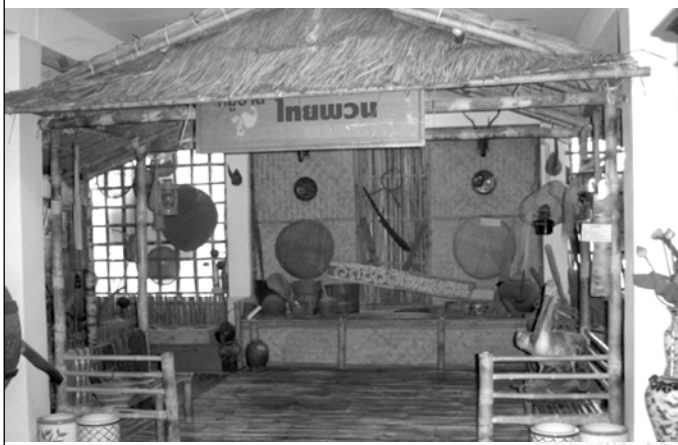
ฝ่ายวิชาการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก ได้เข้าศึกษาศูนย์กลางชาวพวนที่วัดฝั่งคลองแห่งนี้ เมื่อปีราว ๒๕๔๘ พระครูวิริยานุโยค เจ้าอาวาสวัดปากคลอง ได้ให้ข้อมูลชาวพวนและการดำเนินงานของชุมชนว่า ชาวพวนบ้านปากพลีมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเมืองพวน แขวงหัวพันทั้งห้าทั้งหก บนที่ราบสูงเชียงขวาง ในพื้นที่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวปัจจุบัน และได้ อพยพเข้ามาอยู่บริเวณอำเภอปากพลีนี้ด้วยเหตุของ สงคราม เมื่อราว พ.ศ. ๒๓๑๒-๒๓๒๒ ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ทุกหมู่บ้านที่ยังคงสามารถสืบถึงบรรพบุรุษได้ เช่น บ้านท่าแดง ริมคลองท่าแดงพระภิกษุนาม หลวงพ่อภาวะ หลวงพ่อสุนันทาเป็นผู้นำชาวพวนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ต่อมาจึงแยกชุมชนมาอยู่ที่บ้านฝั่งคลอง ๑๒ ครัวเรือน, บ้านเกาะหวาย เป็นชาวพวนกลุ่มเดียวกับที่อำเภอ ศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี และบ้านหนองหัวลิง เป็นชาวพวนที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ เป็นต้น

ชาวไทยพวนได้ร่วมกันสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่ ศูนย์กลางชุมชนนี้ โดยรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ในอดีตมา จัดแสดงให้เป็นอนุสรณ์ และเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรม ของชุมชน แม้ว่ารูปแบบการจัดแสดงมิได้หุตามแบบ ความนึกคิดของคนไทยทั่วไปที่ติดภาพบรรยากาศ พิพิธภัณฑ์ศิลปะแบบชาวตะวันตก หรือพิพิธภัณฑ์ไฮเทค ซึ่งชิงความสนใจจากเรื่องราวที่เป็นหัวใจ ไปอยู่ที่ความ ตระการตาของเทคนิคการป้อนข้อมูลให้ถึงปากเพียงก้าว เดินหรือปลายนิ้วกด แต่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้สมบูรณ์ด้วยชีวิต ผู้คน ทั้งความเคลื่อนไหวของชาวพวนปากพลี ที่พร้อม ต้อนรับแขกเยือนด้วยการเล่าถึงวิถีชีวิตเมื่อครั้งเยาว์วัย ผ่านเครื่องมือเครื่องใช้แต่ละชิ้นด้วยความภูมิใจ

ชีวิตของเยาวชนชาวพวนที่เข้ามาใช้พิพิธภัณฑ์เป็นห้องเรียน ห้องค้นคว้า รวมถึงห้องพักผ่อนในยามว่าง ซึ่งยังมีได้ร่วมชีวิตของผู้ใหญ่ที่เข้ามาใช้พื้นที่เป็นห้องพบปะ ประชุมเตรียมงานประเพณีของชุมชนตลอดทั้งปี เช่น งานบุญข้าวเม่าเดือนอ้าย บุญข้าวจีเดือนสาม พิธีสูตรเสื้อผ้าในงานบุญสงกรานต์เดือนห้า บุญสารทพวนเดือนเก้า เป็นต้น เพียงแค่นี้ก็ทำให้พิพิธภัณฑ์ที่ทางกายภาพเป็นเพียงการจัดวางข้าวของเป็นกลุ่ม ๆ ตามประเภทพร้อมติดป้ายชื่อเรียกวัตถุ มีชีวิตในด้านคุณภาพด้วยชีวิตของเจ้าของวัฒนธรรม

เรื่องราวจากคำบอกเล่ามากมายจากชีวิตแท้ ๆ ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ สะท้อนภาพวิถีชีวิตชาวพวนไม่ว่าจะเป็นวิถีการทำนาในอดีตที่ใช้ "เคียวขอ" เครื่องมือที่ใช้งานได้ ๒ ทาง คือ ด้านไม้สะเกที่ตัดให้โค้งแบบรูปเคียวทั่วไปสำหรับรวบรวมข้าวเป็นกลุ่มเข้ากระชับในมือซ้าย แล้วหมุนเคียวให้อีกด้านที่อยู่ตรงกันข้ามซึ่งติดใบมีดไว้กลับมาตัดกลุ่มรวงข้าวที่รวบไว้ได้ทันที เป็นภูมิปัญญาการผลิตเครื่องมือที่ง่ายแต่เอื้อประโยชน์การใช้งานสูง พระคุณเจ้ายังเล่า

เพิ่มเติมอีกว่า
เคียวนี้ใช้ทั้งใน
กลุ่มพวนที่ปาก
คลองและเขมรที่
ฉะเชิงเทรา

นอกจากความมหัศจรรย์ในการเก็บรักษาเครื่องแต่งกายทั้งผ้าถุง และเสื้อมะกะแห้ง ที่ติดตัวบรรพบุรุษมาตั้งแต่ครั้งอพยพมาจากเวียงจันทน์เมื่อเกือบ ๒๐๐ ปีที่แล้วของ พ่อปู่เพ็ง ย่าอำ จันทร์เพ็ง แห่งบ้านหนองแสงแล้วยังมีเรื่องราว "สอยหัว ท้ายผ้า" ที่อยู่เบื้องหลังผืนผ้าถุงชาวพวนอีก คำนี้เป็นคำเรียกเทคนิคการตกแต่งผ้าถุงของสตรีพวน ที่นิยมทอจกลายเฉพาะส่วนเส้นหัวและท้ายหรือตีนผ้าถุงอย่างสวยงามวิจิตร แล้วนำมาสอยต่อเข้ากับตัวผ้าลายมัดหมี่ หรือลายเส้นพื้น ๆ สำหรับใส่ไปในงานประเพณีสำคัญ เมื่อใช้ถุงอยู่บ้านก็จะเลาะเส้นหัว-ท้ายผ้านี้ออกเก็บไว้ สำหรับสอยเข้ากับผ้าถุงอีกครั้งเมื่อถึงงานสำคัญ หรือเมื่อต้องการสลับเปลี่ยนลายให้ผ้าถุงได้หลายแบบไม่ซ้ำกันก็เลาะเปลี่ยนหัว-ท้ายผ้า ก็จะได้ผ้าถุงลายใหม่ได้โดยง่าย "เส้นหัว-ท้ายผ้า" นี้จึงเป็นมรดกเครื่องแต่งกายของชาวพวนที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งลูกหลานมักเก็บรักษาไว้รำลึกถึงพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย

นี่เป็นเพียงเรื่องราวส่วนหนึ่ง ที่ผู้เขียนได้รับรู้จากชีวิตในพิพิธภัณฑ์วัดฝั่งคลอง หากได้เยี่ยมชมบ่อยครั้งก็ได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิต โลกทัศน์ของชาวพวนอำเภอปากพลีมากขึ้นด้วยความอิมใจในมิตรภาพจากชาวพวน ท่านผู้สนใจสามารถเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์วัดฝั่งคลองได้ทุกวัน โดยติดตามสอบถามได้ทางโทรศัพท์ ๐-๓๗๓๙๔-๙๙๓๓

“วิจัยชาติพันธุ์”

งานวิจัย เรื่อง การสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทยเขิน*

พระครูสิทธิปัญญารัตน์ (อดิศักดิ์ ไชยपालะ)

พระมหาสกล มหาวีโร และคณะ

ชาวไทยเขิน วัดสันกำแพง บ้านทรายมูล อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปี ๒๕๔๗

การวิจัยเรื่องการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทยเขิน ทั้ง ๔ หมู่บ้าน คือ สันกำแพง บ้านทรายมูล บ้านหัวทุ่ง ตำบลทรายมูล และบ้านร้องม่วงม้า อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นประวัติศาสตร์ในช่วงระยะเวลา ๘๐ ปี คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๗-๒๕๔๗ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สามารถสืบค้นหลักฐานข้อมูลได้ จากคำบอกเล่าของคนในหมู่บ้านและจากประวัติศาสตร์ที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมไทยเขินตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีระยะเวลาศึกษา ๑๘ เดือน คือตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๘

วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะวิจัยและชาวบ้านพร้อมกัน ตั้งแต่การวางแผนดำเนินงานร่วมกัน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคณะวิจัยและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคณะวิจัยกับชาวบ้าน โดยใช้เครื่องมือคือการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกต การสนทนากลุ่มและการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกรักวัฒนธรรมไทยเขิน เป้าหมายของกระบวนการเหล่านี้เพื่อให้ชุมชนเกิดตระหนักรู้ถึงภาพเหตุการณ์ในอดีตและถ่ายทอดแก่คณะนักวิจัยได้อย่างถูกต้อง เป็นพื้นฐานในการวางแผนการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเขิน การวิจัยได้อาศัยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๑๙ คน จากประชากรทั้งหมด ๔ หมู่บ้าน การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคัดเลือกโดยชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเป็นที่เคารพของคนในหมู่บ้าน การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูล

จากภาคสนาม ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมได้นำมาวิเคราะห์และเรียบเรียงนำเสนอในเชิงพรรณนาพร้อมด้วยแทรกรูปภาพประกอบ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ชาวไทยเขินมีประวัติความเป็นมาร่วมสองร้อยปี เป็นลูกหลานชาวไทยเขินที่ได้อพยพมาจากเชียงตุงประเทศพม่าในยุค "เก็บผักใส่เมือง" จากหลักฐานยืนยันคือวัฒนธรรมประเพณีที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีตานข้าวใหม่เดือนมกราคม ประเพณีปีใหม่เมืองเดือนเมษายน ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่าเดือนมิถุนายน ประเพณีเข้าพรรษา นอนวัดจำศีล และออกพรรษา ประเพณีตานหาคนตาย ประเพณีจุกฐิน ประเพณีการตั้งธรรมหลวง ประเพณีการเกิด ประเพณีแต่งงาน ประเพณีการอยู่กรรม ประเพณีสร้างบ้านใหม่ ประเพณีงานศพ และความเชื่อเรื่องใจบ้าน ส่วนวิถีการดำรงชีวิตยังเป็นเกษตรกรรม ที่มีการปลูกข้าวหอม กระเทียม ผักต่าง ๆ และพืชสวนที่เป็นไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง ลำไย เป็นต้น การแต่งกายแบบไทยเขินในโอกาสงานประเพณี ส่วนใหญ่วันปกติแต่งกายแบบผสมผสานกับคนไทยทั่วไป อาหารการกินของชาวไทยเขินมีลักษณะคล้ายอาหารคนเมืองเหนือ เช่น แกงผักแว่น น้ำพริกข่าเห็ดนี้้ง และรับประทานข้าวเหนียว

ลักษณะทางสังคมชาวไทยเขินทั้ง ๔ หมู่บ้านมีสังคมการอยู่ร่วมกัน เป็นระบบครอบครัวและเครือญาติ ที่ยังมีการพึ่งพาอาศัยกัน และภาวะผู้นำที่มีความเข้มแข็งสามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดแก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับลักษณะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีเพราะส่วนมากมีทรัพยากรที่ดิน เป็นของตนเองทำให้ ไม่ต้องเช่าที่

ทำกินผลผลิตที่ได้จึงเป็นรายได้ที่พอเพียงแก่การดำรงชีพ มีเวลาว่างพอที่จะไปทำกิจกรรมช่วยเหลือชุมชน การทำโครงการเสริมสร้างความรู้ และสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน กลุ่มสตรีและกลุ่มหนุ่มสาวของชุมชน

ลักษณะทางการศึกษา ชาวไทยเงินกลุ่มนี้ มีพื้นฐานในด้านการศึกษาคือ ทั้งทางปริยัติและทางสามัญศึกษา และนอกจากนั้นยังมีการศึกษานอกระบบคือการส่งบุตรหลานเข้ามาบวชเรียนต้องเรียนตั้งแต่เป็นขโยม (เด็กวัด) สามเณรและพระภิกษุ การศึกษาทั้งสองระบบส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้านผ่านทางพิธีกรรม ความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนที่จัดทุกปี ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าและความหมายตลอดจนการปลูกฝังแนวคิดการสืบสานวัฒนธรรมไทยเงินแก่ลูกหลานชาวไทยเงินต่อไป

ในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในงานวิจัยเรื่องนี้เป็นอย่างมากเพราะสามารถขับเคลื่อนงานวิจัยให้ก้าวหน้า และดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัยได้เป็นอย่างดี สามารถเป็นตัวชี้วัดในการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่นประกอบด้วยกิจกรรม สอมนพญาชุมชนเพื่อพัฒนาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทยเงิน กิจกรรมย้อนรอยอดีตถิ่นกำเนิดไทยเงิน ณ เมืองเชียงตุง ประเทศพม่า และกิจกรรมงานสืบสานวัฒนธรรมไทยเงิน ๒ เมษายน ๒๕๔๘ และผลจากการทำวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวของชุมชน กล่าวคือ คนภายในชุมชนมีส่วนร่วมในการกิจกรรมมากขึ้น ส่วนภายนอกชุมชนมีการจัดตั้งหอวัฒนธรรมไทยเงินขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียง

*หมายเหตุ พระครูสิทธิปัญญาภรณ์มอบสำเนาผลงานวิจัยนี้ให้แก่ฝ่ายวิชาการ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนนาภิเษก เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดแสดงเรื่องของชาวไทยเงิน

“ฐานข้อมูลวัตถุทางชาติพันธุ์”

สถานที่พบ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ในวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ชื่อวัตถุ กริชใบปรีอ (ใบตรง) **ชื่อสากล** กริช

กลุ่มชน ไทยมุสลิม ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย

วัสดุ ใบกริช : โลหะผสม หัวกริช : เงิน

หน้าที่ใช้งาน

หน้าที่ตรง ใช้เป็นอาวุธประเภทมีดสั้นของชายชาวมุสลิมในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง โดยมักพกไว้ประจำกายในยามออกเดินทาง

ส่วนหน้าที่แฝง เป็นเครื่องแสดงสถานะและความเป็นชายชาติตรีของเจ้าของในงานพิธีการ หรือประเพณีประจำปีของชาวมุสลิมที่ต้องแต่งกายเต็มตามแบบพื้นเมือง กริชนี้จึงถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องนำมาประดับเข้าสู่ชุดกับเครื่องแต่งกายประจำกลุ่มชน

ลักษณะ

ใบมีดมีคมสองด้าน ขนาดเล็ก ตรง ปลายสอบเรียวแหลม ไม่มีฝัก

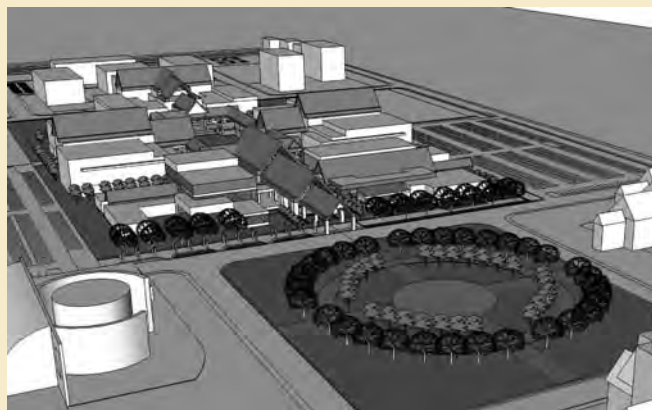
หัวกริช หรือด้ามกริช ขึ้นรูปด้วยแผ่นเงิน แกะสลักลวดลายตรงส่วนหัวกริช ตกแต่งเป็นรูปหัวนกฟังกะที่มีปากตรงแหลม ตามลักษณะของกริชหัวนกฟังกะแบบสงขลา

เปรียบเทียบกับกลุ่มชนอื่น

เป็นเครื่องมือที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชายชาวมุสลิม ในคาบสมุทรมลายูพบว่า มีความนิยมอยู่ในชุมชนมุสลิมตั้งแต่เขตสี่จังหวัดภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน

ความสำคัญ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัฒนธรรมชาวมุสลิม มีความหมายทางสังคมในฐานะเครื่องแสดงสถานะและความเป็นชายชาติตรีของชาวมุสลิมในชุมชนบนคาบสมุทรมลายูตอนล่าง ซึ่งยังสะท้อนถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมหรือมลายูในบริเวณนี้มาแต่อดีต และเป็นรากวัฒนธรรมหนึ่งของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผู้บันทึก นางสาวปัทมา ก่อทอง ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

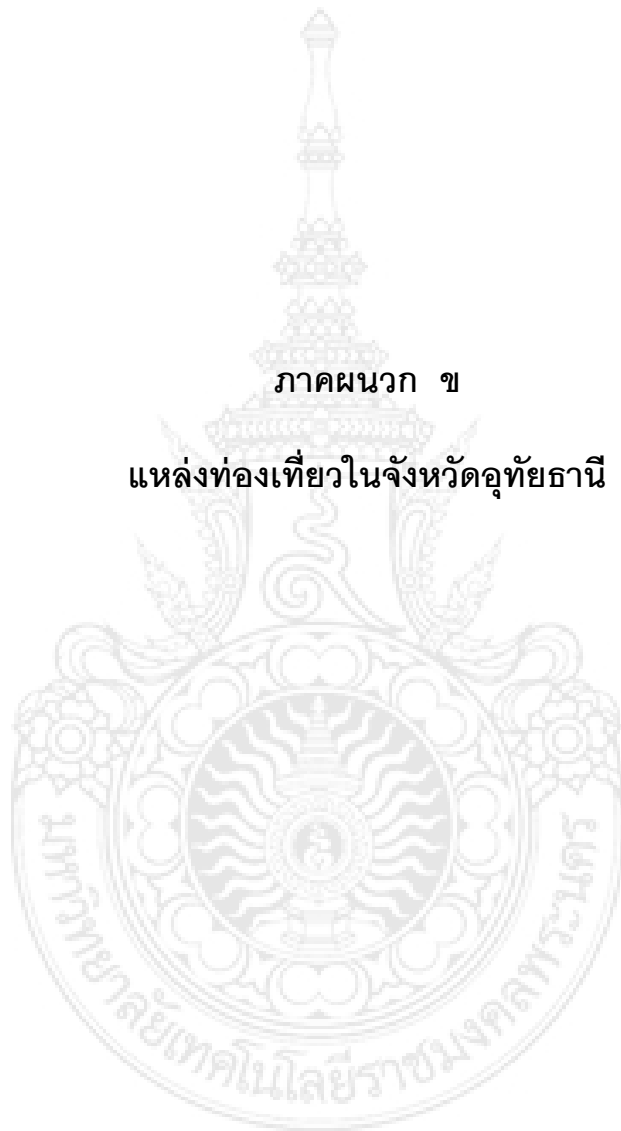
คลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐

โทร ๐๒ ๙๐๒๗๕๖๘-๙

www.kanjanaphisek-museum.go.th

ภาคผนวก ข

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยธานี

จังหวัดอุทัยธานี

จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี

จังหวัดอุทัยธานี

[ตราประจำจังหวัด](#)

อุทัยธานี เมืองพระชนกจักรี ปลาแรดรสดี ประเพณีเทโว ส้มโอบ้านน้ำตก มรดกโลก
ห้วยขาแข้ง แหล่งต้นน้ำสะแกกรัง ตลาดนัดดังโคกระบือ

ข้อมูลทั่วไป

ชื่ออักษรไทย	อุทัยธานี
ชื่ออักษรโรมัน	Uthai Thani
ชื่อไทยอื่นๆ	อุทัย, อุไทย, อุ่ไทย
ผู้ว่าราชการ	นายวันชัย ใสสุคนธ์ทิพย์ (ตั้งแต่ พ.ศ. 2553)
ISO 3166-2	TH-61
ต้นไม้ประจำจังหวัด	สะเดา
ดอกไม้ประจำจังหวัด	สุพรรณิการ์

ข้อมูลสถิติ

พื้นที่

6 730 246 ตร.กม. ^[1]

(อันดับที่ 29)

ประชากร 328,950 คน^[2] (พ.ศ. 2555)

(อันดับที่ 68)

ความหนาแน่น 48.88 ตร.กม.

(อันดับที่ 73)

ศูนย์ราชการ

ที่ตั้ง ศาลากลางจังหวัดอุทัยธานี ถนนศรีอุทัย ตำบลอุทัยใหม่ อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี 61000

โทรศัพท์ (+66) 0 5651 1063

เว็บไซต์ จังหวัดอุทัยธานี

แผนที่

จังหวัดอุทัยธานี เป็นจังหวัดในภาคกลางของประเทศไทย

สัญลักษณ์ประจำจังหวัด

- ดอกไม้ประจำจังหวัด: [ดอกสุพรรณิการ์](#) (*Cochlospermum regium*)
- ต้นไม้ประจำจังหวัด: [สะเดา](#) (*Azadirachta indica v. siamensis*)
- [คำขวัญประจำจังหวัด](#): อุทัยธานี เมืองพระชนกจักรี ปลาแรดรสดี ประเพณีเทโว ส้มโอบ้านน้ำตก มรดกโลกห้วยขาแข้ง แหล่งต้นน้ำสะแกกรัง ตลาดนัดดังโคกระบือ

เมืองอุทัยธานีมีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ของกรมศิลปากรยืนยันไว้ว่า เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อประมาณ 3,000 ปี มาแล้ว โดยพบหลักฐานยืนยันในหลายพื้นที่ เช่น โคกกระตุก เครื่องมือหินกะเทาะจากหินกรวด ภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ บนหน้าผา (เขาปลาร้า) เป็นต้น

ตำนานเก่าเล่าว่า ในสมัย [กรุงสุโขทัย](#) เจริญรุ่งเรืองนั้น ท้าวมหาพรหมได้เข้ามาสร้างเมืองที่บ้านอุทัยเก่า คือ [อำเภอหนองขาหย่าง](#) ในปัจจุบันนี้ แล้วพาคนไทยเข้ามาอยู่ท่ามกลางหมู่บ้านคนมอญ และคนกะเหรี่ยง จึงเรียกว่า "เมืองอุไทย" ตามกลุ่มหรือที่อยู่ของคนไทยซึ่งพากันตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น มีพืชพันธุ์และอาหารอุดมสมบูรณ์กว่าแห่งอื่น ต่อมากระแสน้ำเปลี่ยนทางเดินและเกิดกันดารน้ำ เมืองอุไทยจึงถูกทิ้งร้าง จนในที่สุด พระตะเบิดได้เข้ามาปรับปรุงเมืองอุไทย โดยขุดที่เก็บกักน้ำไว้ใกล้เมือง และพระตะเบิดได้เป็นผู้ปกครองเมืองอุไทยเป็นคนแรกในสมัย [กรุงศรีอยุธยา](#)

เมืองอุไทยต่อมาได้เรียกกันเป็น "เมืองอุไทย" คาดว่าเพี้ยนไปตามสำเนียงชาวพื้นเมืองเดิม ได้มีฐานะเป็นหัวเมืองด่านชั้นนอก มีพระพลสงครามเป็นนายด่านแม่กลอง และพระอินทรเดชเป็นนายด่านหนองหลวง (ปัจจุบันแม่กลองคือ [อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก](#) และหนองหลวงคือตำบลหนองหลวง อำเภออุ้มผาง) คอยดูแลพม่าที่จะยกทัพมาตามเส้นทางชายแดนด่านแม่ละเมา

ต่อมาในรัชสมัย [สมเด็จพระเอกาทศรถ \(พ.ศ. 2148-2163\)](#) ได้โปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติอำนาจการใช้ตราประจำตำแหน่ง มีบัญชาการตามหัวเมืองนั้น ได้ระบุในกฎหมายเกาลักษณะพระธรรมนูญว่า "เมืองอุไทยธานี เป็นหัวเมืองขึ้นแก่มหาดไทย"

เมืองอุไทยธานีเป็นเมืองที่อยู่บนที่ดอนและลึกเข้าไป ไม่มีแม่น้ำสายใหญ่และไม่สามารถติดต่อทางเรือได้ ดังนั้นชาวเมืองจึงต้องขนข้าวบรรทุกเกวียนมาลงที่แม่น้ำ จึงทำให้พ่อค้าพากันไปตั้งยู่จางรับซื้อข้าวที่ริมแม่น้ำจนเป็นหมู่บ้านใหญ่ เรียกว่าหมู่บ้าน "สะแกกรัง" เนื่องจากเป็นพื้นที่

มีป่าสะแกขึ้นเต็มริมน้ำและมีต้นสะแกใหญ่อยู่กลางหมู่บ้าน บ้านสะแกกรัง ชาวจีนเรียกเพี้ยนเป็น "ซีเกี้ยกั้ง" เป็นตลาดซื้อข้าวที่มีพ่อค้าคนจีนนิยมไปตั้งบ้านเรือนและยั้งขวาง ต่อมาในระยะหลังได้มีเจ้านายและขุนนางมาตั้งบ้านเรือนอยู่ เพราะความสะดวกในการกะเกณฑ์สิ่งของส่งเมืองหลวงซึ่งเป็นจำพวกมูลค่างคาว ไม้ซุง กระจวาน และซ้างป่า อีกทั้งยังมีช่องทางในการค้าข้าวอีกด้วย

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (พ.ศ. 2251-2275) นั้น จมื่นมหาสนิท (ทองคำ) ซึ่งย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสะแกกรังนั้น ได้รับแต่งตั้งเป็นพระยาราชนกุล และต่อมาได้กำเนิดบุตรชายคนโตชื่อ "ทองคำ" เกิดที่สะแกกรัง สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก พระนามเดิม ทองคำ เดิมทรงรับราชการในแผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 (พระเจ้าบรมโกศ) ได้ดำรงตำแหน่งพระอักษรสุนทร เสนมียนตรากรมมหาดไทย ถึงรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ 3 (พระเจ้าเอกทัศ) พม่ายกกองทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยา เกิดการระส่ำระสายแตกสามัคคีในพระนคร จึงทรงอพยพครอบครัวไปรับราชการกับเจ้าเมืองพิษณุโลก ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยาจักรีศรีอครักษ์ สมุหนายกอัครมหาเสนาบดี อภัยพิริยปรารภพาทู ต่อมาทรงพระประชวร สิ้นพระชนม์ในเมืองพิษณุโลก บุตรชายชื่อ "ทองคำ" ภายหลังได้รับราชการเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกปราบจลาจลในกรุงธนบุรี และสถาปนาเป็นกษัตริย์ราชวงศ์จักรีปกครองแผ่นดินทรงพระนามว่า "พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก" ทรงอัญเชิญ พระอัฐิส่วนหนึ่งประดิษฐาน ณ หอพระในพระบรมมหาราชวัง เพื่อให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการถวายบังคมในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจาในฐานะสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกแห่งราชวงศ์จักรี พระอัฐิอีกส่วนหนึ่ง กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท อัญเชิญเข้าประดิษฐานในพระเจดีย์ทองในพระมณฑปวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ มีประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งเครื่องทองน้อย เพื่อสักการบูชาทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนิน

พ.ศ. 2376 ข้าราชการชาวกรุงเทพฯ ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระยาอุไทยธานี เจ้าเมืองอุไทยธานีในสมัยนั้น ได้เห็นว่าบ้านสะแกกรังเป็นตลาดใหญ่ มีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่กันอย่างหนาแน่น อีกทั้งเป็นสถานที่ที่ชาวอุไทยธานีติดต่อค้าขายข้าวและไม้ซุงกับพ่อค้าที่นั่นมานานแล้ว จึงคิดตั้งบ้านเรือนเพื่อค้าขาย ประจวบกับเวลานั้น เจ้าเมืองไชยนาทเป็นเพื่อนกัน จึงขอตั้งบ้านเรือนที่ริมแม่น้ำสะแกกรัง เนื่องจากผู้คนมาติดต่อราชการและมาค้าขายกันมาก ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าเมืองไม่กล้าขึ้นไปเมืองอุไทยธานีเก่า อ้างว่ากลัวไข้ป่า จึงเป็นเหตุให้พากันอพยพมาอยู่กันมากขึ้น

พ.ศ. 2391 ได้มีการแบ่งเขตดินแดนเมืองอุไทยธานีและเมืองไชยนาท โดยตัดเขตบ้านสะแกกรังทางฝั่งคลองฟากใต้ ตั้งแต่ทำบ้านสะแกกรังไปจดเมืองอุไทยธานีเก่า โอนที่นั้นจากเมือง

ไชนนาทเป็นของเมืองอุไทยธานี ดั้งนั้นเมืองอุไทยธานี จึงตั้งอยู่ที่ปลายสุดเขตแดนเมืองมโนรมย์
ข้างใต้บ้านลงมาสักคั้งน้ำหนึ่งก็เป็นแดนเมืองไชนนาท

[พ.ศ. 2441](#) เมืองอุไทยธานีขึ้นกับ**[มณฑลนครสวรรค์](#)** ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนไป
ขึ้นกับ**[มณฑลอยุธยา](#)** สุดท้ายมีการประกาศเลิกมณฑลปี [พ.ศ. 2476](#) และจัดให้จังหวัดเป็นหน่วย
ปกครองส่วนภูมิภาคที่สำคัญที่สุด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ ตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึง
ปัจจุบัน

หน่วยการปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 8 [อำเภอ](#) 68 [ตำบล](#) 632 [หมู่บ้าน](#)

1. [อำเภอเมืองอุทัยธานี](#)
2. [อำเภอทัพทัน](#)
3. [อำเภอสว่างอารมณ์](#)
4. [อำเภอหนองฉาง](#)
5. [อำเภอหนองขาหย่าง](#)
6. [อำเภอบ้านไร่](#)
7. [อำเภอลานสัก](#)
8. [อำเภอห้วยคต](#)

แม่น้ำและแหล่งน้ำที่สำคัญ

- แม่น้ำสะแกกรัง มีต้นกำเนิดจากเขาโมโกจูในจังหวัดกำแพงเพชร ไหลผ่านอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ผ่านอำเภอสว่างอารมณ์ อำเภอทัพทัน และอำเภอเมืองอุทัยธานี ก่อนไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่บ้านท่าซุง ตำบลท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี มีความยาวประมาณ 225 กิโลเมตร โดยในแม่น้ำบริเวณตลาดหน้าวัดอุโปสถาราม มีชุมชนชาวแพซึ่งอยู่อาศัยกันมาหลายชั่วอายุคน มีการทำสวนต้นเตยและเพาะเลี้ยงปลาแรดในกระชังซึ่งเป็นปลาที่มีชื่อของจังหวัดด้วย
- แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลมาจากจังหวัดนครสวรรค์ผ่าน ต.หาดทอง (เกาะเทพ) อ.เมือง จังหวัดอุทัยธานี
- ลำห้วยคลองโพ เกิดจากเทือกเขาในเขตอำเภอลานสัก อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ และอำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี ไหลมาบรรจบแม่น้ำสะแกกรัง (แควตากแดด) ที่ตำบลสว่างอารมณ์ อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร
- ลำห้วยขุนแก้ว เกิดจากเทือกเขาในเขตอำเภอบ้านไร่ และอำเภอห้วยคต ไหลผ่านอำเภอลานสัก อำเภอลานสัก อำเภอหนองฉาง อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี และอำเภอดัดดิงห์ จังหวัดชัยนาท มาบรรจบแม่น้ำท่าจีนที่ตำบลวัดดิ่งห์ อำเภอดัดดิ่งห์ จังหวัดชัยนาท มีความยาวประมาณ 60 กิโลเมตร
- ลำห้วยทับเสลา ห้วยทับเสลาเป็นลำห้วยสาขาของแม่น้ำสะแกกรัง ห้วยทับเสลา มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาในเขตอำเภอบ้านไร่ อำเภอลานสัก ทางทิศตะวันตกของจังหวัดอุทัยธานี ไหลผ่านอำเภอลานสัก อำเภอหนองฉาง อำเภอหนองขาหย่าง มาบรรจบแม่น้ำสะแกกรังที่ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี มีความยาวจากท้ายเขื่อนทับเสลาถึงจุดที่บรรจบกับแม่น้ำสะแกกรังประมาณ 90 กิโลเมตร
- ลำห้วยกระเสียว เป็นลำห้วยสาขาใหญ่ของแม่น้ำท่าจีน ต้นน้ำอยู่ระหว่างเขาแหละกับเขาใหญ่ในเขตอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไหลผ่านท้องที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี อำเภอด่านช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มาบรรจบแม่น้ำท่าจีนที่บ้านทิง อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี รวมความยาวประมาณ 140 กิโลเมตร

สถานที่สำคัญ

- [เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นายูง-ห้วยขาแข้ง](#)

บุคคลสำคัญ

เชื้อพระวงศ์

- [สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก](#) เป็นพระราชบิดา [พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช](#) ปฐมกษัตริย์แห่ง [ราชวงศ์จักรี](#) มีพระนามเดิมชื่อ "ทองดี" เป็นบุตรชายของพระยาราชนิภูด (ทองคำ) ประสูติที่บ้านสะแกกรัง ตำบลสะแกกรัง อำเภอเมืองอุทัยธานี ในแผ่นดิน [สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ \(พ.ศ. 2251-2275\)](#) ได้รับราชการเป็นพระพินิจอักษร และต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระอักษรสุนทรสาสน์ มีหน้าที่แต่งราชสาสน์และท้องตราที่ไปมากับหัวเมืองฝ่ายเหนือ ทั้งเป็นผู้เก็บรักษาตราพระราชลัญจกรอันเป็นตราของแผ่นดิน พระอักษรสุนทรสาสน์ได้แต่งงานกับสตรีงามชื่อ "หยก" (บางแห่งเรียกดาวเรือง) มีบุตร-ธิดา 5 คนคือ

- สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมเทพสุทนต์
- ขุนรามณรงค์
- สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์
- พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
- สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้สถาปนา "พระบรมราชวงศ์จักรี" ได้สถาปนาพระราชบิดาเป็น "สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก" เมื่อ [พ.ศ. 2338](#)

พระเกจิอาจารย์

- [สมเด็จพระวันรัต \(เฮง เขมจารี\)](#)
- [พระราชพรหมยาน \(วีระ ถาวโร\)](#)(หลวงพ่อดำ)

บุคคลทั่วไป

- [พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ](#) เป็นนักคิดนักเขียนคนสำคัญของไทย เดิมชื่อ กิมเหลียง วัฒนปฤดา บุตรนายอินและนางคล้ายเกิดเมื่อวันที่ [11 สิงหาคม พ.ศ. 2441](#) ที่จังหวัด

อุทัยธานี บิดามารดามีอาชีพค้าขาย อายุ 8 ขวบเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดขวิด ตำบลสะแกกรัง เมื่อจบประถมศึกษา บิดาได้นำไปฝากให้บวชสามเณรอยู่กับพระมหาชู้ย [วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร](#) เมื่อท่านอายุ 13 ปีในปี พ.ศ. 2453 ท่านได้ศึกษานักธรรม และบาลีจนจบนักธรรมเอกและเปรียญ 5 ประโยค โดยสอบได้เปรียญ 5 ประโยคเมื่ออายุ 19 ปีใน พ.ศ. 2459 สอบได้เป็นที่ 1 ในประเทศ ได้รับประกาศนียบัตรหมายเลข 1 จากพระหัตถ์ของ [พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว](#) (รัชกาลที่ 6) และได้รับความไว้วางใจจากพระศรีวิสุทธิวงศ์ (เฮง เขมจารี) ให้เป็นครูสอนภาษาบาลีอีกด้วย

- **[สืบ นาคะเสถียร](#)**

เทศกาลประเพณี

- งานตักบาตรเทโว วัดสังกัสรัตนคีรี ถือเป็นประเพณีสำคัญในวันออกพรรษาของจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งจะจัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 (ตุลาคม) ของทุกปี พระสงฆ์ทุกรูปที่จำพรรษาในเขตอำเภอเมืองอุทัยธานีประมาณ 200-300 รูป จะออกรับบิณฑบาตโดยเดินลงบันไดจากยอดเขาสะแกกรังนำด้วยพระพุทธรูปปางเสด็จจากดาวดึงส์ลงมารับบิณฑบาตข้าวสารจากพุทธศาสนิกชนที่ลานวัด โดยสมมติมณฑลบนยอดเขาสะแกกรังเป็น "สิริมหายาญญาคาร" ที่พระพุทธเจ้าทรงเทศน์โปรดมารดา แล้วเสด็จกลับสู่โลกมนุษย์ลงบันได 339 ขั้น ซึ่งถือเป็นบันไดแก้วสู่กัณคร คือ บริเวณวัดสังกัสรัตนคีรี ในวันนั้นประชาชนจะแต่งกายสวยงามและมาร่วมทำบุญกันอย่างพร้อมเพรียง นับเป็นงานประเพณีที่มีชื่อเสียงได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวทุกปี
- งานไหว้พระพุทธรูปมงคลศักดิ์สิทธิ์ วัดสังกัสรัตนคีรี เป็นงานท้องถิ่น จัดขึ้นในวันขึ้น 3-8 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี เป็นงานประเพณีไหว้พระคู่บ้านคู่เมืองอุทัยธานี ซึ่งเดิมนั้นเป็นงานนมัสการปิดทองพระพุทธรูปจำลองบนยอดเขาสะแกกรัง ในระยะหลังจึงจัดงานในคราวเดียวกันที่วัดนี้ในวันขึ้น 5 ค่ำ เนื่องจากเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มาไหว้พระพุทธรูปมงคลศักดิ์สิทธิ์และขึ้นยอดเขาเพื่อปิดทองพระพุทธรูปจำลองมากที่สุด และได้จัดให้มีการละเล่นสนุกสนานควบคู่กันไปทุกปี
- งานประจำปีวัดหนองขุนชาติ อำเภอหนองขาหย่าง โดยจัดให้มีงานในวันขึ้น 12 ค่ำ - วันแรม 5 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี เดิมเป็นงานนมัสการพระพุทธรูปจำลอง ต่อมาการจัดงานได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว จึงได้จัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกปี

- การละเล่นพื้นเมืองที่บ้านท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จัดขึ้นในเทศกาลตรุษสงกรานต์ คือระหว่างวันที่ 13-14 เมษายน โดยชาวบ้านในหมู่บ้านท่าโพและหมู่บ้านพันสี จะมาร่วมกันจัดการละเล่นพื้นเมืองขึ้นที่วัดท่าโพ โดยจะเก็บดอกไม้แห้งเข้าโบสถ์แล้วร้องเพลงพิชฐานในโบสถ์ เสร็จแล้วจะออกมาเล่นเพลงซึกกะเย่อ เพลงโลม เพลงรำวงโบราณอย่างสนุกสนาน แต่ละเพลงมีทำรำประกอบเฉพาะ ผลัดกันเล่นมอญซ่อนผ้า เจ็บบๆ จ้อย ช่งชัย เสือกินวัว และแม่ศรี ตามแต่จะแข่งขันกัน ซึ่งเป็นประเพณีของชาวไทยที่รักษาไว้และปฏิบัติกันมาหลายชั่วอายุคน การละเล่นต่างๆ ในหมู่บ้านแห่งนี้ส่วนใหญ่ยังคงเนื้อเพลงที่ร้องแบบของเดิมไว้
- การละเล่นของชาวกะเหรี่ยง อำเภอบ้านไร่ ยังคงรักษาประเพณีเดิมไว้ มีเต้นรำเซอโฮเตตามจังหวะ การร้องเพลงกล่อมลูก เป็นต้น ประเพณีการแต่งงานและการหย่าร้าง การนับถือผี งานบุญเจ้าวัด และการทอดผ้าพื้นเมือง เป็นต้น ปัจจุบันยังสามารถศึกษาได้จากหมู่บ้านกะเหรี่ยง ตำบลคอกควาย และตำบลแก่นมะกรูด
- งานแห่เจ้าของชาวจีนในอุทัยธานี เป็นประเพณีของชาวจีนในอุทัยธานีที่จะจัดพิธีแห่เจ้าพ่อและเจ้าแม่ซึ่งประดิษฐานอยู่ตามศาลต่างๆ โดยกำหนดมีงานตามการครบปีของเจ้าแต่ละองค์ ซึ่งบางองค์ 5 ปีแห่ครั้งหนึ่ง บางองค์ 12 ปีแห่ครั้งหนึ่ง บางองค์ 14 ปีแห่ครั้งหนึ่ง ไม่เหมือนกัน การแห่เจ้าพ่อปู่เถ่ากง เจ้าพ่อหลักเมืองอุทัยธานี จะมีขบวนสาวงามถือธงร่วมขบวนเป็นแถวยาวผ่านตลอดไปตามถนนรอบเมือง และจะมีสิงโตคณะต่างๆ ของชาวจีนในอุทัยธานีร่วมให้พรตามร้านค้าคนจีนในตลาด ซึ่งทุกร้านจะตั้งโต๊ะบูชาประดับด้วยงาช้างขนาดใหญ่สวยงาม ถ้าเป็นงานของเจ้าแม่ทับทิม "ลุยบัวเนี้ยว" จะมีพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงเจ้าแม่เมื่อครบ 12 ปี และเข้าทรงทำการลุยไฟด้วย

เหตุการณ์สำคัญ

ที่มาของธงไตรรงค์

ธงช้างเผือกเปล่านั้นได้ใช้เป็นธงชาติสยามสืบมาจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2459 เมื่อ [พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว](#) รัชกาลที่ 6 ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังเมือง [อุทัยธานี](#) ซึ่งขณะนั้นประสบเหตุอุทกภัย และทอดพระเนตรเห็นธงช้างของราษฎรซึ่งตั้งใจรวบรวมเสด็จไว้ถูกติดกลับหัว พระองค์จึงมีพระราชดำริว่า ธงชาติต้องมีรูปแบบที่สมมาตรเพื่อไม่ให้เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นอีก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนรูปแบบธงชาติอีกครั้ง โดย

เปลี่ยนเป็นธงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีแถบยาวสีแดง 3 แถบ สลับกับแถบสีขาว 2 แถบ ซึ่งเหมือนกับธงชาติไทยในปัจจุบัน แต่มีเพียงสีแดงสีเดียว ซึ่งธงนี้เรียกว่า "ธงแดงขาว 5 ริ้ว" (ชื่อในเอกสารราชการเรียกว่า ธงคำขาย) ทั้งนี้ สำหรับหน่วยงานราชการของรัฐบาลสยามยังคงใช้ธงข้างเผือกเป็นสัญลักษณ์ แต่ใช้รูปข้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น ซึ่งแต่เดิมธงนี้เป็นธงสำหรับเรือหลวงมาตั้งแต่ พ.ศ. 2440 และมีฐานะเป็นธงราชการอยู่ก่อนแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2453

ปัญหาอุทกภัย ปี พ.ศ. 2554

น้ำท่วมเมืองอุทัยธานี โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2554 น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาหนุนเข้าแม่น้ำสะแกกรัง ทำน้ำทะเลลักเข้าท่วมชุมชนริมแม่น้ำ-โบราณสถานสำคัญของจังหวัดอุทัยธานีแล้ว

สถานการณ์น้ำท่วมจังหวัดอุทัยธานี ที่ได้รับผลกระทบจากปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลเกาะเทโพ ตำบลท่าซุง ได้ขยายวงกว้างท่วมบ้านเรือนชาวบ้านไปแล้วนับพันหลังคาเรือน พื้นที่การเกษตรเสียหายไปนับหมื่นไร่ จนทำให้ทางจังหวัด ต้องประกาศให้เป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติฉุกเฉินไปแล้ว

ล่าสุดปริมาณในแม่น้ำเจ้าพระยาที่บริเวณเกาะคู้งสำเภา ตำบลท่าซุง อำเภอเมือง ได้หนุนย่อนเข้าไปในแม่น้ำสะแกกรัง ทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำสะแกกรังมีระดับสูงขึ้นวันละ 10 -15 ซม. บางจุดน้ำได้เอ่อล้นตลิ่งโดยเฉพาะชุมชนหน้าวัดพิชัยฯ น้ำได้ทะเลลักเข้าท่วมบ้านเรือนประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำสะแกกรังไปกว่า 20 หลังคาเรือน โดยมีระดับน้ำสูงกว่า 1 เมตร ชาวบ้านต้องขึ้นไปอาศัยอยู่บนชั้น 2 ของบ้าน หลายบ้านต้องอพยพไปอยู่บนพื้นที่สูงด้านหน้าวัดพิชัยฯ ซึ่งทางเทศบาลเมืองจัดเต็นท์ไว้ให้ ส่วนชาวแพทั้ง 2 ฝั่ง ที่อาศัยอยู่ก็ต้องเร่งชักแพเข้าฝั่งป้องกันแพหลุดตามไปกีดขวางกระแสน้ำ และปัจจุบันพบว่าในเขตเทศบาลเมืองอุทัยธานี บริเวณถนนศรีอุทัยฯ บางระดับน้ำยังท่วมสูงกว่า 1 เมตร ทำให้ชาวบ้านจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน

สำหรับน้ำในแม่น้ำสะแกกรัง ยังได้เอ่อล้นตลิ่งทะเลลักเข้าท่วมโบราณสถานสำคัญ คือมณฑปแปดเหลี่ยม ติดกับพระอุโบสถวัดโบสถ์ หรือวัดอุโปสถาราม ที่สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย -รัตนโกสินทร์ตอนต้น สูงประมาณ 50 ซม.

อ้างอิง

1. [↑](#) ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง. กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย. "ข้อมูลการปกครอง." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้

จาก: <http://www.dopa.go.th/padmic/jungwad76/jungwad76.htm> [ม.ป.ป.]. สืบค้น 18 เมษายน 2553.

2. [↑](#) สำนักทะเบียนกลาง. กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย. "ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2555." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://stat.bora.dopa.go.th/stat/y_stat55.html 2556. สืบค้น 3 เมษายน 2556.

ประวัติคณะผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวณีย์ อารีจงเจริญ

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Saowanee Areechongcharoen

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมโทรศัพท์และโทรสาร

ชื่อสถานที่ทำงาน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น
517 ถนนนครสวรรค์ แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์
10300 โทรศัพท์ 0-2629-9152-7 ต่อ 4006 โทรสาร 0-2282-3718, 0-2629-9151
E-mail Address : aree16@hotmail.com

ที่อยู่ปัจจุบัน

20/162 หมู่ 11 ถนนสายบางแวก แขวงบางเข็อกหนัง เขตตลิ่งชัน จังหวัด
กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10170
โทรศัพท์ (บ้าน) 02-410-8219 โทรศัพท์ (มือถือ) 089-671-7075

ประวัติการศึกษา

- 2546 วศม.การจัดการอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
- 2533 วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วศ.บ. สิ่งทอ)
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเทเวศร์

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

กระบวนการผลิตทางสิ่งทอ วิทยาศาสตร์เส้นใย การทดสอบสิ่งทอ และการวิเคราะห์

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุ
สถานภาพในการทำวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วม
วิจัย ในแต่ละหัวข้อเสนอการวิจัย เป็นต้น

1. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย : -----
2. หัวหน้างานโครงการวิจัย : การพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเส้นใยตะไคร้
3. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : การพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเส้นใยตะไคร้
4. งานวิจัยที่กำลังทำ : การออกแบบผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าทอพื้นถิ่น

ประวัติคณะผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางมธุรส เวียงสีมา
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mrs. Maturod Viengsima
เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3209600167713
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก พร้อมโทรศัพท์และโทรสาร

ชื่อสถานที่ทำงาน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น
517 ถนนนครสวรรค์ แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์
10300 โทรศัพท์ 0-2629-9152-7 ต่อ 3010 โทรสาร 0-2282-3718, 0-2629-9151
E-mail Address : matured.v@rmutp.com

ที่อยู่ปัจจุบัน

39/89 หมู่ 11 แขวงบึงกุ่ม เขตบึงกุ่ม จังหวัด กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10230
โทรศัพท์ (บ้าน) 02-519-0754 โทรศัพท์ (มือถือ) 089-144-5939

ประวัติการศึกษา

- 2546 การศึกษามหาบัณฑิต (ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 2539 ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต(ศิลปะอุตสาหกรรม)
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

ตกแต่งวัสดุด้วยผ้า

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุ
สถานภาพในการทำวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วม
วิจัย ในแต่ละหัวข้อเสนอการวิจัย เป็นต้น

1. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย : ---
2. หัวหน้างานโครงการวิจัย : ---
3. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ---
4. งานวิจัยที่กำลังทำ : การออกแบบผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าทอพื้นถิ่น